

Onsdagen den 17 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som vid nästföregående sammanträde blifvit af Kammaren fattade.

§ 2.

Kammaren beviljade nedannämnde ledamöter ledighet från riksdags-göromålen, nemligen:

Herr *Ridderstad* under 12 dagar från den 21,

Herr *Vougt* från och med den 23 till och med den 26, samt

Herr *Rylander* under 8 och Herr *Chenon* under 6 dagar från och med den 18, allt innevarande månad.

§ 3.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 17, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående tullbevillningen.

Härvid förekommo Utskottets yttranden under följande artiklar:

Kaffe.

Herr Lindström: Utskottet har icke allenast vid denna punkt afgifvit voteringsproposition, utan äfven inbjudit Kammaren att frångå sitt föregående beslut och förena sig uti Första Kammarens. Då jag icke af grundlagens bud kan hemta stöd för den uppfattning, att en Kammare på inbjudning af ett Utskott kan frångå sitt en gång fattade beslut, ännu mindre att ett Utskott kan till Kamrarne grundlagsenligt göra slik framställning, samt då det skulle vara vådligt att nu godkänna ett förfarande, som lätt skulle kunna, i fall det lemnades oanmärkt, öfvergå till praxis och föra derhän, att, på samma sätt som under det fordna stats-skicket var så vanligt, äfven inbjudningar Kamrarne emellan, att frångå sina beslut, blefve införda, så anhåller jag, att Kammaren ville, med ogillande af Utskottets förfarande i berörda afseende, godkänna voteringspropositionen.

Vidare anfördes ej; och beslöt Kammaren, med ogillande af Utskottets förfarande, att vidblifva sitt förut fattade beslut och godkände voteringspropositionen.

Kaffe brändt.

Herr Lindström: Utskottet föreslår i afseende på artikeln brändt kaffe, att Kammaren skall fatta ett vilkorligt beslut. Jag kan icke finna

annat, än att sådant är högst olämpligt. Först efter det den gemensamma voteringen om tullsatserna försiggått och det visat sig, huru de utfalla, hafva vi att yttra oss rörande tullen å brändt kaffe. Jag föreställer mig, att rätta sättet för afgörande af denna fråga hade varit, att Utskottet afväktat utgången af den gemensamma voteringen och derefter inkommit med den framställning, som deraf föranledts. På det emellertid Utskottet må beredas tillfälle dertill, yrkar jag återremiss af punkten.

Herr Friherre Alströmer: Utskottet har icke ansett grundlagen uppställa något formelt hinder för en sådan framställning, som i detta Memorial blifvit gjord; men då emellertid det ändamål, som åsyftas, lika väl vinnes genom det förslag, Herr Lindström afgifvit, så skall jag instämma med honom.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: För min del anser jag, att Utskottet hade bort uppsätta voteringspropositioner i denna punkt och framlägga dem för Kamrarne, alldenstund dessa redan fattat sina beslut angående ifrågavarande artikel och i öfverensstämmelse med hvilka beslut voteringspropositionerna skolat uppsättas.

Herr A. A. Anderson: Herr Lindströms förslag anser jag vara ganska riktigt, men man kan också tänka sig ett sådant förhållande, som med bifall till detsamma skulle kunna inträffa, för den händelse att voteringspropositioner nu blifvit, rörande båda artiklarne "kaffe och brändt kaffe", framlagda och godkända af Kamrarne. Resultatet af omröstningarne skulle kunnat blifva, att tullsatsen å den ena artikeln icke komme att stå i öfverensstämmelse med tullsatsen å den andra. Representanter kunna vara tillstädes vid den ena voteringen, men vara borta vid den andra och derigenom förorsaka olikheten. Detta har Utskottet velat med sitt förslag förekomma.

Herr de Maré: Jag instämmer med Herr vice Talmannen och kan ej annat finna, än att, då begge Kamrarne fattat sina beslut öfver såväl den ena som den andra artikeln, Utskottet bort framställa voteringspropositioner angående nu ifrågavarande artiklarne. Voteringarne utfalla säkrast i harmoni med hvarandra, om de få i sammanhang företagas. Ett förfarande, sådant som Herr Lindström förordat, skall endast orsaka, att man förlorar tid, hvadan jag föreslår visserligen återremiss, men i det syfte att Utskottet måste ofördröjligen uppsätta och till Kamrarne inkomma med voteringsproposition.

Öfverläggningen var slutad; och Kamraren återförvisade Utskottets hemställan för uppsättande af förslag till de voteringspropositioner, som påkallades af begge Kamrarnes i denna fråga meddelade olika beslut.

Kakao.

Utskottets hemställan afslogs och voteringspropositionen godkändes.

Metaller, sammansatta.

Voteringspropositionen godkändes.

Socker, oraffineradt, mörkare än N:o 18.

Med vidblifvande af sitt förut fattade beslut godkände Kammaren den föreslagna voteringspropositionen.

Socker, raffineradt samt oraffineradt, icke mörkare än N:o 18.

Herr A. A. Anderson: Rörande "socker raffineradt" m. m. och Utskottets yttrande dervid anser jag det nödvändigt, att vi besluta oss för återremiss, på det att Utskottet må blifva i tillfälle att uppsätta och inkomma med voteringsproposition, för den händelse, hvilken ej har osannolikhet för sig, att vi icke vilja fatta ett sådant beslut rörande tullsatsen å denna artikel, som Första Kammaren fattat. På det att våra beslut rörande raffineradt och oraffineradt socker må ega sammanhang och harmoni med hvarandra, föreslår jag alltså återremiss, hvarvid jag också får upplysa, att Första Kammaren återremitterat denna punkt.

Herr Friherre Gripenstedt: För min del kan jag icke instämma uti föregående talares yrkande om återremiss, utan anser jag, i motsats mot honom, att Utskottet riktigt behandlat denna fråga. Det är vår rättighet att i alla frågor punktvis besluta, och det är således i sin ordning, att vi först fatta beslut, huruvida förhöjning i tullen å råsocker skall ega rum; sedan kommer turen till raffineradt socker och i detta afseende förekomma flera alternativa förslag. Första Kammaren har nemligen åsatt raffinadsockret en tull af 14,40 öre, då Kongl. Maj:t deremot föreslagit denna endast till 14 öre. Detta är emellertid en fråga att ventilera, och det torde vara alldeles nödvändigt samt derjemte det enda formliga, att densamma blir föremål för särskild öfverläggning, så att Kammarens beslut ej må undertryckas, utan afgöras i vederbörlig ordning. Det går, efter mitt förmenande, icke an, att, såsom Första Kammaren och föregående talare synas åsyfta, sammanbinda eller sammanblanda besluten om tull på råsocker och raffineradt socker. Det skulle väl kunna tyckas vara för en viss åsigt förmånligt att göra en sådan sammanbindning, men denna är icke lagligen medgifven. Om så vore, kunde man ju ock sammanbinda besluten om tull å socker med tull å kaffe, tobak o. s. v., och slutligen skulle man komma derhän, att sätta alla artiklar i tulltaxan i samband med hvarandra. Sådant går icke an. Vi skola punktvis och för hvarje artikel fatta beslut, men måste nu på samma gång se till, att vår beslutanderätt icke undertryckes. Frågorna böra åtskiljas och jag anser derföre Utskottets förslag, som åsyftar detta, vara fullkomligt riktigt.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag kan ej finna annat, än att Kammaren redan fattat sitt beslut i förevarande fråga. Utskottet har ock sagt det, då det yttrat, att "Andra Kammaren afslagit hvarje förhöjning i tullen å socker, å raffineradt eller oraffineradt, icke mörkare än N:o 18." Jag finner det ganska besynnerligt, att man nu vill, det Andra Kammaren ånyo skall fatta beslut i en fråga, deri den redan beslutat. Jag påyrkar, att Kammaren måtte vidblifva sina förut i ämnet fattade beslut, och att Utskottet måtte antydvas uppsätta voteringsproposition i enlighet dermed.

Herr Lindström: Jag är till en stor del förekommen af den siste talaren, med hvilken jag instämmer deri, att Kammaren redan fattat sitt beslut i afseende å tullen på raffineradt socker. Det är klart, att, om tullen å råsocker kommer att höjas, man äfven måste höja tullen å raffineradt socker; men innan den slutliga voteringen derom försiggått, veta vi ju icke, huruvida tullen å råsocker kommer att höjas eller ej. Men då jag yrkar, att punkten må återremitteras, sker detta icke, på det att Utskottet må framlägga voteringsproposition, utan på det att fråga nmå hållas öppen och att, sedan tullen å råsocker blifvit bestämd, Kammaren må få frågan åter för fattande af det beslut, hvartillden finner anledning.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag måtte hafva otydligt uttryckt mig, då jag sist hade ordet, alldenstund jag icke blifvit rätt förstådd. Min mening var icke, att Andra Kammaren skulle frångå sitt i ämnet fattade beslut, utan blott att vi skulle förbehålla oss vår rätt att, derest Första Kammarens beslut skulle segra vid voteringen och vårt beslut i afseende å tullen på råsocker undertryckas, vi då skulle få särskildt öfverlägga i fråga om raffineradt socker. Det är deriöre, som jag anser, att vi böra bifalla Utskottets förslag, hvilket i de sista raderna alldeles bestämdt och tydligt uttrycker just denna mening, ty en återremiss kan under sådana omständigheter, såsom mig synes, ej gerna innebära något annat, än att vi bestämt oss för likadant beslut som Första Kammaren fattat i afseende på raffineradt socker. I ändamål att vinna hvad vi åsyfta, det nemligen att vi må vidblifva våra beslut, angående begge slagen socker, och på det att, derest Första Kammaren ej gillar vårt beslut i fråga om råsocker, vi må hafva öppet att besluta i afseende å tullen på raffineradt socker, är det, som jag vill bifalla Utskottets hemställan.

I Herr Friherre Gripenstedts yttrande förenade sig Herr *Hierta*.

Herr Friherre Alströmer: Jag vill endast förklara, att jag instämmer med Herr Lindström. Man har här förut uttalat den satsen, att det är farligt att fatta ett vilkorligt beslut, och derföre yrkar äfven jag återremiss, hvarigenom Utskottet blir i tillfälle att, sedan tullen å råsocker blifvit af Riksdagen afgjord, göra den förnyade hemställan, som kan blifva erforderlig.

Herr Indebetou: Mig förefaller det, som Riksdagsordningens föreskrift skulle vara så tydlig och klar i fråga om, huru man skall gå till väga i förevarande fall, att knappast rum skulle lemnas för olika meningar. Riksdagsordningen säger nemligen, att, då Kamrarne fattat olika beslut i ett ärende, bör sammanjemkning af de olika meningarne ega rum, och för den händelse sådan icke kan åstadkommas, skall votering ske. En talare har förmenat, att vi i händelse af votering skulle hafva flera alternativ att välja emellan, och att ett af dessa alternativ skulle vara Kongl. Maj:ts förslag; men den tullsats, som Kongl. Maj:t föreslagit å raffineradt socker, har efter min åsigt förfallit derigenom, att det i begge Kamrarne blifvit förkastadt. Jag är af den åsigt, som samma talare framställt, att frågorna böra punktvis behandlas, och att vi böra taga oss till

vara, det icke någon sammanblandning af frågorna må ega rum. Vi hafva i våra beslut skiljt emellan rå- och raffinad-socker, och utan afseende å hvad tullen kan blifva på råsocker, böra vi derföre särskildt besluta om tullen på raffinadsocker. Jag yrkar följaktligen, att Utskottets förslag måtte ogillas, samt att Utskottet måtte inkomma med veteringsproposition angående tullen på raffinadsocker.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde propositioner, hvar efter annan, å de olika yrkanden, som blifvit gjorda. Då dessa propositioner besvarades med dels ja och dels nej, begärdes ordet af

Herr Lindström: Jag tager mig friheten föreslå endast enkel återremiss. Utskottet får nog af diskussionen reda på anledningen till yrkandet derom, och jag finner det icke vara ändamålsenligt att i förväg binda Utskottet vid att framställa voteringsproposition i frågan, hviiken möjligen kan blifva öfverflödig, beroende på utgången af den gemensamma voteringen, utan må det för Utskottet stå öppet att efter omständigheterna förfara.

Den af Herr Talmannen, enligt Herr Lindströms hemställan, härefter framställda proposition på återremiss, besvarades med ja, hvilket svar med klubbslag befastades; och hade Kammaren alltså beslutat till Utskottet återförvisa denna del af Betänkandet.

Tobak.

Med ogillande af Utskottets hemställan godkände Kammaren den föreslagna voteringspropositionen.

§ 9 i Taxeunderrättelserna.

Herr Lindström: Af samma skäl, jag i föregående punkter yrkat återremiss, torde äfven den nu föredragna punkten böra till Utskottet återförvisas.

Utskottets bemställan återförvisades.

§ 4.

Företogos ånyo Banko-Utskottets Memorial:

N:o 20, i anledning af Kamrarnes beslut öfver Banko-Utskottets i Memorialet N:o 9 afgifna förslag till ändringar i 5:te artikeln af bankoreglementet.

Punkterna 1, 3, 4 och 5 af Utskottets hemställanden.

Lades till handlingarne.

Punkten 2.

Bifölls.

N:o 21, i anledning af Kamrarnes beslut öfver Banko-Utskottets i Memorialet N:o 10 afgifna förslag till ändringar i 6:te och 7:de artiklarne af bankoreglementet.

Med vidhållande af det beslut Kammaren fattat i den fråga, hvarom Memorialets fjerde punkt handlar, samt med godkännande af den i femte punkten föreslagna voteringspropositionen, lade Kammaren Memorialet i öfrigt till handlingarne.

N:o 22, i anledning af Kamrarnes beslut öfver Banko-Utskottets förslag i Memorialet N:o 11, angående 8:de, samt N:o 12 angående 9:de och 10:de artiklarne i bankoreglementet.

Begge punkterna i detta Memorial lades till handlingarne.

N:o 23, med förslag till ändringar i 2:dra artikeln af bankoreglementet angående Bankens metalliska kassa.

Utskottets alla hemställanden biföllos; och lades det slutliga yttrandet till handlingarne.

§ 5.

Föredrogs änyo Bevillings-Utskottets Betänkande N:o 16, angående villkoren för bränvins tillverkning.

I anledning af hvad Utskottet hemställt under § 2 yttrade

Herr Grefve Posse: Såvida denna punkt skulle komma att oförändrad antagas, blefve deraf en följd, att näringen komme att flyttas till städerna och landtbrukaren beröfvas ett stöd, som han genom bränvinsbränningen kan skaffa sig. Med fästadt afséende härå och till förekommande deraf, anser jag, att bränvinsbränningen bör inskränkas till de tider, då den med fördel kan af landtbrukaren utöfvas, och då han har tillgång till rudimaterier för näringen. Jag får alltså instämma uti den reservation, som Herr Peter Andersson emot denna punkt afgifvit.

Herr Peter Andersson: Den ändring, Utskottet föreslagit uti 2 § af nu gällande bränvinsbränningsförordning, kan jag ej gilla; och vill jag framlägga mina skäl för förkastande af denna ändring.

Utskottet har föreslagit, att bränvinstillverkningen skall blifva fri under hela året, i stället för de 3 månader, som nu äro bestämda. Skulle detta förslag antagas och maximum af bränvinsbränning per dag jemväl borttagas, så blefve följden deraf, att bränvinsbränning skulle göras omöjlig för jordbrukaren. Visserligen tror jag, att Utskottet derigenom vinner det mål, som äsyftas, nemligen att bränvinstillverkningen skulle blifva en fabriksnäring, men landet skulle i samning icke förtjena derpå, ty dessa större brännerier komma att anläggas i städerna, isynnerhet i sjöstäderna, som icke sakna hvad som är nödvändigt för bränvinsbränningens utöfvande. Bränvinstillverkningsbolag, som sålunda i städerna bildades, skulle icke hafva något att riskera, då man känner, att der bolag bildats för bränvinsförsäljning, dessa bolag kunde bestämma sitt försäljningspris i förhållande till tillverkningspriset. Följden blefve den, att millioner riksdaler skulle gå till utlandet för inköp af spannmål, som lades i pannan, hvaremot landtmannen icke skulle blifva i tillfälle att för bränningen använda mindre duglig säd och skämd potatis, som nu för dylikt ändamål ofta begagnas. Landtmannen skulle dessutom göra förlust på ett lämpligt och godt födoämne för kreaturen samt på spillning. Med afseende härå anser jag, att man bör noga vakta sig för hvarje steg man tager i den riktning Utskottet föreslagit, eller att åvägbringa fabriksanläggningar.

Vi hafva alla här hört så mycket ontalas landtbrukarens betryckta ställning. Förslag till dess afhjelpande hafva blifvit framställda, särdeles genom

genom upptagande af län, men, mine Herrar, jag tror icke, att något i läneväg skall kunna upptäckas till sådan fördel för våra landtbrukare, som skulle kunna motsvara de menliga följder, hvilka otvifvelaktigt komma att uppstå i och med antagande af den utaf Utskottet beslutade lagförändringen. Något annat skäl för Utskottets förslag kan jag icke heller finna. Leke kan meningens vara, att man skulle kunna hämma superiet genom att utsträcka tiden för bränvinsbränningen. Brännerier hafva vi nu tillräckligt med den korta bränningstid, som nu är bestämd. Lämpligast torde vara att bibehålla det gamla stadgandet, sådant det finnes i Kongl. förordningen den 26 Oktober 1866. Jag kan således icke gilla Utskottets förslag.

Herr Wener: Utskottet har såsom önskningsmål uppställt den satsen, att bränvinstillverkningen måtte så småningom varda ombildad till en fabriksuäring och såhunda bedrivas hufvudsakligen inom större brännerier. Jag kan dock icke instämna uti en sådan åsigt, ty derigenom skulle näringen komma att dragas från jordbruket och affallet efter bränvinsbränningen, hvilket är af så stor vikt och betydelse för jordbrukaren, blifva i de flesta fall obrukbart och utan någon egentlig nytta. Detta affall, som är så dyrbart, att, efter en bränvinsbränning af 16,000,000 kannor, det kan uppskattas till ett värde af nära 5,000,000 eller rättare 4,800,000 Rdr., kan till större delen icke tillvaratagas vid fabrikerne i städerna, då värdet af detsamma högst betydligt förringas genom en tung och kostsam transport. Jag skulle vilja gilla Utskottets förslag, att bränvinsbränningen må fortgå under hela året, så framt minimum af bränvinsbränning per dag kunde borttagas; men då ett sådant förslag icke synes vara praktiskt tillämpligt, så, på det vi ej må återkomma till husbehofsbränningen och dess skadliga följder, vill jag instämna uti Herr August Andersons reservation.

Herr *Predricson* instämde med Herr Wener.

Herr A. A. Anderson: I nu förevarande Betänkande har Utskottet för sin del stadnat i det beslut, att bränvinstillverkningen skulle blifva fri för hela året. Sådant låter visst bra på papperet, men blir icke särdeles bra i verkligheten. Stor skada skulle derigenom åstadkommas, och många svårigheter och olägenheter skulle deraf blifva en följd för landtbrukaren. Om bränvinsprisen t. ex. skulle stå högt under sommartiden, men brist på spannmål deremot förefinnas, så komme denna vara att införskrifvas från utlandet. Den späda potatisen upptages i förtid, allt på det att bränningen måtte kunna fortgå. Af dessa och många andra skäl kan jag icke gilla Utskottets förslag i förevarande fall, emot hvilket jag också reserverat mig. Uti denna reservation har jag föreslagit, att bränvinstillverkningen må vara tillåten under 7 månader af året, i hvilket fall tillräcklig tid är medgifven, för att den skall kunna blifva nyttig för jordbrukaren. Bränvinsbränningen bör bedrivas i förening med jordbruket, ty då kommer allt affall efter densamma att tagas noga reda på. Då jag nu går att hemställa, att Andra Kammaren måtte fatta sitt beslut uti ämnet i öfverensstämmelse med Första Kammaren, eller att 7

månader af året må utgöra bränvinstillverkningstiden, så gör jag detta, emedan jag anser, att en sådan bestämmelse lemna bränvinsbrännarne en rättvis och tillbörlig frihet samt sålunda är att föredraga framför gamla författningens stadgande.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, anhåller jag, att proposition måtte framställas på följande förslag: "att bränvinstillverkning, så framt ej högst viktiga omständigheter föranleda dess inställande, må vara tillåten under Januari, Februari, Mars, April, Oktober, November och December månader; att dessa månader indelas i 14 terminer, hvilka taga sin början den 1 och 16 i hvarje månad kl. 12 på dagen, med de bestämmelser i afseende å sön- och helgedags inträffande, som mom. 3, 4 och 5 i § 2 af gällande förordning innehåller; samt att af dessa terminer tillverkaren må välja hvilken eller hvilka och huru många han åstundar.

Herr Rönblad: Den nu gällande bränvinsbrännings-författningen är icke äldre än sedan sistförflutna Riksdag, och jag anser, att det varit skäl att nu låta den vara i fred för lappningar och ändringar. Nu deremot har trycksvärtan å författningen knappt hunnit torka, innan man är färdig till ändringar utan verkligt behof.

Hvad nu den föredragna paragrafen angår, så kan jag ej inse nyttan och behovet af den deri af Utskottet föreslagna förändring. Om, såsom en reservant påstått, en utvidgad bränningstid skulle föranleda handteringen dragande till städerna, tilltror jag mig ej kunna bedöma, då lyckligtvis bränvinsbränning i de norra provinserna ej utöfvas hvarken i stad eller på landet; men deremot har jag nu hört, att den föreslagna ändringen skulle i annat afseende vara skadlig för jordbruket och förnärma dess berättigade intresse; och jag anser mig därför böra instämma uti yrkandet om inskränkning af bränningstiden till 7 månader om året.

Herr Johannes Andersson: Då äfven jag anser, att såväl denna handtering som jordbruket i allmänhet skulle blifva tryckt och lidande deraf, att bränvinstillverkningen fortsattes obegränsadt hela året, alltså kan icke heller jag gilla Utskottets förslag, utan skall endast anhålla att få instämma uti den reservation Herr August Anderson afgifvit.

Herr O. B. Olsson: Skall bränvinstillverkningen komma att utsträckas hela året om, så blir följden deraf, att den blir en fabriksnärning, hufvudsakligen för sjöstäderna. Dessa äro icke i stånd att anskaffa potatis att mata bränningen med, utan komma troligen att införskrifva utländsk spannmål för bränvinsbränningens fortgående. För drifvande af dessa brännerier kommer att i stället för torf, hvarpå i de flesta orter inom landet finnes så god tillgång, användas engelska stenkol, för hvilka betydliga penningbelopp komma onödigtvis att ur landet utgå. Jag yrkar afslag på Utskottets Betänkande och bifall till Herr A. Anderssons reservation.

Herr Anders Persson: I likhet med förste talaren, som i frågan uppträdt, anser äfven jag, att ett antagande af Utskottets förslag skulle leda derhän, att denna näring blir en fabriksnärning. Helst skulle jag

önska, att gamla stadgandet i förevarande fall får kvarstå; men då jag förmodar, att ett sådant yrkande icke skall vinna Kammarens bifall, så förenar jag mig uti det af Herr Peter Andersson afgifna förslag.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Äfven jag vill gifva min åsigt till kända i förevarande fråga. Icke heller jag kan gilla Utskottets förslag, ty det är tydligt och klart, att med antagande af detsamma näringen skall allt mer och mer dragas från jordbruket, som tillförene hufvudsakligast haft fördel af detsamma. Landtbruks-akademien har vitsordat bränvinsbränningens stora nytta för jordbruket genom det affall den lemnar, och hvilket är särdeles tjenligt till utfodring åt kreaturen. Enligt mitt förmenande skulle ett bifall till denna punkt endast orsaka tillkomsten af stora bränvinsbränningsbolag i städerna, hvaraf åter skulle följa öfverproduktion af bränvin till den höjd, att landtbrukaren icke skall med någon fördel kunna drifva näringen. Jag önskar, att Kammaren måtte vidblifva nu gällande författning i ämnet.

Herr Hessle: Jag önskar endast tillkännagifva, det jag är förekommen af och instämmer med dem, som vilja inskränka tiden för bränvinstillverkning till 7 månader om året.

Herr Medin: Inom Utskottet har jag tillhört minoriteten i denna punkt och beträffande densamma instämt i Herr August Andersons reservation. Jag är af den tanken, att, om någon fördel för landet skall kunna vinnas af denna näring, så bör man gå något bättre och försigtigare till väga än att lösgifva bränningen hela året om. Af denna anledning yrkar jag inskränkning deri och instämmer i Herr Anders August Andersons förslag.

Herr Friherre Alströmer: Lika med Utskottets majoritet kan jag icke inse någon våda ligga deruti, att bränvinsbränningen frigifves hela året, utan tvärtom ligger en fördel deruti, att tillverkaren får sjelf välja och bestämma sin tid. En särskild omständighet kommer härtill, och den är, att för närvarande pressjästberedningen är omöjliggjord en stor del af året, och att stora summor för denna vara vandra af till utlandet. Då emellertid meningarne om tiden för bränvins tillverkning äro mycket delade, har jag ingenting emot att instänna i Herr August Andersons reservation.

Herr Peter Andersson: Då jag icke erhållit understöd af någon talare, vill jag afstå från mitt förslag och förorda antagande af det utaf Herr Anders August Anderson framställda förslaget.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag fortsätter mitt yrkande om anställande af votering.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde propositioner dels på bifall till Utskottets, dels jemväl på bifall till Herr August Andersons förslag, och förklarade af dessa propositioner den sednare vara med öfvervägande ja besvarad. I enlighet med detta förklarande, som med klubbslag befastades, hade alltså Kammaren för sin del beslutat, att bränvinstillverkning, så framt ej högst viktiga omständigheter föranleda dess in-

ställande, må vara tillåten under Januari, Februari, Mars, April, Oktober, November och December månader; att dessa månader indelas i 14 terminer, hvilka taga sin början den 1 och 16 i hvarje månad kl. 12 på dagen, med de bestämmelser i afseende å sön- och helgedags inträffande, som mom. 3, 4 och 5 i § 2 af gällande förordning innehålla; samt att af dessa terminer tillverkaren må välja hvilken eller hvilka och huru många han åstundar.

Rörande *Utskottets förra hemställan under § 4* yttrade

Herr A. A. Anderson: Utskottet har i denna punkt³ hemställt, att de motioner, som yrkat minimum af bränvinstillverkning per dag till 100 kannor, icke måtte till någon åtgärd föranleda. Med min motion har jag afsett, att jordbrukaren icke skulle vara tvungen att tillverka mera bränvin, än han sjelf vill och behöfver. Detta vore till landets sanna fördel, och därför anhåller jag, att Kammaren, med ogillande af Utskottets hemställan, ville, i öfverensstämmelse med min motion, besluta, att minsta tillverkning per dag fastställes till 100 kannor; och anhåller jag, att Herr Talmannen härå behagade framställa proposition.

Herr Wener: Med stöd af hvad jag vid föredragningen af förra punkten yttrade, får jag tillkännagifva, det jag instämmer i Herr Anders August Andersons reservation i denna punkt, då jag anser minimum af 300 kannor per dygn alldeles för högt, helst man föreslår att alldeles borttaga maximum. Helst ville jag hafva frihet i dessa båda fall, men som detta icke är praktiskt utförbart, så får jag föreslå, att minimum bestämmes till 100 kannor om dagen.

Herr Medin: I min reservation har jag uttryckt min åsigt angående den föreslagna lydelsen af denna §. Då nu båda Kamrarna utsträckt tiden, och de större bränneriegarne redan nu kunna bränna 7,000 kannor i veckan, så vet jag icke hvarföre maximum skall tagas bort. Jag instämmer i allo uti Herr Anders August Andersons reservation.

Herr *Sandstedt* förenade sig.

Herr Hesse: Jag får till en början tillkännagifva, det jag är fullkomligt neutral och oväldig i denna fråga, då jag tillhör den klass af medborgare, som icke eger rätt att tillverka bränvin. Dock har jag mina kommittenter i en ort, der man dref bränvinsbränningen i stor skala, under den tid husbehofsbränningen fortgick, men det oaktadt kan jag vitsorda, att fyllerilasten då ej var mera utbredd der än annorstädes. Denna ort har genom förändringen i bränvinslagstiftningen blifvit beröfvad en hufvudsaklig näringsgren, ty inskränkt, som den är, till ett mindre lönande jordbruk, odlar den förnämligast potatis, och har således gått miste om sin betydligaste inkomst, ehuru den förtjenar lika litet som hvarje annan ort att sättas på indragningsstat. Att bränna 100 kannor om dagen förefaller mig icke så litet fabriksmässigt, och sedan större brännerier uppstått, så hafva bränvinstillverkare i mindre skala förenat sig i bolag, men då de icke kunnat fullgöra bolagskontrakten, så har den sorgliga följden blifvit, att de gått sin ruin till mötes. Jag kan icke begripa orsaken, hvarföre jordbrukaren skall betagas rättigheten att använda sina produkter på

det sätt, som för honom är mest lämpligt och ändamålsenligt. Den lagstiftande magten inslog, efter mitt förmenande, på en falsk väg, då den, genom att inskränka produktionen, ville förminska konsumtionen af brännvin. Fylleriet har visserligen betydligt aftagit på sednare åren, men icke medelst dessa lagstiftningsåtgärder utan på öfvertygelsens väg och till följd af stigande upplysning, och därför är jag äfven fullkomligt förvissad derom, att den tid icke kan komma tillbaka, då vår befolkning skulle återfalla i det fordna superiet. Därföre hemställer jag, att minimum må blifva 100 och maximum 1,000 kannor om dagen, då man derigenom beträdde en medelväg, som borde kunna tillfredsställa alla. Men jag hemställer derjemte, huruvida icke afgörandet häraf må uppskjutas, till dess frågan om beskattningen förekommer, eller om ej dessa båda frågor böra debatteras i ett sammanhang; och jag anhåller, det Herr Talmannen behagade framställa särskild proposition på detta mitt förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Äfven jag tillhör deras antal, som uti brännvinsbränningen se ett nödvändigt ondt, och därför af tvenne onda ting väljer det minsta, d. v. s. 100 kannor om dagen såsom minimum i stället för 300 kannor, som Utskottet föreslagit. Det första af dessa alternativ är ock mest tillgodoseende jordbrukets behof, hvarför det äfven på denna grund bör antagas, ty på många orter har allmogen lång väg att försina sina produkter, och om minimum blir 300 kannor om dagen, måste jordbrukaren ligga i händerna på kapitalisterna, hvilket icke är händelsen om minimum nedsättes till 100 kannor, ty då blir förhållandet helt annorlunda. Utskottet tror, att man härigenom skulle komma tillbaka till de gamla tiderna, då husbehofsbränningen var i sitt flor, men erfarenheten har lärt oss, att det icke är dyrheten eller svårigheten att anskaffa brännvin, som förminskat förbrukningen deraf, utan det är upplysningen, som åstadkommit detta önskvärda resultat, och jag hoppas, att den tid icke skall vara långt borta, då det skall anses för en skam för hvar och en att öfverlasta sig med hvad slag af spirituosa som helst, det må nu vara inom landet tillverkad brännvin eller från utlandet hemtade dyrbarare viner och andra drycker. Det bör icke vara någon emot, att, då handteringen på ett lofligt sätt utöfas, man äfven tillgodogör sig densamma så lämpligt som möjligt, och därför förenar jag mig med dem, som yrka, att minimum må bestämmas till 100 och maximum till 1,000 kannor om dagen i hvarje bränneri, hvarigenom det synes mig, att man går så rättvist som möjligt till väga.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Äfven här i denna punkt anser jag, att Utskottet icke afsett de mindre jordbrukarnes fördel och bästa, hvarföre jag i likhet med flere föregående talare yrkar, att minimum måtte bestämmas till 100 och maximum till 1,000 kannor om dagen. Tydligt och klart är, att den mindre jordbrukaren icke är i stånd till att medelst brännvinsbränning tillgodogöra sig produkterna af sitt jordbruk, i fall minimum skall blifva så högt tilltaget, som Utskottet föreslagit, och då man säger, att författningen tillåter flere mindre jordbrukare att gå i bolag om tillverkning af brännvin, så tillåter jag mig erinra, att många orter finnas, der långa vägar att transportera produkter och bränsle samt

det för jordbruket nyttiga affall, som näringen lemnar, förorsaka så obereknliga kostnader, att de göra det alldeles omöjligt att på dessa håll tillvägabrunga några bolag. Erfarenheten har dessutom visat, att dylika bolag merendels icke medföra den nytta och fördel man med dem afsett, utan att split och oenighet snart nog verkat deras upplösning. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, förenar jag mig i det af Herr Anders August Anderson framställda yrkandet.

Herr Åke Andersson: Obestriddigt är, att bränvinsbränningen medför stora fördelar för jordbruket i vissa orter, och då jag tror, att många af Svenska jordbrukarne önska, det minimum för bränvinstillverkningen bestämmas till 100 kannor om dagen, så förenar jag mig uti det yrkande, som innehålles uti den af Herr August Anderson afgifna, Betänkandet bifogade reservationen.

Herr Friherre Alströmer: På det varmaste måste jag påyrka bifall till hvad Utskottet i denna § föreslagit, ty ehuru väl jag vill medgifva att, på vissa orter, det vore en fördel att få minimitillverkningen nedsatt till 100 kannor om dagen, så vill jag dock erinra, dels att, i fall man räknar en femtedel undertillverkning, detta belopp icke i själfva verket således utgör mer än 80 kannor om dagen, dels att största delen af landet icke önskar någon återgång till den gamla lagstiftningen i detta ämne, hvilket till en viss grad skulle ske, i fall ej Utskottets förslag godkännes. Säge hvad man vill, så är tiden ännu icke inne att frigifva handteringen till den grad, som nu blifvit påyrkad, ty detta skulle hafva en högst menlig inverkan på befolkningen, och då ännu icke ändamålet med 1855 års lagstiftning i detta ämne är fullt vunnet, så bör den derföre icke heller ännu öfvergifvas. Här har man yttrat, det vi egentligen hafva att tacka en stigande upplysning för den glädjande företeelsen af en betydligt förminskad bränvinskonsumtion. Jag hoppas ock, att det så blir och kanske redan till en del är, men jag tror, att vi icke hafva att vänta någon fullkomlig säkerhet härom, förrän den gamla, nu lefvande generationen gått undan och en ny efterträdtt densamma. Då först kan kanske upplysningen verka så mycket, att bränvinsförbrukningen blir en obetydlighet, mot hvad den hittills varit, och då först kan det äfven blifva tid att lossa på de band, som tills vidare måste läggas på bränvinsbrännings-näringen. En annan omständighet, som skulle vålla mycken betänklighet vid att nedsätta minimum så lågt som till 100 kannor om dygnet, är den, att redan nu många personer rusa in i handteringen med otillräckliga tillgångar och snart nog till följd deraf äro ruinerade, men att, i fall nedsättningen skulle komma att ega rum, ännu flere skulle besinningslöst kasta sig in i dessa spekulationer och riskera den egendom de möjligen kunna besitta, utan utsigt att sedermera kunna räddas från ekonomiskt obestånd, till följd af den stora täflan den sålunda utvidgade friheten att drifva näringen med all säkerhet måste framkalla. Oaktadt det kompakta motstånd jag tycker mig finna, att min åsigt skall komma att röna, vågar jag ändock i landets sannskyldiga intresse yrka bifall till Utskottets angående denna § gjorda hemställan.

Herr Friherre von Schulzenheim: Då denna Riksdag åter fortsatt att lappa på den gamla bränvinslagstiftningen, — ett arbete, hvarmed Rikets Ständer sysselsatt sig ända sedan 1830 — så hade jag, som i denna fråga, så väl som i alla andra, tillhör deras antal, hvilka påyrka ett jemnt framåtgående till frihet och ordning, hoppats att icke här få höra det gamla språket om husbehofsbränningen och alla de förfärliga verkningarne af densamma. Det är ungefär som att på väggen måla dimfigurer, hvilkas betydelse ingen kan fatta, då de alltid äro oklara och utan innehåll. Det var icke de små pannorna, som gjorde husbehofsbränningen så förderflig, och som inom alla klasser uppväckte så stort missnöje mot den då rådande bränvinslagstiftningen, utan det var, märken det väl, mine Herrar, att man icke förmådde inse den skilnad, som bör råda mellan produktionen och försäljningen af varan. Hvar och en, som då brände bränvin, hade ock rättighet att försälja detsamma i huru stor eller förmåligast i huru liten quantitet som helst, och den naturliga följden häraf blef den, att superiet blef alldeles hejdlöst; bonden betalade sina arbetare, jordbrukaren och possessionaten sina torpare med bränvin; på hvartenda kontor uppgjordes liqviden med bränvin, och ingen affär kunde börjas eller afslutas utan bränvin. Detta supande uppmuntrades så att säga af lagstiftningen, och detta var det stora felet, men ingalunda att bränvinsbränningen stod i samband med jordbruket. Nu befinna vi oss emellertid, beträffande denna lagstiftning, i samma cirkelgång, som förut blifvit genomvärdad af Preussen, Frankrike och Österrike m. fl. länder. I så måtto hafva vi dock hunnit förbi Preussen, att vi beskatta den färdiga varan, under det att man der ännu beskattar materialet, mäsken, efter mäskekarets rymd. Det finnes landsträckor, der råg och korn icke växa, utan der potates utgör hufvudprodukten, och för dessa landsändar är det en oafvislig nödvändighet, att bränvinsbränningsnäringen något frigöres, och att hushållningen grundas på ladugårdsskötsel, satt i förbindelse med bränvinsbränningen. Må det tillåtas mig att anställa några jemförelser till belysande af denna sida af ämnet. I Preussen var, enligt officiella uppgifter för år 1865, medeltalet för helt år 9,000 kannor, efter 12 månaders bränningstid, ehuru man i allmänhet icke beräknade mer än 9 månader. Hos oss tvingas man att för hvarje månad, om man afräknar söndagarne, med 26 arbetsdagar och 300 kannors tillverkning för hvarje dag, bränna 7,800 kannor. Antalet af ångbrännerier inom landet utgör omkring 600 stycken, representerande ett kapitalvärde af ungefär 9,000,000 R:dr. Om vi nu beräkna det affall, som ifrån dessa kan komma jordbruket till godo, och då, enligt vanlig beräkning, 15 kannor drank falla efter hvarje kanna bränvin, så skulle vid hvarje bränneri med minimitillverkning af 300 kannor, erhållas för hvarje dag 4,500 kannor drank. Utaf Landtbruks-akademiens förtjenstfulla tidskrift ser man, att det högsta man, vid utfodring af nötkreatur, får ge åt en ko, är 15 kannor drank om dagen; således måste man för att tillgodogöra landtbruket affallet efter äfven våra minsta brännerier, hafva en ladugård på 300 kor, men om man ock har en sådan ladugård, så kan man på detta sätt icke underhålla den mer än 7 månader om året. I Preussen deremot drifves bränvinsnäringen endast och allenast i mån af behof, för att förstärka ladugården och underhålla gödseltillgången. Naturligt är, att 10 brännerier,

med en tillverkning af 100 kannor om dagen, skola göra större nytta i en provins än ett bränneri med en tillverkning af 1,000 kannor. Tillverkningen af den förädlade varan blir i båda fallen lika stor, men i fråga om sättet att kunna tillgodogöra landtbruket affallet efter lika qvantitet bränvin, blir förhållandet helt olika. — Bränvinslagstiftningen har tvingat nationen att årligen göra en förlust af 900,000 R:dr. genom förbud att tillverka jäst. Af 100 lispund gröpe kan man, efter användandet, uttaga 120 å 125 kannor jäst, men detta får ej ske, utan detta råmaterial måste oanvänt bortkastas. Jag frågar: finnes det väl någon nation i världen, som har råd att lagstifta på det sättet?

Af hvad jag nu anfört framgår, att jag vill rösta med dem, som önska att minimitillverkningen måtte bestämmas till 100 kannor om dagen. Det är samma skilnad mellan den som bränner 100 kannor, och den som tillverkar 1,000 kannor om dagen, som emellan en fabrikant, hvilken tillverkar sidenband, 2 å 3 tum breda, och en sådan, hvilken väfver siden å 1 å 1½ alns bredd; den enas handtering är liten, den andras stor, men båda deras äro fullkomligt lika hederliga. — Hvad angår kontrollen, som man anser så svår att åstadkomma för mindre brännerier, så är det ju klart, att, om man använder en sprithållare, som rymmer 1,000 kannor, så är det ju fullkomligt tillräckligt, om kontrollören infinner sig hvar tionde dag. Äfven en annan sak är att lägga märke till, som talar för nyttan af att nedsätta minimitillverkningen, och det är, att, om man forcerar en dylik tillverkning, så får man en dålig vara; men om man vill hafva varan ren och af högt procenttal, för att med fördel kunna exportera densamma, då bör man tillverka den långsamt, noga och väl. Det hörde till karakteren af den gamla husbehofsbränningen, att varan blef dålig, och att affallet förorsakade sjukdomar hos kreaturen; men detta kom sig deraf, att finkeloljan, som är tyngre än spriten, skiljde sig från denna och åtföljde dranken, och på samma sätt förhöll det sig med ättiksyra och andra skadliga ingredienser. Således, jag upprepar det, vill man hafva dålig vara, så må man forcera tillverkningen, men vill man erhålla god vara samt dessutom affall, som kan tillvaratagas och gagna jordbruket, så bör man gå långsamt och ordentligt till väga.

Jag ber att ännu en gång få återkomma till betydelsen för jordbruket af affallet från en förståndigt och väl ordnad bränvinsbränning. Jag tror fullkomligt dem, som påstå att allmogen icke har råd att kosta på sina kreatur någon säd, ty all sådan måste säljas för att anskaffa penningar till betalande af skatterna; men jag tror, att om landbrukaren blir satt i tillfälle att ur sin spannmål draga sprit till fulla värdet, så kunna kreaturen sedan komma i åtnjutande af resten, hvarigenom ladugårds-skötselns upphjelpande på det säkraste sätt befordrades och egaren sedermera deraf kunde hemta inkomst af mjölk, smör, ost, talg och hudar m. m. Jag upprepar ännu en gång, att jag, med förkastande af Utskottets förslag, förenar mig med dem, som yrka mininibeloppets bestämmande till 100 kannor per dag.

Herr Kinmanson: I motsats mot den siste talaren yrkar jag bifall till Utskottets afstyrkande yttrande i denna punkt, och kan tillika icke underlåta att uttrycka min förundran deröfver, att, sedan under loppet af

omkring 150 år nästan ständiga tvister egt rum rörande bränvinets missbrukande och de rätta botemedlen därför, man ännu framkommer med påståendet, att de olyckor, som träffat landet genom bränvinsbränningen, icke böra i väsendtlig mån tillskrivas just det förhållande, att denna näring varit fästad vid jorden såsom en dertill hörande särskild rättighet och sålunda betraktad såsom en binäring till jordbruket. Det var öfvertygelsen om det skadliga deri, som vid 1853—1854 årens riksdag åstadkom den reform i bränvinslagstiftningen, som nu vunnit full stadga; — ty sedan man länge, men förgäfvets, vädlat till nationens pligt- och sedlighetskänsla, insåg man slutligen, att orsaken till det onda bränvinsbränningen förorsakat, finge till största delen sökas uti sjelfva lagstiftningen. Det var de talrika små brännerierna, spridda nästan till hvarje gård, som föranlett den öfverdrifna förbrukningen, i det de gjorde varan öfverallt åtkomlig och till ett ringa pris. Enligt offentliga uppgifter fanns i riket år 1852 ett antal af 35,172 taxerade brännerier med enkel redskap och 670 ångbrännerier, tillsammans 35,842, men år 1865 hade detta stora antal nedgått till inalles 564. Sådant är i detta hänseende resultatet af den nya lagstiftningen. Dess syftemål var att förändra bränvinsbränningen från att vara ett jordbrukets bihang till en sjelfständig fabriksnäring. Till en början vidtogs derföre den åtgärden att indela brännerierna i större och mindre, för hvilka bestämdes olika beskattningsgrunder, i det de mindre, som ännu skulle tillfredsställa husbehofsbränningens anspråk, borde erlägga afgift efter paunerymden, hvaremot beskattningen för de större brännerierna bestämdes efter beräkning af ett visst minsta tillverkningsbelopp på dag med en afgift af 50 öre för kannan. Vid 1860 års riksdag afskaffades de mindre brännerierna, och från år 1861 står bränvinsbränningen på den punkt, den ännu innehar, d. v. s. att tillverkningsbeloppet utgör grunden för den nu mera något ökade beskattningen, och att för tillverkningen blifvit bestämdt ett minimum, 300 kannor, likasom ett visst maximum, 1,000 kannor, på dag räknadt. Dessa stadganden vill man nu ändra och nedsätta minimum till 100 kannor, under åberopande, såsom den enda anledningen dertill, att bränvinsbränning är nödvändig för jordbruket, hvilket också borde tillgodogöra sig äfven den mindre tillverkningen. Men med detsamma skulle man hafva beträdd en väg, som otvifvelaktigt leder till husbehofsbränningens återinförande.

Det antages änyo såsom ovedersägligt, att bränvinsbränningen är gagnelig för jordbrukets utveckling. Att den någon gång kan vara till nytta för ett jordbruk, som skötes af en driftig och skicklig band, vill jag icke bestrida, men helt annan är frågan, om denna näring är så nödvändig för jordbruket, att den genom lagstiftningen bör dermed nära förenas, och om härvid jordbrukets gagn bör i första rummet beaktas, äfven om detsamma skulle finnas stridande emot landets intresse i öfrigt och motverka samhällets sedliga ändamål. Det har särskildt blifvit sagdt, att ladugårdsskötseln skulle vara beroende af bränvinsbränningen; men jag hemställer till denna upplysta Kammare, om ladugårdsskötseln här i riket någonsin förut varit så uppdrifven och tagit sådan fart som just dessa sista 10 åren, sedan vi erhållit nu gällande lagstiftningsgrunder för bränvinstillverkning? Jag vågar påstå, att man icke kan uppgifva något land med högt uppdrifvet landbruk och ladugårdsskötsel, som har att i någon väsendtligare

mån därför tacka bränvinsbränningen. Är dessutom äfven den mindre jordbrukaren för närvarande förhindrad att tillgodogöra sig denna näring till förmån för sitt jordbruk? Jag tror det icke. Minimum för tillverkningsbeloppet är väl 300 kannor, men intet hindrar att flere jordbrukare, af hvilka en hvar kunde anse detta belopp för sig vara för högt, förena sig till bolag för bedrifvande af ifrågavarande rörelse. Nämda minimum, ehuru bestämdt till 300 kannor, är dock i sjelfva verket icke så stort, ty afdrag för underbränning är tillåten till en femtedel, hvadan minsta beloppet för dag kan nedgå till 240 kannor. Härtill kommer att, enligt Kammarens nyss fattade beslut, bränningsterminerna blifvit förkortade, så att de utgöra allenast 14 dagar, samt att derföre bränvinsbrännaren, hvilken det åligger att betala skatten i förskott för half tillverkningstermin i sänder, icke vidare skulle behöfva samma större förlagskapital som förut, då terminerna voro längre. I Norge, med hvilket land vårt eget i fråga om bränvinslagstiftningen närmast kan jämföras, är minsta tillverkningsbeloppet för dag bestämdt till ungefär 600 kannor, eller dubbelt så mycket som här i Sverige, hvaremot någon begränsning medelst maximum icke finnes; och denna lagstiftning, införd i Norge redan år 1848, har derefter orubbad blifvit gällande.

Det är, mine Herrar, af icke ringa vikt att noga iakttaga afsigten med en lagförändring och motiven för densamma, ty det är icke bokstafven i en lag, som utöfvar det mesta inflytandet, utan stadgandenas orsak och grund skola ock ovilkorligen göra sig gällande, och med all den kraft, hvaraf de äro mäktiga, söka att uppnå sitt mål. Om derföre, i nu förekomna fall, minimum vid tillverkning af bränvin nedsattes från 300 till 100 kannor, och detta sker endast derföre, att en sådan nedsättning anses vara till nytta för jordbruket, så må man ock tillse de sannolika följderna deraf. Huruvida, efter nedsättningen till 100 kannor, afdrag för underbränning skulle ega rum, synes icke tydligt. Af en reservation framgår dock, att sådant afdrag icke borde få åtnjutas. Om nu detta är meningens, börjar man med att begå en orättvisa, och närmaste följden häraf vore otvifvelaktigt den, att redan nästa riksdag väcktes förslag om berättigande att beräkna sig afdrag för underbränning med $\frac{1}{3}$ af minimum, och på detta sätt blefve minsta tillverkningsbeloppet egentligen 80 kannor. Vid ett annat tillfälle skall man säkert icke underlåta framkomma med det under sådana omständigheter befogade påståendet, att, då nedsättning af minimum till 100 kannor skett till åtnad för jordbruket, men denna näring, i anseende till nämnda vilkor vid tillverkningen, icke är i tillfälle att i hela dess utsträckning begagna sig af bränvinsbränningens förmån, enär många egare af små hemmansdelar ännu vore utestängde från tillfället att bränna bränvin i förhållande till sitt hemmans mindre storlek och behof, ytterligare nedsättning af minimum följaktligen borde medgifvas. Dessa smärre hemmansegare kunde då med fog hafva anspråk på att blifva lika gymnade som andra jordbrukare, och ett sådant anspråk skulle ej kunna afvisas. Det blefve en pligt att underlåta bränvinstillverkningen och söka bereda tillfälle till dess utöfvande vid hvarje landtbruk; men man skulle derigenom åter mångdubbla bränmeriernas antal, öfvergifva åsigten, att tillverkning af bränvin bör vara en fabriksnäring och åter beträda en väg, som tillförene fört till olycka.

I afseende å kontrollen å bränvinstillverkningen har det redan visat sig möta svårighet att erhålla pålitlige kontrollörer; men efter införande af ett nedsatt minimum, som troligen blefve snart ytterligare förminskadt, skulle antagligen denna svårighet så ökas och kontrollkostnaderna så tilltaga, att sättet för bränvinstillverkningens beskattning måste förändras. Och man skulle då kanske nödgas återtaga en beskattning efter pannerymden och äfven i sådant hänseende komma tillbaka till husbehofsbränningens tid.

Den fråga, som nu är föremål för Kammarens öfverläggning, afser således icke blott en meningsskiljaktighet angående ett större eller mindre minimibelopp vid tillverkning af bränvin, hvilket i och för sig kunde vara af jmförelsevis ringa vigt, utan den innefattar en strid emellan olika grundsatser, emellan husbehofs- och fabriksbränningen, emellan åsigten om jordbruket kan med fördel bestå utan bränvinsbränning, eller om denna bör åter göras till en binäring å det förra, samt om man bör fortgå på den väg, hvilken Svenska lagstiftningen angående bränvinstillverkning på sednare tiden gjort sig en pligt att följa, eller återtaga husbehofsbränningen och gifva förnyad betydelse å detta ord, som uttrycker en tanke, hvilken visat sig vara lika oriktig som olycksbringande.

Det är af dessa skäl, som jag hyser den öfvertygelse, att, huru önskligt det än i och för sig kunde vara att bevilja större frihet äfven å den rörelse, som afser bränvinstillverkning, hvarom föreskrifterna nu utgöra en undantagslagstiftning, tiden för en sådan förändring dock ej är inne, utan synes ännu aflägsen; och yrkar jag därför bifall till Utskottets hemställan i föredragna punkten.

Herr Åstrand: Hvarken af Utskottets motivering eller af de båda talares yttranden, hvilka uttalat sig för bibehållande af nuvarande minimum, 300 kammor, har jag blifvit öfvertygad om det olämpliga i min motion om nedsättning af detta minimum till 100 kammor. Då Svenska nationen var uttrötad af de missbruk, hvartill bränvinsbränningen ledt, så slog man vid 1855 års riksdag in på en alldeles ny bana, dervid jordbrukaren uppgaf sitt privilegium att ensam idka denna näring. Jag tror, att den nya lagstiftningen var lycklig och att erfarenheten visat, att den äfven till sina principer var riktig, men olyckligtvis slog den öfver målet och gick för långt, synnerligast deruti, att den bestämde det minsta tillverkningsbeloppet per dag till 300 kammor. Detta tillverkningsbelopp synes vara taget så att säga på höft, och tyckes det, som man tagit det kammetal, som gjorde det sannolikt att de små brännerierna icke skulle kunna existera. Den föregående talaren uppgaf antalet mindre brännerier år 1852 till 35,172, samt yttrade i sammanhang dermed, att, om minimibeloppet nedsattes till 100 kammor, vi skulle åter komma till denna olyckliga period, men jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på skillnaden emellan dessa saker. Under den tid husbehofsbränningen florerade, så brändes bränvin i småpannor, ja i grytor och kaffekokare, men att sätta i analogi härmed en bränvinslagstiftning, som stadgar ett tillverkningsbelopp af minst 100 kammor och föreskrifver en afgift till Staten af 60 eller 70 öre per kanna, låter sig svårigen göra. Visserligen är det rätt att, såvidt möjligt är, söka minska bränvinsupandet, men detta sker icke

på den väg, man nu vill inslä, utan bör ske genom kloka lagar rörande försäljningen af bränvin, äfvensom genom noggranna kontroller vid tillverkningen, hvilket seduare ju ingen sökt motsätta sig. Derest motionen i ämnet vunne bifall, skulle deraf den närmaste följden blifva, att icke blott de större jordegarne och kapitalisterna utan äfven de smärre jordbrukarna skulle kunna tillgodogöra sig denna näring. Någon jemförelse emellan Sverige och Norge kan i förevarande afseende svårigen ega rum; väl är det sannt, att i Norge minsta tillverkningsbeloppet är 600 kannor, men ladugården står der på en låg ståndpunkt, och bränvinsbränningen drifves der utan någon afsaknad för jordbruket, hvarföre den också är hänvisad till städerna, der den drifves såsom fabriksrörelse. Äfven vill jag fästa uppmärksamheten på vigten af det affall, som, der bränvinsbränning eger rum, kommer jorden till godo. Att sådant icke finnes, då blott den producerade säden afyttras, är tydligt för en hvar. Innan bränvinsbränningen utvecklat sig till den ståndpunkt, denna näring de sista tio åren intagit, voro alla ense derom, att kreatursutfodring med drank var skadlig och att racen deraf försämrades, och var orsaken härtill det dåliga tillverkningssättet; men numera duger icke denna invändning, helst kemiska undersökningar hafva gifvit vid handen, att utfodring med drank är fullt tjenlig att utveckla befordringen af ädlare kreatursracer. Jag ber att i detta hänseende få hänvisa till Professor Nathorsts arbete.

Äfven vill jag fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Det har af en föregående talare blifvit yttradt, att möjligen i en och annan ort bränvinsbränningen skulle kunna utöfvas till nytta för jordbruket; ja! just en sådan ort är mitt kommittentskap. Under husbehofsbränningen var denna näring allmän i min hemort, men genom den nya lagstiftningen nedgick den betydligt; man fann sig likväl häruti, men man tvingades att på annat sätt afsätta sina produkter, ty man hade naturligtvis icke råd att fodra kreaturen med säd, och nödgades således forsla dem långa vägar till afsalu. Många tusende dagsverken gå härigenom förlorade, och stort höförråd förspilles, likasom äfven spillning och gödsel går för jorden förlorad.

Kan nu en sådan lagstiftning vara nyttig, då den länder till skada för så många orter? Icke heller tror jag att nedsättning af minimum till 100 kannor bildar återgång till husbehofsbränningen, ty Staten behöfver blott allt för väl bränvinsskatten, men denna kan omöjligen utgå i fall af husbehofsbränning. Att, om tillverkningsbeloppet nu nedsattes till ett minimum af 100 kannor, de smärre jordegarne, hvilka i allt fall icke kunde deltaga i utöfningen af denna näring, skulle i en framtid, på sätt en föregående talare antydt, upphäfa ett skri af ovilja emot den gällande bränvinslagstiftningen, som lade hinder i vägen för dem att bränna bränvin, kan jag icke heller förmoda, ty det blir ju för dem i alla fall en fördel att, derigenom att flera brännerier uppstå, kunna på nära håll afyttra sina produkter. Det är i sanning icke någon afundsvärd förmån att nödgas tillgripa denna näring för att vinna afsättning för sina produkter! Hade Östra stambanan kommit till stånd, så hade säkert ingen i Östergötland påyrkat den ifrågasatta förändringen, och när en gång, såsom vi skola hoppas, denna jernväg blir färdig, så komma brännerierna utan någon yttre påtryckning att upphöra. Emellertid är det nu en nöd-

fallsutväg och måste såsom sådan tillgripas, ehuru den just icke är behaglig; men det blir i allt fall en loflig näring, då den icke kan säses strida mot Statens högre ändamål, sedlighet och moralitet.

Herr Ola Månsson: I likhet med flere af föregående talare är äfven jag af den åsigt, att minimiquantiteten vid bränvinstillverkningen bör nedsättas från 300 till 100 kannor om dagen, och jag anhåller om proposition derå; skälen för detta mitt yrkande hafva af Herr Åstrand redan blifvit så fullständigt utvecklade, att jag ej anser nödigt vidlyftigare derom relatera, utan instämmer med honom.

Herr Renström förenade sig med Herr Kinmanson.

Herr Orre: Jag kunde måhända äfven afstå från ordet och förena mig med Herr Kinmanson. Men jag kan icke underlåta att fästa Kammarens uppmärksamhet å en omständighet, som mig veterligen hittills icke blifvit under diskussionen anfordrad eller åtminstone icke tillräckligt betonad, men hvilken i min tanke särskildt talar för bibehållande af den lagstiftning, som uti ifrågavarande hänseende nu är gällande.

Om minimum vid bränvinstillverkningen bestämmes till 100 kannor, skulle deraf ganska naturligt föranledas uppkomsten af ett ökad antal brännerier, ja, jag befarar, att sådana skulle uppstå nära nog i hvarje by. Den närmaste följden af denna stegrade bränvinsbränning blefve åter den, att landtmanprodukterna komme att stiga i pris. Detta förhållande må nu visserligen vara glädjande för jordbrukarne och fullkomligt i deras intresse, men det finnes också ett annat intresse, som icke blifvit här bevakadt, och som icke heller får förbises: den riktaliga arbetsklassens i städerna. Om det kan vara öfverensstämmande med deras bästa, att jordens alster fördyras och till stor del ersättas med bränvin, återstår att bevisa.

För min del finner jag i denna omständighet en ytterligare anledning att godkänna Utskottets förslag i denna del, hvarå jag äfven anhåller om proposition.

Herr Hedlund: Utan tveivel är det ett abnormt förhållande, att för en handtering — denna må nu vara hvilken som helst — bestämma ett minimum eller maximum af tillverkning. Den talare, som påyrkade frihet härutinnan, har också onekligen till principen rätt, ehuru han i min tanke stadnade på halfva vägen, då han ville bibehålla ett minimum af 100 kannor och ingenting anmärkte mot det utstakade maximum. Men jag ber att få erinra, det här är fråga om ett undantagsförhållande, beroende af ett viktigt sedlighetsmotiv. Detta inses lätt af den, som erinrar sig de bekymmer, som voro rådande hos Sveriges jordbrukande befolkning och till en stor del äfven hos stadsbefolkningen och de följder, som uppkommo just genom husbehofsbränningen. Jag påminner i detta fall om de petitioner, som från Sveriges alla landsändar ingingo till Regeringen med begäran om hjälp och räddning från bränvinsflodens öfversvämning. Detta abnorma förhållande finnes icke blott hos oss. Sjelfva frihetens förlofvade land, Amerika, har i det fallet gått så långt, att icke blott en utan flera stater absolut förbjödo hvarje tillverkning och försäljning af bränvin. Den s. k. Mainelagen, utgången från den lilla staten Maine, antogs af flera

andra stater; och detta var icke de *barbariska* staterna utan de högst civiliserade och som hafva friheten kärast. Obestriddigt är ock, att från den stund den nya bränvinslagstiftningen hos oss intrödes, förhållandet förändrats till ett bättre icke blott i materiellt hänseende, ej blott i fråga om boskapsskötsel och en förhöjd landmannaproduktion i gemen, utan äfven med hänseende till folkets sedlighet och upplysning. Jag trodde icke, att vid denna riksdag behöfde upplifvas den gamla striden mellan de trenne Stånden å ena sidan och det hedervärda Boudé-Ståndet å den andra; och jag är öfvertygad, att, om Riksdagen skulle vilja en återgång från den nuvarande lagstiftningen, som verkat helsosamt och icke vållat någon olägenhet, underrättelsen derom skulle med sorg och bekymmer emottagas i flera af Sveriges bygder.

Jag vågar återropa egen erfarenhet i detta ärende. Det är troligen icke många i denna församling, som för så många år tillbaka som jag drifvit bränvinsbränning. Jag minnes ock de förhållanden, hvarunder det skedde. Den, som gjorde det, återopade nödvändigheten för sin ekonomiska ställning och omtanken om sin stora familj; och då hans söner uppmanade honom att dermed upphöra, svarade han: "Välän, jag skall låta bli det; men det sker på bekostnad af eder uppfostran." Han nedlade bränvinsbränningen; hans söner fingo ändock sin uppfostran; och han förvånade sig några år derefter, att han någonsin drifvit denna handtering; och han var dock en man, som väl förstod att beräkna sin hushållning.

Det vore lätt med den erfarenhet, jag sålunda eger, att bemöta den invändningen, att den nyttiga dranken, "denna välsignade drank", som spelat en så stor rol under denna debatt, skulle vara alldeles outhärlig för jordbruket, men detta ämne bör anses vara tillräckligt afhandladt.

Jag vill blott ännu en gång nämna, att många upprigtiga fosterlandsvänner skulle med smärta erfara, att ett steg blefve taget tillbaka, icke för att detta steg betyder så mycket *i och för sig*, men derföre att det skulle draga det tredje och fjerde steget med sig. Ty säkert är, att deretter äfven de mindre hemmansegarne skulle säga: "hvarföre få *vi* icke bränna bränvin, då de större jordegarne få göra det?" Minimum skulle komma att ytterligare nedsättas; man skulle återvända till pannerymden, och så vore den gamla olyckan öfver oss änyo.

En talare har, för att gifva effekt åt sitt anförande, bland annat, anført, att ättiksfabrikerna drifvas med den misshushållning, att millioner gå bort i affall. Jag har händelsevis här Kommerskollegii sednaste berättelser, och jag inhentar af dem, att i landet för närvarande finnas endast 10 fabriker med ett sammanlagdt tillverkningsvärde af 83,000 R:dr. Är det då sannolikt, att de kasta bort affall till värde af millioner? Af samma karakter äro ock många af de andra skälen, men jag vill för tillfället lemna dem å sido. Jag får på det varmaste anhålla om bifall till Utskottets framställning och lägger på det bevekligaste härvarande jordbrukare på hjertat, att de icke häfda den olycka vid denna första riksdag, som en återgång i lagstiftningen ovilkorligen skulle medföra.

Herr Olof Nilsson: Jag kan icke underlåta att i en fråga af en sådan vikt som denna yttra min tanke. Jag anser, att, om det nu bestämda maximum borttages, bränvinshandteringen kunde bedrivas i allt för stor skala och på ett mera fabriksmässigt sätt. Jag tror ock, att våra stora magnater i sådant fall skulle finna sig hågade att anlägga ångbrännerier, t. ex. i Göteborg och Stockholm, då affallet, dranken, icke komme boskapsskötseln till gagn, såsom på landet, utan måhända till Norrström. Tillverkningen komme härigenom att koncentreras på färre händer och hos sådana personer, som hade större kapitaltillgångar och större sessioner. Affallet komme i allt fall icke då jordbruket till godo. Genom den nuvarande bestämmelsen lockas deremot äfven mindre jordegare in på denna olycksaliga näring, som slukar hela afkastningen af deras lilla jord samt mera dertill, och genom en sådan öfverflödigt bränvinsbränning måste brödet fördyras för den fattige.

Jag yrkar därför uteslutande ur författningen af nu stadgade in-skränkning i afseende å högsta tillverkningsbeloppet per dygn eller 1,000 kannor och följaktligen bifall till Utskottets förslag i denna del.

Herr Liss Olof Larsson: Så många talare hafva yttrat sig under denna debatt, att jag hyser en viss betänklighet att förlänga densamma, isynerhet som jag må bekänna, att jag, för min del, helst skulle önska, det man kunde komma derhän i denna lagstiftning, att frågan icke må dyka upp vid hvarje riksdag. Jag menar dermed en sådan lagstiftning, att vi skulle helt och hållet komma från bränvinsbränningen. Men en sådan förhoppning torde ännu få räknas till de fromma önskningarne. Men det är väl icke tänkbart att hoppas det, då man sett vid denna riksdag, att den minsta förändring, som åsyftat något dylikt, icke vunnit bifall. Sedan jag begärde ordet, har jag för öfrigt blifvit till större delen förekomen af Herr Kinmanson och kunde förena mig med honom, men jag vill ändock tillägga några ord och upptaga till belysning de skäl, som egentligen skulle ådagalägga, att minimum vid bränvinsstillverkningen borde nedsättas till 100 kannor.

Till en början vill jag fästa mig vid det påståendet, att superiets af-tagande vore en följd af stigande upplysning, och att det ingalunda vore en verkan af den lagstiftning, som varit gällande under sednare år. För min del tror jag dock, att detta lyckliga resultat, om det vunnits, företrädesvis åstadkommits af lagstiftningen derigenom, att tillverkningen förminskades, ty om det blott vore upplysningen, som förorsakade återhåll i förtärandet af starka drycker, skulle naturligtvis nykterheten ock visa sig störst i städerna, der man otvifvelaktigt kan fordra den största upplysningen, då i dem finnas alla våra högre bildnings- och läroanstalter, men att superiet icke är minst i städerna, derpå hafva vi en sorglig erfarenhet, och hvilken erfarenhet, åtminstone hos mig, blifvit ytterligare stärkt under mitt vistande här i hufvudstaden, då man här likväl icke kan klaga öfver brist på upplysning.

Man säger ock, att det skulle vara en olycka för jordbrukaren, om han icke finge bränna bränvin, men besynnerligt nog satte den talare, som yttrade detta, sig dock emot den punkt i Betänkandet, som nyss afgjordes och der en större frihet var föreslagen i afseende å tiden för tillverknin-

geu. Om denna näring verkligen skall vara så lycklig för jordbrukaren, att den till och med är den förnämsta, såsom man här låtit påskina, då vore det väl också bäst att utsträcka bränvinsbränningen *hela året*, så att man oafbrutet kunde bedriva en näring, som vissa talare påstå är så välsignelsebringande och icke inskränka den till en viss tid af året.

En talare har velat finna, att det icke var husbehofsbränningen, som vore orsaken till det på den tiden hejdlösa superiet, utan lagen för försäljningen. Jag vågar betvifla det. Jag tror icke, att bränvinsförsäljningslagen minskade superiet så synnerligen mycket, då bränvinspannan kokade snart sagt i hvarje koja. *Nu* deremot föreställer jag mig, att lagstiftningen i detta hänseende har mera att betyda än *da*.

Man har äfven framhållit, huru outhärlig dranken vore för jordbruket. Jag påminner mig väl, hurusom, då husbehofsbränningen upphörde, äfven i min hemort klagades öfver, att det skulle blifva en olycka att icke hafva drank för kreaturen. Vi hafva likväl i 10—12 år varit utan sådant, och jag tror icke, att vi nu skulle önska att få igen den rättighet, på grund hvaraf vi förut förskaffade oss detta fodringsämne. Äfven i andra landsorter, der jag varit på besök, har man försökt att vara af med dranken till utfodring, och jag vet bestämdt, att man icke heller der håller så strängt derpå, som det nu låter.

En talare här på högra sidan har sagt, att det icke gjorde någonting, att man ur den gröpe, som man ämnade använda till utfodring åt kreaturen, först uttog bränvin, emedan, enligt hans förmenande, gröpen icke skulle förlora något af sin kraft såsom utfodringsämne, om den blefve förvandlad till drank; detta påstående har jag äfven hört förut, men detta påstående förefaller åtminstone mig högst besynnerligt, och erfarenheten tyckes just bevisa motsatsen af en sådan sats; jag har visserligen icke sjelf smakat bränvin och följaktligen ingen egen erfarenhet att stödja mig på, men jag har dock tyckt mig finna, att bränvinet icke är så kraftlöst, ty jag har mången gång sett, att ganska kraftfulla personer blifvit helt och hållet redlösa, efter det att de förtärt sådant, och det bevisar just, att det icke är så alldeles utan kraft.

Af några ledamöters yttranden vill det synas, som i vissa delar af landet det skulle växa endast potatis. Detta vågar jag dock betvifla, och jag tror att det endast kommer sig deraf, att de företrädesvis odla potatis i och för bränvinsbränning, och jag är fullt förvissad derom, att upphörde denna industri, så skulle mera spannmål begagnas till utsäde, och den växer tror jag förvisso, ty de lära väl icke hafva sämre jord än vi hafva i öfre Dalarne, och der odla vi ej mer potatis än som åtgår, utan att kasta något i bränvinspannorna.

På grund af hvad jag nu anfört och på de skäl i öfrigt, dem Herr Kinmanson angifvit, anhåller jag om bifall till Bevillnings-Utskottets yttrande i denna del.

Herr von Troil: Det Betänkande, som nu föreligger, utgör i min tanke ett nytt och sorgligt bevis på benägenheten hos oss att ständigt tunna och förändra lagar och författningar, som i och för sig befunnits goda, ändamålsenliga och för landet nyttiga. Jag beklagar i detta hänseende,

seende, att Bevillnings-Utskottets majoritet redan lyckats göra förslag om rubbande af tvenne de viktigaste grunderna till den gamla författningen, som åstadkommit ganska mycket gagn. Utskottets majoritet har redan föreskrifvit i punkter, som ännu icke blifvit föredragna, både upphäfvande af det nödiga och nyttiga stadgandet, att bränvinstillverkningsafgiften skall i förskott betalas, och i stället infört en paragraf, som jag i sanning icke vet, huru den skall kunna tillämpas eller i verkligheten genomföras. Bevillnings-Utskottet har ock rubbat en annan ganska viktig grundsats eller den, att kontrollörerna borde vara så aflönade, att det vore möjligt att för hvarje bränneri erhålla kontrollörer, opartiske, omutlige och duglige för sitt ändamål.

I den nu föredragna punkten har Bevillnings-Utskottets majoritet åter föreslagit Riksdagen att vidblifva det beslut, som fattades redan vid 1853—1854 årens riksdag och som, enligt min öfvertygelse, i så väsendtlig mån bidragit till de lyckliga följder, som den nya bräuvinsförfattningen tillskyndat landet. För min del kan jag icke heller annat än på det aldrra högsta afstyrka hvarje förändring i nu gällande grunder för bränvinsbränning. Jag behöfver icke vara vidlyftig i detta hänseende, då Herr Kinmanson i min tanke så klart och på ett så fullständigt samt uttömmande sätt visat, hvad följden skulle blifva, om, såsom många talare påyrkat, minimum skulle bestännas till 100 kannor. Herr Kinmanson har tydligt ådagalagt, att en dylik åtgärd oundvikligen leder till en återgång till den af oss alla ogillade husbehofsbränningen. Han har visat, att ett minimum af 100 kannor är taget blott på höft och att, om så olyckligt skulle vara, att Riksdagen nu fastställde detta minsta belopp för tillverkningen, vid en påföljande riksdag rättmätiga anspråk ovilkorligen skulle framställas att få det ytterligare nedsatt. Ty, mine herrar, hvad ligger i denna siffra: 100 kannor? Icke kunna alla jordbrukare begagna sig af en dylik rättighet? Det återstår alltid de mindre hemmansegarne och för deras skull måste då minimum nedsättas till t. ex. 50 kannor. Det ena steget för sålunda med sig det andra, och följden måste blifva, att bränvinsbränningen i en icke aflägsen framtid blir fullkomligt fri.

Men då jag motsätter mig hvarje ytterligare nedsättning af det nu bestämda minimitillverknings-beloppet, får jag förklara, att jag gör det i de mindre jordbrukarnes intresse. Jag har mera än en gång haft erfarenhet af de svåra förluster, som drabbat många bränneriidkare, just därför att de icke förstått sitt yrke samt icke haft tillräcklig kapitalstyrka för att i förtid anskaffa de materialier, som ingå vid bränvinsbränningen. Tillgången på skicklige brännerimästare är ock hos oss icke synnerligen stor; och jag är för min del fullt förvissad, att, om denna af många härvarande jordbrukare påyrkade nedsättning af Riksdagen beviljades, följden skulle blifva den, att mången mindre jordegare, som inlockats på denna bana, blefve olycklig. Jag behöfver icke närmare utveckla ämnet. Jag ber blott att på det varmaste få förorda, att Kammarern icke må beträda en väg, som leder till förändring af den bestående nyttiga författningen, samt anhåller om bifall till Utskottets framställning i nu föredragna punkt.

Herr *Hedengren* instämde.

Herr Hessle: Jag har endast begärt ordet rör att, sedan den ärade representanten från Göteborg nu jemväl yttrat sig i ämnet, med anledning deraf erinra, att han härledde sin slutsats från en bevisning, som icke håller streck. Resonnementet skulle vara riktigt, om afsigten vore att återinföra *husbehofsbränningen*. Men detta kan ju icke sättas i fråga, ty en fabriksnäring, som tillverkar 100 kannor om dagen, är icke någon liten affär, och jag ber att få observera, att den skall vara någorlunda stor jordbrukare, som skall kunna åstadkomma sådant. I öfrigt glömde den värde talaren vid omnämmandet af klagomålen i landet öfver husbehofsbränningen på den tid, då den florerade, att anförda den ganska viktiga omständigheten, att husbehofsbränningen icke kunde kontrolleras och att detta hufvudsakligen var anledningen, att superiet tog öfverhand. Nu deremot, då icke mindre än 100 kannor få tillverkas på dagen samt näringen noggrant kontrolleras och beskattas, kan den icke blifva någon husbehofsbränning eller såsom sådan rubriceras.

Herr Murén: Här äro återigen å bane principer, som brottas med hvarandra. Gamla och nya tidens statsekonomiska begrepp tunla om med hvarandra. Det har under långa förgångna tider framställts som en afgjord sanning, att jordbruket icke kunde hålla sig uppe utan att vara stöttadt af binäringsar. Den viktigaste bland dem har varit bränvinstillverkningen, och nationen har fått underkasta sig stora försakelser, för att uppehålla dessa binäringsar, bränvinstillverkning, salpeterstillverkning och hvad de allt heta. På detta sätt hafva småningom binäringsarne blifvit hufvudnäring och hufvudnäringen binäring. Det låter i denna stund, som om jordbruket berodde af bränvinsindustrien. Och likväl är det ett faktum, att under den gyllene bränvinstiden stod jordbruket på den sämsta ståndpunkt. Ju mer bränvinsbränningen borttagits från jordbruket, dess mer har detta sednare rest sig. Man talar om dranken och dess nytta för ladugården; under den tid vi hade drank i hvarenda gård på landet, visade sig den största brist på kött och fläsk. Nu kunna vi exportera dessa varor. Det är erfarenhetens omutliga och stenhårda vitsord, som visat detta. En annan talare har sökt framkalla den gamla rivaliteten mellan landt- och stadsmannaintressena. Jag tror, att man ganska väl skulle kunna umbära sådana hjälptrupper. Om bränvinstillverkningen skulle flytta in i städerna, vore det visst icke någon olycka. I Danmark ligga brännerierna i allmänhet i städerna. Om denna industri vore så oumbärlig för jordbruket, huru kommer det då till, att detta likväl står på så hög fot i Danmark. En friherrlig talare har sagt, att det vore en förvillelse, som den andra sidan låtit komma sig till last, men jag tror, att han själf gjort sig skyldig till en mycket större förvillelse. Man har talat om Preussen. Der verkställes beskattningen sålunda, att mäske-karen uppmätas. Någon annan kontroll begagnas icke. Om vi begagnade detta beskattningssätt, kunde vi måhända, ur synpunkten af kontrollkostnaden, sätta den lägsta tillverkningsquantiteten per dygn lägre. Jag hemställer om det vore nyttigt för landet. År 1853 hade vi 50,000 brännerier; år 1827 173,000, af hvilka 112,000 med mindre än 20 kannors panna; år 1834 161,000 af hvilka 102,000 med mindre än 20 kannors panna och 59,000 med större panna. Den tiden stodo vi just icke högt i jordbruk, och likväl fanns då

drank öfver hela landet. En talare har sagt, att våra små jordbrukare icke hafva råd att gifva kreaturen spannmål, men då hafva de bestämdt ännu mindre råd att gifva dem drank, ty bränvinsbränning i liten skala lemnar mycket stor förlust. Någon förvillelse i begreppen härutinnan måtte sannserligen råda å andra sidan. Jag hemställer till hvar och en, som kämer till förhållandet — i min provins idkas ingen bränvinsbränning — om det i ekonomiskt hänseende står bättre till för de hemmansegare, som idka bränvinstillverkning än för dem som endast sköta sitt jordbruk, jag tror det icke utan tror tvärtom, att bränvinsfabrikationen, om den ändamålsenligt skall skötas, fordrar vida mera affärsvana och skicklighet, än hvad som i allmänhet belöper sig på våra jordbrukare. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Friherre von Schulzenheim: Då jag hört så många skäl och siffror, som blifvit framställda och åberopade till försvar för vår bränvinslagstiftning, har jag icke kunnat undgå att tänka på, huru föräldrakarleken förleder oss att älska äfven fula barn; föräldrarne se ej deras fulhet. På samma sätt ser man icke heller de många fula lytena och misstagen i vår bränvinslagstiftning. Den grundton, som genomgår motståndarnes yttranden, är, att det bränvin, som tillverkas i städerna eller åtminstone i stora fabriker, är mindre rusgifvande än det, som tillverkas på landet och i mindre skala. Sådana bevisningsmetoder slå mig för pannan. Det är icke genom bränvinslagstiftningen, som nykterhet och sedlighet skyddas och befrämjas. Det sker genom upplysnings spridande och goda exempel, som ådagalägga nyttan af måttlighet och omåttlighetens skadliga följder. Dryckenskapen upphör icke i följd af drakoniska lagar. Hvad är för öfrigt resultatet af vår nyare bränvinslagstiftning. Jo, den har utsugit ur landet 4 till 5 millioner riksdaler om året, men utan att på minsta vis minska superiet. År 1855 uppgick bränvinsskatten till 11,500,000 R:dr; 1863 till 16,215,000; skillnaden var alltså 4,715,000 R:dr; 1864 uppgick den till 9,251,000 R:dr utom minuteringsafgiften. Allt större summor tagas ut, och bränvinstillverkningen stiger ändock. Jag vill här påminna om Hartmansdorffs ord, att, om man går för långt i en god lagstiftning, så verkar den skadligt. Men så mycket är emellertid säkert, att orsakerna, hvarföre jordbruket gått framåt, ligga deri, att bildade personer från embetsmannaståndet och arméen egnat sig åt detsamma, att landtbruksskolor inrättats och kommunikationerna underlättats. Icke är det värdt att säga, att det är bränvinslagstiftningen, som försakat åkerbrukets utveckling i vårt land. Orsaken, hvarföre jag yrkar, att minimitillverkningsbeloppet måtte sättas till hundra kannor per dygn, är den, att Första Kammararen med knapp majoritet beslutat att bestämma denna quantitet till 300 kannor. Möjligen skulle nu ett sammanjemkningsförslag kunna föranleda, att Riksdagen komme att stadna vid 200 kannor, och dermed skulle jag vara nöjd. En talare, som förstår allting, har icke aktat för rof att genom förvrängning af några ord i mitt förra yttrande söka framkalla skratt. Jag talade om pressjästfabrikationen och icke om ättikstillverkningen. För öfrigt unnar jag denna hans sammanställning all framgång. Jag slutar med hvad en af denna Kammares störste talare en gång yttrade på Rid-

darhuset: "För utvecklingen af industri och all affärsverksamhet fordras framför allt frihet, frihet, frihet."

Herr Johan Olsson: Som jag icke onödigtvis vill förlänga diskussionen, så inskränker jag mig till att instämma med dem som yrka afslag.

Herr Wigardt: De många anförandena hafva hos mig stadgat den öfvertygelsen, att maximum bör sättas till 1,000 kannor och minimum till 100 kannor.

Herr Hedenberg: Då jag anser, att det vore högst olyckligt, om man lagstiftade så, att den gamla, så kallade husbehofsbränvinsbränningen skulle i en kanske snar framtid återkomma, och då jag tror, att, om minimitillverkningen nedsattes till 100 kannor per dag, detta belopp kan tillverkas med de gamla vanliga bränningsapparaterna, helst om dervid äfven afräknas en femtedel såsom spillbränvin, då endast 80 kannor blefve minsta dagtillverkningen; så befarar jag detta verkligen visa på en återgång till den af alla med så stora skäl fördömda husbehofsbränvinsbränningen. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets Betänkande beträffande den dagliga minimitillverkningen och att maximum sättes till 1,000 kannor per dag.

Herr Hedlund: Jag ber att få erkänna, att jag, då Herr Friherre von Schulzenheim första gången yttrade sig, hörde miste, utan att jag dermed erkänner mig hafva "förvrängt" hans yttrande. Men då pressjästtillverkningen i riket bedrifves vid 4 fabriker med ett tillverkningsvärde af 113,000 riksdalers värde, och således icke synnerligt i detta afseende skiljer sig från ättikstillverkningen, så tror jag icke att konklusionen förändras; det blir endast då i dess ställe af dessa 113,000 riksdalers pressjästtillverkning, som äffallet enligt Friherre von Schulzenheims mening går till ett värde af millioner. Jag beklagar för öfrigt, att, då denne talare varit nog artig att säga mig, det jag "förstår allt", jag icke om honom kan säga detsamma, åtminstone ej hvad denna fråga beträffar.

Öfverläggningen var slutad; och då de framställda propositionerna, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå med tillagdt förklarande, att minsta tillverkningsbeloppet för dagen skulle utgöra 100 kannor, besvarades med blandade ja och nej samt votering derjemte begärdes, företogs nu omröstning efter en så lydande voteringsproposition, som justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet, i fråga om minsta bränvinstillverkningsbeloppet på dygn, hemställt å sidan 3 af dess Betänkande N:o 16,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat nedsättning af minimitillverkningen till etthundra kannor om dygnet.

Vid sedlarnes öppnande funnos 92 ja och 68 nej, och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Dernäst föredrogs *Utskottets hemställan under § 4*, och yttrade i anledning deraf

Herr A. A. Anderson: I enlighet med min reservation yrkar jag, att nu gällande maximum för tillverkningsbeloppet per dygn måtte bibehållas. Genom borttagandet af denna inskränkning skulle ett svårt ingrepp göras i jordbrukarens ekonomiska förhållanden, och denna binäring dragas från jordbruket till städerna, hvilket skulle verka ganska menligt för de från städerna aflägsset boende jordbrukarne, för hvilka afsättningen af deras produkter försvarades. Jag anhåller om afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt och yrkar att, på sätt Första Kammaren beslutat, nu gällande maximum måtte bibehållas.

Flere ledamöter förenade sig i Herr A. A. Andersons yttrande.

Herr Peter Andersson: Af enahanda skäl, som jag förut under diskussionen framhållit, yrkar jag afslag å Utskottets framställning i denna punkt.

Herr Anders Persson: På de skäl, som flere föregående talare anfört, yrkar äfven jag afslag å Utskottets framställning i denna punkt.

Herr Ola Månsson: Äfven jag anhåller, att nuvarande maximum 1,000 kannor må vara högsta tillåtna tillverkning per dag, hvadan jag anhåller om afslag å denna punkt samt bibehållande af lagens nuvarande och mera ändamålsenliga stadgande.

Vidare anfördes ej; och Utskottets hemställande afslogs af Kammaren, som förklarade, att det nuvarande stadgandet om ett högsta tillverkningsbelopp borde bibehållas.

§§ 6 och 7.

Utskottets tillstyrkanden och förslag biföllos.

§ 17.

Utskottets förra hemställan biföllos.

Angående *Utskottets sednare hemställan* yttrade

Herr Rylander: Redan då man höjde bränvinsskatten från 50 till 60 öre, visade det sig, att en sådan åtgärd hade ett menligt inflytande på denna för jordbruket så väl behöfliga fabriksnäring. Att den nu föreslagna förhöjningen skulle blifva i både ekonomiskt och statsekonomiskt hänseende i högsta grad skadlig och ännu mera förderfva jordbrukaren tror jag mig med visshet kunna påstå. Bränvinstillverkningen skulle nemligen otvifvelaktigt minskas och följden deraf blifva, att utländskt bränvin, isynnerhet från Danmark, komme att i landet insmugglas.

Jag vill icke bidraga till att demoralisera folket, hvadan jag yrkar afslag å Utskottets framställning.

Herr A. A. Anderson: Jag anser, att nuvarande bränvinsskatt, 60 öre per kanna, är för hög, och jag försökte därför vid förra riksdagen att få den nedsatt till 50 öre. Jag trodde nemligen då och är fortfarande af den öfvertygelsen, att bränvinsskatt till 50 öre per kanna skulle bereda Staten tillräckliga inkomster, samt att bränvinsbrännaren har stor svårighet att betala en sådan skatt. Då jag emellertid icke hyser den förhoppning, att nedsättning i tillverkningsafgiften nu skulle bifallas, och ifrågavarande medel äro för Statens utgifter behöfliga, får jag, i enlighet med hvad jag i reservationen uttryckt, yrka, att Kammarerna, med afslag å Utskottets framställning, förklarar, att den nu bestämda skatten, 60 öre per kanna, skall fortfarande bibehållas.

Herr Medin: Jag tror, att Utskottets framställning om bränvinsskattens förhöjande till 70 öre bör afslås endast af det skäl, att Staten derigenom icke skulle beredas några större inkomster, enär bränvinstillverkningen otvifvelaktigt skulle minskas, och Staten således erhålla en vida mindre inkomst än hvad nu är fallet. Jag yrkar alltså afslag i denna punkt och förenar mig med dem, som önska bibehållande af nu stadgade afgift eller 60 öre per kanna af 50 % alkoholhalt.

Herr O. B. Olsson: Ändamålet med ifrågavarande förhöjning är att bereda Staten större inkomster, men förslaget skall tvifvelsutan verka till motsatsen. Enligt min tanke skulle många brännerier på landet komma att nedläggas, utan synnerlig skada för dess egare, som under sednare åren i allmänhet icke gjort några särdeles goda affärer på sin bränvinstillverkning. Deremot skulle, om en större del brännerier på landet nedlades, den mindre jordbrukaren häraf icke obetydligt lida, emedan han för betäckande af sina kontributioner icke har någon annan inkomst än den, som kan beredas genom försäljning af några tunnor potatis; men om ingen afsättning till dessa finnes, utan att forsla desamma allt för lång väg, blir den påräknade och nödiga inkomsten härigenom ganska ringa eller ingen. Då härtill kommer, att utländskt bränvin skulle i följd af minskad tillverkning i landet till betydlig del insmugglas, yrkar äfven jag afslag å Utskottets framställning och anhåller, att nu stadgade bränvinsskatt måtte bibehållas.

Herr Sandstedt: Jag inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets förslag samt återoppar såsom skäl för denna min mening, hvad som blifvit omnämndt i Herr Medins och min egen reservation.

Herr Anders Persson: Lika med föregående talare yrkar äfven jag, att Utskottets förslag i denna del måtte afslås, och att bränvinsskatten måtte fortfarande komma att utgå med 60 öre per kanna.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag är af samma tanke som föregående talare. Jag tillhör en ort, der många brännerier finnas, och kan upplysa, att en förhöjning i bränvinsskatten skulle icke så mycket lända till skada för bränvinstillverkaren som för den mindre jordbrukaren, hvilken nu på ett för honom väl behöfligt sätt får afyttra korn

och pantoffler. Härtill kommer, att denna fabriksnäring otvifvelaktigt skulle aftyna, och att Staten således, i stället för att göra en vinst, skulle komma att göra en ganska stor förlust. På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Utskottets åsigt, att afgiften för bränvinstillverkning må förhöjas till 70 öre per kanna, "*med afseende å nödvändigheten af ökade inkomster för fyllande af uppkomna statsbehof,*" tror jag vara riktig; ty man bör väl icke af *sådant skäl* lägga högre skatt på en näring. En statsbrist bör väl fyllas på annat sätt, hvadan jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Peter Andersson: Om jag kunnat inse, att den föreslagna förhöjningen af bränvinsskatten skulle upphjelpa Statens affärer, skulle jag icke vara obenägen biträda förslaget, men jag tror, att denna förhöjning skall leda till ett motsatt resultat. Varan skulle endast blifva fördyrad, utan att det åsyftade ändamålet vunnes. Jag vet med visshet, att bränvinstillverkning med en skatt af 60 öre per kanna för mången icke bär sig, och att denna fabriksnäring gjort mångens ruin. I min hemort funnos år 1859 tretton brännerier, men antalet utgör nu blott sju.

Fyra brännerier hafva genom vådeld förstörts och egarne till tre hafva varit nödsakade att göra konkurs.

På dessa och af öfrige talare anförda skäl anhåller äfven jag, att Utskottets framställning måtte afslås.

Herr Jonas Andersson: Äfven jag yrkar afslag å Utskottets framställning. Såsom motiv för ifrågavarande förhöjning har Utskottet uppgifvit, att man derigenom skulle bereda Staten större inkomster; men jag är öfvertygad, att förhöjningen skulle verka i motsatt riktning. Jag har sjelf icke varit bränvinsbrännare, men haft beröring med personer, som idkat sådan näring, och hvar och en, som känner till förhållandena, vet lika väl som jag, hvilka stora svårigheter som förefinnas för att rätt eller med behållning drifva bränvinstillverkning. Denna näring tål icke någon högre skatt. Om skatten höjdes, blefve, enligt min åsigt, följden den, att en stor del brännerier komme att nedläggas, och att den bristande tillgång på bränvin, som deraf uppkomme, fylldes genom smuggling. Då förslaget således både i moraliskt och ekonomiskt hänseende är skadligt, yrkar jag afslag å detsamma.

Herr Rosenberg: Äfven jag yrkar afslag, men icke på samma skäl som de fleste talarne anført. Erfarenheten har visat, att statsinkomsterna icke minskats genom förhöjning af bränvinsskatten, men hvarje gång man höjer sådan skatt, ökas frestelsen hos dem, som vilja insmuggla bränvin. Ju högre skatterna äro, desto mera lönar sig naturligtvis en dylik brottslig industri, och jag vill icke biträda eller göra mig skyldig till att ytterligare demoralisera de samhällen eller personer, som frestas att sysselsätta sig med insmugglingar. Jag yrkar derföre, såsom jag förut sagt, afslag.

Herr Friherre Gripenstedt: Det är just icke angenämt att här uppträda för att förfäktas en mening, som tydligen synes strida mot Kammarens allmänna åsigt.

Alla talare, som hittills yttrat sig, hafva nemligen enhälligt yrkat afslag å ifrågavarande förslag. Om ej Staten behöfde ökade inkomster, så skulle naturligtvis ingen velat föreslå en förhöjning i bränvinsskatten, ehuru denna beskattning äfven innefattar ett moraliskt element, eller att genom bränvinets fördyrande söka minska detsammes förbrukning. Nu behöfver emellertid Staten ökade inkomster, och då blir frågan: huru och på hvad sätt skall Staten lämpligast vinna sådana? Bör icke denna form för beskattning föredragas framför andra? Här är icke fråga om att beskatta en särskild industri. En sådan uppfattning är oriktig. Man väljer denna form att vid tillverkningen beskatta en vara, som belägges med konsumtionsafgift, liksom man åsätter tull å dylika varor, hvilka utifrån införas i landet. Men detta är blott ett sätt att upptaga skatter. Icke kan man derföre sägas genom tullen beskatta *handelsrörelsen*, utan man lägger en konsumtionsafgift på vissa varor, hvilken i form af tull förskjutes af importören, som derför godtgöres af förbrukaren. Lika litet är det *bränvinsbrännaren*, som beskattas. Han är blott en mellanhand, som vid försäljning af varan återtager, hvad han i skatt till Staten utgifvit, och konsumenten är den, som slutligen får betala afgiften. Man måste noga fasthålla den principen, att man genom ifrågavarande förslag beskattar konsumenten och icke producenten af bränvin. Men nu frågas: är bränvin och de med denna artikel likartade produkter lämpliga föremål för beskattning? Svårligen lärer väl detta kunna bestridas. Det är ju icke absolut nödvändigt, att någon skall suppa bränvin, dricka, arrak, konjak eller punsch. Hvar och en förtär ju af fri vilja dessa drycker, och kan, om han vill, undvara dem, och derigenom undandraga sig utgift till Staten. Artikeln bränvin innehar verkligen de allra förnämsta egenskaperna, som böra finnas för att med skäl kunna beläggas med konsumtionsskatt. Men denna artikel har, förutom de allmänna, äfven en särskild egenskap, som gör den i sådant afseende framför andra lämplig såsom föremål för beskattning. Om nemligen konsumtion af bränvin förminskas genom hög beskattning, så vore ju äfven dermed en fördel vunnen, ty alla äro vi väl ense derom, att bränvinssupandet icke är någonting nyttigt, hvarken för individen eller för landet. Om derföre, såsom åtskillige talare förutsatt, bränvinskonsumtionen skulle minskas, vore ju detta en ren förmån. Jag tror emellertid icke, att förhöjning af bränvinsskatten skulle föranleda till minskning i konsumtion, utan måhända snarare för ögonblicket, genom stegrad spekulation, uppdriiva tillverkningen. Men om man således genom förslaget icke vinner det önskliga resultatet, att konsumtionen minskades, så har man åtminstone i det fallet fått en ökad statsinkomst, som eljest måste på annat sätt anskaffas.

Då man framhåller, att förhöjningen skulle bli förtryckande för tillverkningen, så bör man också gå in i frågans detaljer och verkligen se till, om den föreslagna högre bränvinsskatten verkligen skulle medföra så kännbara olägenheter för tillverkaren, som man påstår. Hela skatten ligger emellertid blott i den ränterörlust, som uppkommer genom skilnaden af beskattning med 60 öre och 70 öre på kannan. Skilnaden är 10 öre,

och jag vill med ett exempel visa, huru obetydlig denna ränteförlust i sjelfva verket är. Ett bränneri på 1,000 kannors tillverkning är nu beskattadt, efter 60 öre per kanna, med 600 R:dr, och skulle deremot, om förslaget att med 10 öre höja skatten bifalles, komma att påföras en skatt af 700 R:dr. Den ökade beskattningen af 100 R:dr skulle således medföra en ränteförlust af 6 R:dr. Om nu denna förlust fördelas på 1,000 kannor, så förhöjes värdet af hvarje kanna bränvin med en ringa bråkdel, eller omkring $\frac{1}{2}$ öre. Jemför man åter ränteförlusten af 6 R:dr med de förmåner, som blifvit för bränvinsbrännare i nästa punkt af Utskottets Utlåtande föreslagna, så skall man finna att, derest samma punkt af Kam-maren godkännes, hela ränteförlusten på 1,000 kannor bränvin blir 1 R:dr 50 öre. Vid sådant förhållande kan jag ej inse, huru denna ytterst obetydliga ränteförlust genom förhöjd bränvinsskatt skulle medföra den på-följd, att hela denna näring skulle upphöra eller komma att gå under, såsom man förespeglat. Ett sådant påstående har icke någon grund i faktiska förhållanden. Med fästadt afseende å hvad jag sålunda anført, tror jag, att hvar och en bör kunna inse, att ifrågasatt förslag åstad-kommer endast en högst obetydlig ränteförlust för bränvinstillverkare, som får sitt åter af konsumenten, men deremot en väsendtlig och nödig in-komst för Staten. Ogillar man förslaget, skall man säkerligen nödgas att på ett långt mera kännbart och betungande sätt upptaga inkomster, för att fylla Statens behof. Skulle deremot konsumtionen af bränvin genom bifall till förslaget, emot förmodan, komma att minskas, nå väl! då har man ju åtminstone i detta afseende vunnit ett godt; och det synes mig således, att Kammaren bör under alla omständigheter ej tveka att åtaga sig den ifrågasatta förhöjningen af bränvinsskatten.

Herr Friherre Alströmer: Hvad här blifvit yttradt om att genom den föreslagna förhöjningen i skatten statsinkomsterna icke skulle förökas, har redan af en föregående talare blifvit närmare belyst, dervid han tyd-ligen ådagalagt, att det icke kan fela att Statens inkomster blifva större. Att detta behöfs det veta litet hvar, särdeles sedan Riksdagen nu beslutat, att 1866 års bankovinst icke skall ingå till Statsverket under loppet af nästa år. För min del vet jag intet annat sätt att anskaffa nödiga medel för statsbehofvens fyllande, än att höja bevillningen vare sig i ena eller andra formen. Beträffande det emot skatteförhöjningen anförda skä-let, att frestelsen till insmuggling i riket af utländska spritvaror skulle blifva större, så tror jag att denna farhåga är öfverflödigt och ogrundad. Det gifves intet land, der man får spritvaror för så godt pris som här i Sverige, ty här tillverkas denna vara i sådant öfverflöd, att priset håller sig på den möjliga lägsta punkt. Att genom varans fördyrande förminska konsumtionen deraf, kan, när man tager den moraliska sidan af saken i betraktande, ej annat än anses önskvärdt af hvarje fosterlandsvän, som älskar att se folket i sedligt afseende höja sig. Redan nu med den till-verkningskatt af 60 öre per kanna, som är bestämd, finnes för luren-drejarne ett ganska betydligt premium, så att någon ökning uti bränvins-skatten sannolikt ej kommer att föranleda smuggling i större skala.

På de skäl jag nu haft äran anföra anhåller jag om bifall till Ut-skottets förslag.

Herr C. A. Larsson: Äfven om jag hade anledning förmoda, att Statens inkomster på denna väg kunde förökas, så har jag dock mina skäl att motsätta mig förslaget om förhöjning i bränvinsskatten. Tager man i betraktande, hvilka som betala denna skatt, så befinnas de vara de mindre väl lottade medlemmarne i samhället eller arbetareklassen. För hvarje öre, hvarmed vi beskatta supen, så taga vi lika många ören från arbetarens utsvultna hustru och barn. Jag vill ingalunda taga suparnes parti, men erfarenheten visar, att ju dyrare bränvinet är, desto svårare är det för arbetaren och hans familj att draga sig fram. Af dessa skäl tror jag, att denna Kammare bör undvika att lägga skatt på den samhällsklass, som minst kan uthärda den. Jag yrkar afslag å denna punkt i Betänkandet.

Herr Jan Andersson: För min del tror jag icke, att det är skäl att höja bränvinsskatten. Denna förhöjning skulle efter min öfvertygelse motverka syftemålet dermed och föranleda minskning i bränvinstillverkningen. Vidare komma utländska spritvaror att i större mängd införas i riket. Jag yrkar därför, att den nuvarande skatten af 60 öre per kanna må bibehållas.

Herr Hedengren: Då frågan om nedsättning i minimum af det kannetal, som på dygnet får tillverkas, inom Kammaren diskuterades, var jag frånvarande, ehuru jag önskat yttra mig i denna fråga. Jag får nu i stället begagna tillfället uttala mina åsigtter i ämnet och dervid tillkännagifva, att jag vill göra allt för att fördyra denna förderfliga vara och äfven på detta sätt söka minska bruket deraf. Någon olägenhet i afseende på Statens inkomster af att man kommer att supa mindre än förut kan jag ej finna. Tvärtom. Superiet är vårt folks största nesa och bidrager i väsendtlig mån till förslappande af dess fysiska och moraliska kraft, på samma gång fattigdomen och eländet ökas. Alla åtgärder, som försvåra bränvinssuperiet, böra således vidtagas, och en bland dem är höjandet af bränvinstillverkningsafgiften. Att derigenom insmuggling i riket af utländska spritvaror skulle tilltaga, tror jag vara föga sannolikt, då, efter hvad som blifvit mig sagdt af en representant från Skåne, frestelsen till luren-drejeri med den nuvarande skatten är så stor, att en förhöjning derå ej gerna kan hafva någon verkan i detta afseende.

Se vi på den nationalekonomiska sidan af bränvinsproduktionen och betänka hvilka ofantliga qvantiteter säd, som härtill användas och i min tanke bortkastas, så måste vi erkänna, att det är en stor nationalekonomisk förlust att i denna form använda vår spannmål i stället för att gifva det, som ej erfordras till föda för människorna, åt våra kreatur, och dymedelst uppdrifva afkastningen af ladugårdarne. Egnade vi oss mer deråt än åt bränvinsproduktion, skulle vårt land snart höja sig i ekonomiskt och moraliskt hänseende.

Erinrom oss huru mycket ladugårdsprodukter det lilla Danmark exporterar! Dess export af sådana produkter är vida större än vår. Holstein ensamt exporterar ladugårdsprodukter, i värde motsvarande 10 gånger Sveriges hela jernstillverkning.

Om vi i stället för att bränna bränvin egnade oss åt boskapsskötsel, skulle vi kunna exportera mejeriprodukter i sådan mängd, att vi ej skulle

i det afseendet behöfva stå tillbaka för de nu nämnda länderna. Hvad är det då vi nu exportera? Bränvin kanske? Nej, allt hvad vi tillverka supes upp inom landet. Vilja vi förbättra vårt jordbruk, så låtom oss förädla så stor del som möjligt af dess afkastning i form uf gödkreatur och mejeriprodukter, och vi skola derigenom göra oss till ett välmående och mera sedligt folk. — Förlidet år exporterade jag till England gödda oxar, qvigor och får. Efter afdrag af alla kostnader, såsom frakt- och assurancesafgifter, provisioner m. m., fick jag i ren behållning R:dr 4,03 à 4,31 per 20 skålpund lefvande vigt för boskapsdjuren och 6 R:dr 10 öre per 20 skålp. lefvande vigt för gällgumsarne. Ett års-gamnalt får blef sålunda betaldt med circa 45 R:dr. För smör, ehuru dess något för starka färgning klandrades, har jag i London fått ett sådant pris, att, alla kostnader afräknade, behållningen belöpte sig till circa 80 öre för skålpundet. Ostproduktionen har ock visat sig så lönande, att derigenom en kanna mjölk kan realiseras till circa 30 öre. Om vi således förädlade jordbrukets alster till gödboskap samt mejeri- och ladugårdsprodukter, skulle alla jordbrukare, äfven de mindre, vinna derpå, för att icke tala om den moraliska vinsten af bränvinstillverkningens och superiets minskande. Ju mer bränvinet fördyras, dess mindre alkohol med alla dess förfärliga verkningar konsumeras af vårt folk. Af alla dessa skäl kan jag ej nog varmt förorda alla sådana åtgärder, som förminska tillgången på denna förderfliga vara. Jag tillstyrker bifall till Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Ola Månsson: På samma skäl, som af flere föregående talare blifvit anförda, och i synnerhet af Herr C. A. Larsson, hvilken i det närmaste uttalat min åsigt, anhåller äfven jag om afslag å Utskottets förslag och bibehållande af den nuvarande och mer än tillräckligt höga tillverkningsafgift, 60 öre per tillverkad kanna bränvin, hvarom proposition anhålles.

Herr Jonas Andersson: Här hafva anförts två olika motiv för Utskottets förslag, det ena att derigenom konsumtionen af bränvin skulle minskas, och det andra att större inkomster skulle beredas Staten. Dessa motiv kunna dock ej förenas. När jag sist hade ordet, sökte jag visa osannolikheten af högre statsinkomster på denna väg. Vål har en föregående talare velat bevisa, att denna förhöjning af 10 öre vore en obetydlighet, som ej skulle bidraga till minskning i bränvinstillverkningen. Jag är dock fortfarande öfvertygad om motsatsen, ty af flera bränvinstillverkare har jag hört sägas, att de icke hafva någon annan behållning af denna näring, åtminstone på sednare tider, än dranken. Då så är förhållandet, så måste väl en förhöjning i skatten med 10 öre per kanna nödvändigt medföra en förlust för bränvinsproducenterne motsvarande skilnaden mellan gamla och nya skatten eller 10 öre per kanna. Fördenskull tror jag det vara bäst att bibehålla den nuvarande skatten och att ej genom en förhöjning deraf äfventyra en minskning i statsinkomsterna. Jag medgifver väl, att det skulle vara ganska lyckligt, om superiet minskades, emedan bränvin komme att insmugglas i riket i vida större partier än hittills. Här har visserligen sagts, att denna olagliga handtering redan

nu är ganska lönande, men den blir det än mera, om bränvinet blir 10 öre dyrare per kanna.

Som det ovilkorligen komme att leda till förlust för Staten och bidra till folkets ytterligare demoralisation på åtskilliga ställen, der luren-drejeriet bedrifves, så kan jag ej finna annat, än att det vore i hög grad oklokt att höja bränvinsskatten, hvarföre jag förnyar min anhållan om afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle visserligen ej behöft yttra mig i denna sak, ty densamma har under diskussionen blifvit tillräckligt utredd. Men en talare har sagt, att genom bränvinsskattens förhöjande superiet ingalunda komme att minskas. Detta tror jag tyvärr är sannt. Jag vill fråga den ärade talaren, hvem är det som får betala denna skatt? Jo, det är den fattige arbetaren. Denne talares system är och har varit att undertrycka de inhemska näringarne och befördra införsel af utländska varor.

Hvarthän ett sådant system leder är väl icke svårt att säga. Vill man hafva fattigvårdsafgifterna större än hittills, så höj bränvinsskatten! Men icke erhåller man genom en sådan åtgärd större statsinkomster. Huru vill man då anskaffa medel för statsbristens afhjelpande. Jag vet icke något bättre, för folket mindre betungande sätt än att minska statsutgifterna. Det är detta, som jag kanske både i tid och otid har framhållit, ehuru mina bemödanden tyvärr krönts med föga framgång. Jag vill dock ej misströsta om bättre lycka i framtiden och skall då veta att taga tillfället till besparingar bättre i akt. Förhöjningen af bränvinsskatten bestrider jag hufvudsakligen af det skäl, att den träffar de fattige arbetarne. Att det icke kan vara af egen fördel, som jag motsätter mig förhöjningen torde af en hvar inses, då jag nu försäkrar, att jag icke tror mig hafva förtärt sammanräknadt en halfkanna bränvin, sedan jag kom till Riksdagen.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag representerar en ort, der intet bränvin tillverkas, och kan således icke sägas föra bränvinsproduktionens talan, då jag yrkar afslag å Betänkandet. Men jag gör det, emedan jag tror, att bland de fattiga klasserna, som mest förtära bränvin, eländet skulle blifva än större, derest priset å kannan bränvin höjdes med de föreslagna 10 örena. Man har visserligen sagt, att superiet härigenom skulle aftaga. Men jag kan dessvärre ej hoppas det, och det så mycket mindre, som sjelfva förhöjningen föreslagits i afsigt att bereda Staten en ökad inkomst, hvilket ändamål ju ej skulle vinnas, derest superiet minskades. Ilade man för afsigt att hämma denna last, då vore det enklast att förbjuda bränvinsbränningen; men då man ej vill uttaga ett så våldsamt steg, så torde det vara bäst att blifva på den punkt man är.

Jag hemställer slutligen, hvad man skulle tänka om Representationens rättvisa, om man nu lade större skatt på bränvinet, den af folket i allmänhet mest konsumerade spritdryck, då sednaste Riksdag nedsatte tullen å de viner, som af de förmögnare klasserna åtnjutas, och derigenom lät-tade tillgången till dessa. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr Key: Uti världsliga ting är det nog icke tron, som frälsar, utan det är otron. Och jag må bekänna, att jag är tviflare i fråga om en talares här framställda påstående, att det icke är bränvinsproducenten, som drabbas af den föreslagna skatten, utan att denna uteslutande kommer att betunga bränvinskonsumenten. Om detta verkligen blefve förhållandet, så följde ju deraf, att bränvinspriset skulle stiga i jemnt samma proportion, som skatten ökades. Men nu känner man likväl, att bränvinet stod i högre pris, då skatten var 50 öre, än det gör för närvarande, då skatten är 60 öre. Må man derjemte erinra sig, hvilket språk som ansågs fördelaktigt att begagna, då den Franska handelstraktaten genomdrefs. Detta skedde gudbevar's! i konsumentens, den stora allmänhetens intresse — och det var med en verkligen rörande ömhet, som detta intresse omhuldades och försvarades, men det gällde då konsumtion af utländska viner, nu gäller det blott en inhemsk näring. Jag nekar icke att det är stil i allt detta, men det är — barockstil. Sjelf har jag aldrig varit producent och högst sällan konsument af det ifrågavarande fabrikket. Jag älskar icke denna näring, jag bekänner det öppet, men jag älskar ännu mindre att begå någon orättvisa, och aldra minst därför att produktionen är Svensk. Må detta vara våra ideologer förbehållet. Att producenten redan nu är mer än tillräckligt beskattad, framgår bland annat deraf, att motion vid denna riksdag blifvit väckt om, att Staten skulle såsom skatt vara skyldig mottaga hälften af den producerade varan.

Jag ber att få derjemte anmärka, att den närmaste följden af skatteförhöjningen sannolikt blir en betydlig tillväxt af det luredrejeri, som i en redan allt för stor skala bedrivs öfver Öresund. Utom det demoraliserande inflytande, som denna brottsliga handtering utöfvar på samhället i dess helhet och särskildt på befolkningen i den ort, der smuggling bedrivs, så paralyseras äfven härigenom i sin mån den afsedda förhöjningen i statsinkomsten.

Och slutligen torde det icke vara ur vägen att erinra om ett gammalt förbisedt ordspråk: "att en bonde på sina fötter är större än en herre på sina knän", på knä för den utländska kapitalisten och fabrikanten.

Herr August Andersson: Under den föregående diskussionen har man framställt en sats, som jag ej kan gilla. Man har sagt, att bränvinsskatten vore så särdeles lämplig till fyllande af statsbehofven, emedan den lemnade så rikliga tillgångar, men ändå vore af den beskaffenhet, att den kunde undvikas. Det är godt och väl; och man kunde i konsekvens härmed tänka sig, att man ur denna skatt toge dubbelt så många millioner som nu, och dermed helt lätt och ledigt betäckte större delen af statsutgifterna. Men om man å andra sidan betänker hvad Herr Carl Anders Larsson påpekat, eller hvilka de äro, som få släppa till största delen af denna skatt, så finner man, att medaljen har en fränsida, att när den fattiga befolkningen — ty den förmögnare klassen förtär jemförelsevis endast obetydligt bränvin — får släppa till 8 till 9,000,000 R:dr, så tål den verkligen ej mera. Den ifrågasatta förändringen skulle dessutom nödvändigt föranleda en betydlig tillökning i den olagliga införseln; luredrejeriet skulle tilltaga allt mera och mera, och skattens ändamål, den för-

höjda statsinkomsten, på detta sätt helt och hållet förfelas. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr Liss Olof Larsson: De talare, som här uppträdt och yrkat afslag å den af Utskottet föreslagna förhöjningen i bränvinstillverkningsafgiften, hafva såsom ett bland de hufvudsakligaste skälen anfört, att en högre beskattning än den nuvarande skulle komma att förorsaka stor minskning i bränvinstillverkningen och följaktligen minskning i superiet; och jag har så mycket större anledning att antaga det vara riktigt och grundadt, som flere af dem, som representera de orter, der bränvinstillverkningen är störst, försäkra, att en gifven följd af skatteförhöjningen skulle vara förminskning i tillverkningen. Det är ditåt jag vill. Och om icke andra skäl förefunnes, skulle jag ändå rösta för bifall till Utlåtandet.

Under frågans behandling har man satt bränvinsföretäringens minskning i sammanhang med den stigande upplysningen. Det förvånar mig nästan, att man ej från samma orsak kunnat leda sig till en annan verkan, nemligen luredrejeriets aftagande. Men emot förmodan säger man nu, att luredrejeriet skall komma att ökas, derest skatten höjes. Man har likväl alltför länge och ofta begagnat detta skrämnskott, för att det skulle kunna inverka på någons öfvertygelse, och det finnes dessutom andra utvägar att förekomma detta onda.

En talare har sagt, att det förnämsta skälet, hvarföre han ville afslå Betänkandet, låg deruti, att genom en förhöjd skatt den fattige arbetaren skulle, för att erhålla en sup, tvingas att rycka det sista öret från hustru och barn och bära det till krogen. Jag tror mig vara en lika varm vän till den fattige arbetaren som trots nämnde talare, men jag tror det oakadt icke, att man genom att lätta tillgången till bränvin gör arbetaren en så stor tjänst. Den, som sjunkit så djupt, att han kan beröfva sin familj det sista öret för att förvandla det i bränvin, han blir ej hjälpt, om denna dryck kostar 10 öre mindre per kanna, ty han super antagligen, så länge penningarne räcka. Snarare skulle jag tro, att det vore en vinst för honom, om bränvinet är något dyrare, ty derigenom blir han något mindre drucken för sina penningar. Jag ömmar det oakadt lifligt för den fattige, och är ju sjelf representant för en fattig ort, men der lyckligtvis bränvinstillverkning icke eger rum.

På alla dessa skäl äfvensom på de förut af åtskillige talare anförda, yrkar jag bifall till Betänkandet.

Herr Kinmanson: Det är icke utan intresse att observera, huruledes samma invändningar, som nu framkastas emot Utskottets förslag, hafva blifvit använda vid föregående skatteförhöjning å denna artikel, och huru erfarenheten emellertid utfallit till fördel för den beträdda vägen.

Så har man nu uttalat farhågor för ett tilltagande smuggeri, derest skatten ökades. Samma erinran framställdes, då skatten höjdes från 50 till 60 öre. Vi känna likväl nu mera, att det insmugglade bränvinet endast utgör en obetydlig, försvinnande anpart af det inom landet tillverkade. Vidare befarar man en betydligt minskad bränvinstillverkning, eller egentligen att, — såsom följd deraf, skatten ej skulle komma att medföra

sitt ändamål — förökad statsinkomst — utan snarare kunna motverka det samma. Men erfarenheten visar, att efter sednaste förhöjning af tillverkningsafgiften bränvinstillverkningen icke blott hållit sig uppe vid samma kvantitet som tillföre, utan stigit ej obetydligt derutöver. Då den år 1861 utgjorde omkring 14,000,000 kannor, uppgick den 1865 till ej mindre än omkring 16,500,000 kannor. Dertill kommer nu mera en omständighet, som är af ganska väsendtlig inverkan, den nemligen, att, då bränvinet vid tidpunkten för sednaste skatteförhöjning var inskränkt till den inhemska konsumtionen, så är för tillverkare af bränvin numera genom nyligen vidtagna åtgärder tillfälle beredt att, vid prisfall inom landet, utskeppa varan, så restitution af afgiften erhålles.

Man har slutligen anmärkt, att skatten tyngst skulle drabba de mindre bemedlade och den stora mängden af de arbetande klasserna. Jag erkänner, att denna anmärkning är behjertansvärd. Men det finnes ock en annan faktor, som härvid ej får uteglömmas ur räkningen — det är statsbehofven — Staten behöfver nu betydande tillgångar. För deras fyllande är ändock bränvinsskattens ökande måhända en af de minst kännbara utvägarne. De Herrar af Kammaren, som med så varmt deltagande yttrat sig till förmån för de obemedlade, hafva, så vidt jag förnummit, ej uppgifvit något sätt till statsinkomsternas ökande, något sådant medel till betäckande af statsbristen, som icke på samma gång inneburit en kännbar olägenhet för en stor del af folket. Låtom oss taga ett exempel och föreställa oss, att till fyllande af statsbehofven det befundes nödvändigt att höja antingen bränvinsskatten eller den direkta bevillningen; och jag förmodar då, att af dessa begge skatter den sednare skulle kännas tyngst, samt att, derest den stora mängden sjelf egde valfrihet beträffande den ena eller andra skatten, man utan tvekan skulle föredraga den förra. Men någon annan utväg än direkt bevillning lärer väl ej återstå, om Kammaren successivt vägrar all förhöjning i indirekt skatt.

Det återstår således — jag upprepar det — för dem, som yttra sig såsom förande de obemedlades talan, att besvara den enkla frågan: Hvarifrån skola tillgångar tagas utan olägenheter, eller utan att de mindre bemedlade träffas af större olägenheter, än de äro, som kunna rinligtvis härflyta af bränvinsskatten?

Jag vill slutligen ej lemna oanmärkt, att Sverige torde hafva lindrigare bränvinsskatt än dess granländer. Sålunda finnes den utgöra i Norge något öfver 97 öre för kannan, i Finland mera än 1 R:dr och i England omkring 4 R:dr för samma mått. Detta synes ådagalägga, att här i landet skatten verkligen kan utan svårare påföljder sättas något högre än den nuvarande; hvilket jag ock anser böra ske, sedan sig visat, att förhöjningen är ur finansiell synpunkt påkallad.

Jag hemställer om bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr Rönblad: Diskussionen har redan så länge fortfarit, att jag ej vill uttänja densamma, utan åtnöjer mig att instämma med Herr Hedengren och på de af honom anförda skäl yrka bifall till Utlåtandet. Om jag skall välja emellan bränvinsskatt och direkt bevillning, så kan jag ej annat än föredraga den förra. Och om jag till hvar och en af mina kolleger från Norrland ställde samma fråga, så skulle jag erhålla ett en-

hälligt instämmande uti denna min åsigt. Och säkert är, att man genom ett afslag å Betänkandet ingalunda gör det allmänna någon tjenst. Utgifterna skola fyllas, och det kommer då att ske i en än obeqvämare och mera betungande form. För min del kan jag ej heller utfinna anledningen till det stora deltagande, man, med anledning af denna skattefordran, ådagalagt för de mindre bemedlade. Är bränvinet för dyrt, så måste konsumtionen inskränkas, det är alltsammans; och den skall vara bra skarp-synt, som deri skall upptäcka en anledning till bekymmer. Den enda betänklighet, som i någon mån inverkat på mig, har varit den, att smugglingen möjligen skulle komma att tilltaga i någon betydligare mån, men jag har äfven låtit den fara, sedan frågan härom blifvit af föregående talare förtjenstfullt utredd.

Jag yrkar på dessa skäl bifall till Betänkandet.

Herr Friherre von Schulzenheim: Jag anser frågan hafva blifvit under diskussionens lopp fullständigt utredd, och föreställer mig derföre, att jag endast går Kammarens billiga anspråk till mötes, då jag afstår från ordet.

Herr Reutercrona: Enligt min åsigt är bränvinslagstiftningens förnämsta och högsta ändamål, icke ekonomiskt, utan sedligt, nemligen att söka inskränka den skadliga förbrukningen af bränvinet eller missbruket i dess användande, dertill obestridligt medverkar varans fördyrande, som blir en naturlig följd af förhöjd beskattning. Derföre, och utan afseende å huruvida det medför ökad eller minskad statsinkomst, förordar jag den föreslagna förhöjningen i tillverkningsafgiften och bifall till Utskottets Ut-låtande härom.

Herr Hedlund: Jag hade ej ämnat yttra mig i förevarande ämne; men satsen hafva här blifvit framställda, som jag omöjligen kan låta passera oanmärkta. Om det är sannt, hvad en aktad representant för Tjust yttrat, att den ökade beskattningen af bränvinet ej höjer dess pris, så måste den aktade ledamoten från Sunnerbo hafva haft orätt, då han förmenat, att den förhöjda afgiften skall pressa ut den sista tyrken ur den fattiges fickor. I sjelfva verket hafva begge dessa Herrar orätt. Många andra faktorer än skatten inverka på bränvinspriset. Jag behöfver blott nämna vaxlingarne i spanmålens och öfriga råämnens pris, förbättrade metoder för tillverkningen m. m. sådant. Dessa förhållanden, af de värde ledamöterna helt och hållet förbisedda, hafva kunnat verka derhän, att prisskilnaden å bränvinet ej stigit i samma mån som bränvinsskatten ökats. Men äfven då skatteförhöjningen verkligen medför en prisstegring, såsom den måste göra, så följer deraf ingalunda, att den fattige arbetaren derpå skall blifva ruinerad, ty först och främst står den utvägen onekligen öppen att förtära en eller annan sup mindre i månaden, och för det andra kunna de husbönder, hvilka i likhet med flere af de Kammarens ledamöter, som i denna tråga uppträdt, hysa ett så lifligt deltagande för arbetsklassens bästa, höja arbetarens årslön med det ringa beloppet af 1 R:dr 20 öre, hvarigenom han vore i tillfälle att fortfarande förskaffa

förskaffa sig sina tolf kannor bränvin, eftersom han nu en gång för alla icke kan umbära dem.

Slutligen måste jag vända mig till de talare, som i tid och otid upprepa att vårt finanssystem är källan till allt betryck, allt ondt, som händt, händer och kan hända vårt land. Den grund, hvarpå man för denna gång stödt detta påstående, har varit endast ett nytt påstående eller förmenande, enligt hvilket det skulle ingått i sednare tiders finanslagstiftning att med hög tull belägga sådana importartiklar, som äro föremål för den obemedlades förbrukning, hvaremot de artiklar, som bidraga till det förfinade lifvets behag eller njutning, och som äro åtkomliga endast för de förmögnare klasserna, äro åsatta så låg tull som möjligt. Jag protesterar på det lifligaste emot sådana påståenden. De tullnedsättningar, som under sednare åren egt rum, hafva snarare varit till fördel för den stora, konsumera:nde allmänheten än för de förmögnare klasserna. Så har t. ex. salttullen vid sednaste riksdag blifvit borttagen. Ett enda öres nedsättning i tullen å raffinadsocker har beredt allmänheten en vinst af omkring 400,000 R:dr. Tullnedsättningarne på bomulls- och yllevaror hafva skänkt konsumenterna flera millioner årligen. Det är med dessa förhållanden för ögonen besymerligt att höra sådana förebräelser emot frihandelssystemet upprepade och åter upprepade. Om tullnedsättningar äfven egt rum å en mängd finare artiklar, så har ett af de hufvudsakliga skälen dertill varit de försnällingar af mångahanda art, som höga tullsatser framkallat.

Jag vill för tillfället ej inlåta mig på frågan derom, huruvida den föreslagna förhöjningen af bränvinsskatten i alla hänseenden är lämplig eller icke. Så mycket kan jag likväl tryggt påstå, att Sveriges arbetare lika litet som vid en föregående förhöjning af skatten skulle komma att förlora något på en sådan åtgärd.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag ber att endast med några ord få bemöta ett par anmärkningar, som under den föregående diskussionen blifvit framställda, och hvilka jag anser icke böra passera utan närmare belysning. Jag tror, att bland samtliga de skäl, man anfört emot den ifrågasatta skatteförhöjningen, egentligen endast tvenne ega någon större vikt och betydelse. Det första är den förmenta vådan att genom berörda åtgärd uppmuntra olagligt införande af spritdrycker; det andra: att skatteförhöjningen skulle i främsta rummet träffa de obemedlade klasserna eller dem, som minst äro i stånd att bära skatten.

Hvad nu den första invändningen vidkommer, så är jag öfvertygad, att faran för någon betydligare tillväxt i smugglingen ej är så stor, som man föreställt sig. Jag kan i afseende härå åberopa mig å en närmare kännedom af detta ämne, enär det varit min skyldighet att inhemta den möjligast noggranna kunskap om myckenheten af det bränvin, som genom smuggling verkligen införts i landet, samt om det inflytande, som dymedelst utöfvades å den inhemska tillverkningen; och jag kan derföre, på grund af upplysningar dels från tullverket, dels äfven från Danmark, med fullkomlig visshet påstå, att lurenrejeriet, ehuru det utbreder sig i en mängd fall, dock till sitt slutliga resultat, eller sjeltva summan af det olofligen införda bränvinet, ingalunda är så farligt, som man föreställer

sig. Detta förklaras äfven tillräckligt af det sätt, hvarpå smugglingen bedrifves — i små fastager eller blåsor, som föras öfver från Danmark till Skånska kusten, der nedsänkas, samt sedan vid lägligt tillfälle upptagas och införas. Redan detta antyder, att kvantiteten smuggladt bränvin ej kan vara så synnerligt stor; och jag tror mig komma det verkliga förhållandet ganska nära, då jag antager densamma uppgå till högst 2 à 300,000 kannor per år. Jag medgifver, att detta i allt fall kan tyckas vara ett icke ringa belopp, men i förhållande till den inhemska tillverkningen af 15 till 16,000,000 kannor betyder det ändock föga. Allra minst kan jag föreställa mig, att en tillökning i skatt af 10 öre per kanna skulle kunna medföra någon så väsendtlig tillväxt i smugglingen, att derigenom den inhemska tillverkningen skulle erfara den ringaste olägenhet, helst som erfarenheten i flera granländer gifvit vid handen, att denna tillverknings säkerhet, likasom Statens rätt och fördel låta sig förernas med ett ännu vida högre skattebelopp än det nu ifrågasatta. Under sådana förhållanden tror jag, att man ej får tillmäta det nu berörda argumentet synnerligt värde.

Det andra skälet, som jag velat upptaga, var den förmenta orättvisan af denna beskattning, såsom uteslutande träffande det mindre bemedlade folket. I fråga härom ber jag likväl få påpeka, att man, för ett oväldigt bedömande af saken, måste taga hänsyn dertill, att Staten, för fyllande af sina behof, ej är hänvisad allena till denna inkomst, utan till en mångfald af äfven andra skatter, deraf åtskilliga företrädesvis träffa den större förmögenheten, äfvensom att bränvinsskatten ej är inskränkt till blott finkel eller de gröfre bränvinssorterna, utan jemväl träffar de dyrare slagen, såsom rom, konjak och arrak m. m., samt således också de mera bemedlade folkklasserna. Med hänseende till dessa faktiska förhållanden synes det mig, att man för det påståendet, att skatten skulle träffa allena de mindre bemedlade, icke eger särdeles grundade anledningar.

Slutligen bör jag äfven bemöta det af en talare bakom mig framkastade påståendet, att det skulle ligga i det s. k. "systemets" tendens, att genom finanslagstiftningen framför allt fördyra de mindre bemedlades lefnadskostnader. Jag bestrider detta på det kraftigaste och bestämdaste. En föregående talare har visserligen redan förut upptagit detta ämne och visat, att lagstiftningens tendens just varit den motsatta — men jag tillåter mig dock i korthet tillägga något till ytterligare bestyrkande häraf.

Så hafva under den sednaste perioden alla indirekta skatter å de för människans behof oundgängligaste förnödenheterna blifvit borttagna. Några tullar å lifsmedel af absolut nödvändighet finnas ej längre. Betydliga lätnader hafva äfven inträdt för tillfredsställandet af de viktigaste behofven, som höra till den menskliga beklädnaden. Jag kan med siffror visa, ehuru detta för ögonblicket skulle blifva för vidlyftigt, att, med afseende blott å *bomullsfabrikaterna*, tullnedsättningarna från år 1852 å utländska sådana varor samt deraf förorsakade prisnedsättning å de inom landet tillverkade varor af samma slag hafva beredt konsumtionen en fördel, som lågt beräknad uppgår till mera än 10,000,000 R:dr. Det kan jemväl med siffror visas, att under samma tid nedsättningen uti konsumtionsafgiften å *yllevaror* förminskat den konsumerande allmänhetens lefnadskostnader med mer än 5,000,000 R:dr, och att borttagandet af tullen å *hudar* och

skinn samt tullnedsättningen för *läder* utgör en lindring i kostnaden för dessa artiklar till omkring 2,000,000 R:dr. På samma sätt skulle ännu många andra dylika förhållanden kunna anföras, men jag vill blott tillägga ett. För *redskap*, *maskiner* och *verktyg*, hvilka nu äro tullfria, erlades förr en tull af 25 procent, och då importen häraf uppgår till mellan 2 à 3,000,000 R:drs värde, så besparas vid anskaffningen af dessa medel för en vidare produktion således 6 à 700,000 R:dr årligen.

Jag hemställer, om det icke vittnar om föga kännedom rörande hit-hörande förhållanden eller om något ännu sämre, då man under sådana omständigheter vill påstå, att skattenedsättningarna ej blifvit tillämplade just på sådana produkter, som ingå i den stora allmänhetens förbrukning, eller att de icke kommit de mindre bemedlade till godo.

Man har äfven sagt, att bränvinsskatten ej skulle träffa konsumtionen utan tillverkningen, och som bevis derpå åberopat, att bränvinspriset ej skulle ökat sig, på samma gång som skatten höjdes. Denna bevisning är dock i och för sig sjelf alldeles för otillräcklig och svag. Ty såsom redan blifvit anmärkt, måste äfven andra faktorer än skatten tagas med i beräkningen. Om händelsen t. ex. gjort, att rågspriset före skatteförhöjningen stått till 20 R:dr för tunnan men derefter sjunkit, t. ex. till 12 R:dr, så är det klart, att denna omständighet har ett vida större inflytande på bränvinspriset, än en skatteförhöjning af 10 öre per kanna bränvin någonsin kan hafva.

Jag har ej velat underlåta att yttra dessa ord, ehuru det blifvit ganska ofullständigt; och jag vidhåller, på grund af hvad jag nu haft äran anföra, min åsigt, att den föreslagna skatteförhöjningen bör godkännas, såsom i alla hänseenden lämplig och ändamålsenlig.

Herr Berger: Redan den omständigheten, att somlige af den ifrågasatta skatteförhöjningen väntat sig ökade statsinkomster, andra deremot förminskning af konsumtionen och följaktligen minskning i statsinkomsterna, bör utgöra en tillräcklig anledning att heldre behålla hvad man har än att antaga ett förslag, hvars följder man ej med visshet kan beräkna. Det är ej heller första gången man framställer ett sådant förslag, ty något hvar torde erinra sig, att vid sednaste Riksdag den Kongl. Propositionen begärde förhöjd skatt å bränvin, hvilket dock af Rikets Ständer afslogs.

Nu är emellertid förhållandet, att de statsutgifter, som man afser att betäcka med skatteförhöjningen, äro tillfälliga. Det förefaller mig vid sådant förhållande ganska olämpligt, att för fyllande af dessa tillfälliga behof pålägga skatter af permanent natur. Ty om man på denna väg nu bringar Statens inkomster i jennvigt med utgifterna, torde en hvar lätt inse, att det sedermera, äfven efter det den nuvarande tillfälliga förlägenheten upphört, skall blifva omöjligt att åter få skatten nedsatt, ty har man blott inkomster, så visar erfarenheten nog samt, att anspråk på statsanslag i alla ritningar skola framstå, som annars mängen gång kunna undvikas. Detta innebär en ganska stor våda, till hvars förverkligande jag åtminstone ej vill bidraga. Svenska Folket, som har alltför tillräckligt med skatter förut, skulle på detta sätt för all framtid få sig pålagd en ny skattebörd, som i sjelfva verket ej är behöflig.

Jag yrkar afslag å den föredragna punkten.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle ej begärt ordet, om jag ej på sätt och vis blifvit dertill uppfordrad af representanten från Göteborg, som sednast hade ordet. Jag vill nedlägga en protest emot hans yttrande. Sanningen, säger man, är ej god att höra, och detta tyckes hafva sin tillämpning på den ärade representanten. Lyckligtvis har jag ej sagt annat, än hvad jag kan bevisa, och jag har bevisen i min hand. Då en låda cigarrer, som kostar 1 R:dr 50 öre, drager lika mycket skatt som den, hvilken kostar 12 R:dr, så frågas, hvar ligger rättvisan här? Och då en kanna vin, till pris af 2 R:dr, är lika beskattad med en kanna, som kostar 20 R:dr, så har man väl någon anledning att påstå, att skatterna trycka mest å den obemedlade konsumenten. Jag skulle tro, att detta är bevis tillräckligt för de åsichter, jag uttalat. Sanningen må derföre vara oangenäm för vissa allt för känsliga hörselorganer, men den måste dock höras, och än mera, den måste komma till heders.

Herr Key: Den ärade talaren här framför mig, som nyss hade ordet, har påstått, att de tullnedsättningar, som under hans auspicijer blifvit genomförda, skulle förorsakat den stora konsumerande allmänheten flera millioners årlig besparing. Jag vill ej ingå på en närmare granskning af detta påstående, men så mycket torde man dock kunna säga, att denna förmenta vinst af flera millioner står illa tillsammans med och måste fullkomligt motvägas af landets närvarande ställning med nedsatta arbetslöner och arbetsbrist, som häntyder på en ännu större förlust. Han har vidare påstått, att den af mig, förra gången jag hade ordet, framhållna omständigheten, att bränvinspriset var högre med 50 öres skatt än nu med 60, icke bevisar något af hvad jag åsyftat, då detta pris äfven är beroende af råvarans värde, hvilket jag icke heller förnekat, men han har blifvit beviset skyldig att denna råvara under 50 öres skatt stod i medeltal och proportionaliter så mycket dyrare, än hvad den gjort under 60-öresperioden.

Samma talare, hvars glänsande föredrag fordom haft ett så väsendtligt inflytande på landets finansiella förhållanden, liksom hans och systemets förnämste och eldigaste vapendragare inom pressen, här representant från Göteborg, hafva städse uttalat den sats, att de åvågabragta tullnedsättningarne borde hafva till gifven följd ökad konsumtion, och dymedelst äfven ökade statsinkomster. Det tager sig onekligen egendomligt ut, att nu från samma sida höra drifvas en rakt motsatt lära, eller att ökade inkomster skulle beredas Staten genom förhöjd beskattning och förhöjda tullar.

Öfverläggningen var fulländad. De af Herr Talmannen framställda propositioner, dels på bifall till Utskottets förslag och dels på afslag med bibehållande af nuvarande tillverkningsafgift, besvarades med ja och nej, hvarjemte begärdes votering. I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller det af Bevillnings-Utskottet i dess Betänkande N:o 16 (sid. 5) framställda förslag, att afgiften för bränvinstillverkning må förhöjas till 70 öre på kannan vid 50 procent styrka och 15 graders värme,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att nu stadgade bränvinstillverkningsafgift, eller 60 öre för kannan, skall fortfarande bibehållas.

Omröstningen utföll med 57 ja mot 98 nej, hvadan Kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionen.

§ 6.

Bordlades Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 65—67.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m. för att åter sammankomma

Kl. 6 e. m.

§ 7.

Beviljades ledighet från riksdagsgörömlen åt Herr *Eric Andersson* under 8 dagars tid, räknad från och med den 18 uti innevarande månad.

§ 8.

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16, angående vilkoren för bränvins tillverkning, dervid i ordningen förekommo §§ 18 och 20.

Rörande Utskottets, angående desse §§ framställda förslag, yttrade sig följande ledamöter sålunda:

Herr Trägårdh: Som jag tillhör Riksdagens Bevillnings-Utskott och jemväl deltagit i behandlingen af de frågor, som i detta Betänkande förekomma, men icke reserverat mig mot det beslut, som nu är föremål för öfverläggning, ber jag få tillkännagifva, att jag dock inom Utskottet motsatte mig och på allt sätt sökte förhindra tillkomsten af ifrågavarande beslut. Likasom hvar och en annan är jag gerna böjd för att, så mycket som möjligt, se bränvinstillverkarens fördel till godo med afseende å tillverkningsafgiftens utgörande, men att göra det så som Utskottet föreslagit, finner jag icke lämpligt och kan dertfore ej förena mig om Utskottets beslut, hvilket, i praktiken tillämpadt, skall visa sig icke medföra några förmåner och vara grundadt på ej hållbara skäl. Jag vill nu ej upptaga Kammarens tid genom en utförlig granskning af förslaget, eller med att framställa några speciela anmärkningar emot detsamma, ty hvar och en bör kunna se, att det mål, hvartill de föreslagna stadgarne komma att leda, blir ett helt annat än det åsyftade. Jag åtminstone har den föreställningen, att de åligganden, man nu vill tillförbinda bränvinstillverkaren, äro vida större och betänkligare än de förmåner, man vill synas hafva för afsigt att bereda honom. Likaså är Statens rätt ingalunda genom dessa stadganden till fyllest garanterad, ty än kan det hända, att bränvin och redskap vid försäljningen icke uppgå till de belopp, som erfordras, än kunna andra oförutsedda händelser inträffa, såsom att brän-

vinskärlden springa sönder och innehållet förrinner, eller att bränvin och redskap till större eller mindre del bortstjälas. Man tänke sig blott den tidsutdrägt, som måste uppstå genom de i vidrigt fall förekommande begge auktionerna, den första på bränvinet och den andra på redskapen. Innan kronfogden hunnit verkställa försäljningen, samt de besvär, som öfver densamma tilläfventyrs komma att anställas, blifvit pröfvade, kan komma att förflyta en ganska lång tid, derunder bränvinstillverkaren har sig ålagdt att bekosta kontrollörens underhåll och aföning. Jag vill inskränka mig till det nu anförda, helst jag tror, att de reservanter mot Utskottets förslag, som här äro närvarande, skola med grundlighet ytterligare lägga förslagens brister i dagen. Ett vill jag dock erinra, nemligen att, enligt min uppfattning och då i detta Utskottets förslag blifvit inrynda stadganden, som tillhöra den civila lagstiftningen, Utskottet bort vid denna frågas behandlande sammanträda med Lag-Utskottet och gemensamt med detta afgifva förslag i ämnet, hvarpå jag ock fästat Utskottets uppmärksamhet, men förgäfvets. Mitt yrkande är nu, att Utskottets ifrågavarande hemställan måtte afslås och de hittills gällande föreskrifterna bibehållas.

Herr Rylander: Måhända föreställer man sig, att jag, såsom sjelf bränvinstillverkare, skulle känna mig stå i någon slags tacksamhetsförbindelse till Utskottet för den lindring, det här sökt bereda nämnda klass af industriidkare. Detta är dock icke händelsen. Och för min del tror jag, att Utskottets nu ifrågavarande förslag kommer att lända bränvinstillverkaren till föga fromma. De ifrågaställda föreskrifterna och den kontroll, som vid tillverkningen skall utöfvas, äro af den beskaffenhet, att de ovilkorligen komma att tillskynda bränvinstillverkaren ej blott obehag, utan äfven pekuniära uppoffringar, synnerligast genom nödvändigheten att under en längre tid hafva kontrollören kvar på tillverkningsstället; och är detta anledningen, hvarföre jag förenar mig i yrkandet om afslag å den nu föredragna punkten.

Herr Rosenberg: Efter den utredning af frågan, som den förste ärade talaren lemnade, torde det icke anses behöfligt att vidare yttra något i sak, utan inskränker jag mig till ett instämmande i hans afslag å Utskottets hemställan. Jag tillåter mig att såsom motiv för detta afslag anföra just det, som Utskottet på en föregående sida åberopat vid afstyrkandet af en Herr Ola Månssons motion, nemligen att det torde ligga i öppen dag, att hvad Utskottet föreslagit i tillämpningen kommer att medföra så stora svårigheter, att denna omständighet i och för sig innebär tillräckliga skäl för en hemställan, att ifrågavarande förslag måtte lemnas utan afseende. Dessa ord kunna här mycket väl begagnas, ty det lär icke vara svårt att inse, att förslaget kommer att medföra ej blott svårighet för bränvinstillverkaren utan äfven obehag för dem, som möjligen skola bevaka Kronans rätt och söka uttaga dess fordringar ur bränvinstillverkarnes konkursbon. Ej annat än ständiga trassel och klagomål äro genom förslagens antagande att förutse; och torde det derföre vara lämpligast att ogilla detsamma och åtnöjas med den lagstiftning, som för närvarande är gällande.

Herr Jonas Andersson: Det kan måhända vara sannt, att det förslag, Utskottet framlagt, torde komma att vid tillämpning i flera afseenden visa sig otillfredsställande. I allt fall tror jag dock, att de fördeklar, förslaget medför, skola vida öfverstiga svårigheterna, som af detsamma härfläta. Förslaget kommer åtminstone att verka en minskning i antalet af de borgensförbindelser, som hittills blifvit ingångna, då medel till tillverkningsafgiftens erläggande skolat uppnegotieras, och hvilka haft till följd att, då en bränvinstillverkare lagt in sin stat, han ofta dragit många andra personer med sig i förderfvet. Blir det numera ej nödvändigt att i förskott erlägga afgiften, utan anstånd dermed lemnas, till dess varan är producerad och kanske kunnat bortslutas, så blir hela det förut brukliga vingleriet med borgensförbindelser obeföfligt.

Denna bränvinstillverkningsafgiftens erläggande i förskott har dessutom visat sig menligt inverka på penningeförhållandena i allmänhet, emedan derigenom stora belopp samtidigt dragits ur rörelsen för att under loppet af flera månader skrinläggas. Äfven i detta afseende torde förslaget komma att medföra en lindring; och då man ser att afsigten dermed är god, och att de svårigheter, som deraf möjligen torde härfläta, i en framtid lätt kunna afhjelpas, så finner jag intet skäl, hvartföre man ej skulle kunna bifalla detsamma. Jag åtminstone är för min del dertill redobogen.

Herr Medin: Majoriteten inom Bevillnings-Utskottet vid behandlingen af de i Betänkandet omförmälda frågorna var så öfvervägande, att det vid intet tillfälle lyckades minoriteten att vinna ringaste gehör. Blott i den nu föredragna punkten ansåg man sig böra gå minoritetens önskingar till mötes och fatta ett beslut, hvarmed den kunde åtnöjas, men man gjorde då detta på ett sätt, att jag tror minoriteten är föga tacksam för den visade artigheten. Ty då man jemör de genom förslaget vunna fördelarne med de deraf betingade olägenheterna, så tynga de sistnämnda vida mera i vågskålen.

Förslagets praktiska tillämplighet kan äfven med skäl sättas i fråga. Det heter nemligen, att så väl bränvinsredskapen som det bränvin, hvilket kan komma att för Kronans räkning förvaras, bör försäkras i någon vederbörligen fastställd försäkringsinrättning och försäkringen vara gällande för en tid af minst 60 dagar efter tillverkningens slut. Nu är dock förhållandet så, att i flera provinser någon försäkring icke meddelas å brännerier och bränvinstillverkningsredskap, hvaraf man torde finna, att det blir svårt att i detta fall ställa sig författningens föreskrifter till efterrättelse. Jag instämmer för min del med den förste talaren, hvars yttrande jag i allo gillar.

Herr A. A. Anderson: Flere föregående talare hafva fäst uppmärksamheten vid de svårigheter, som skulle uppkomma genom de stadganden, Utskottet funnit sig föranlåtet föreslå, för att derigenom garantera Staten fullkomlig säkerhet att af bränvinstillverkaren utfä den skatt, som icke längre skulle erläggas i förskott. Jag medgifver rättigheten af hvad desse talare anfört, och uttalade i Utskottet äfven den åsigten, att Statens säkerhet borde kunna tillgodoses på annat sätt och äfven utan

att vidtaga alldeles så stränga åtgärder. Det kan måhända icke anses för tidigt, att den nu ifrågavarande näringsgrenen i någon mån befrias från de bördor, som under en längre tid varit densamma pålagda. Man tänke sig endast skyldigheten att betala tillverkningsafgiften i förskott, innan ännu varan blifvit tillverkad och det således icke varit möjligt att mot säkerhet i densamma upplåna några penningar; och jag är öfvertygad om, att, derest en eller flera andra näringar blifvit betungade med så tryckande vilkor, ett allmänt och rättvist missnöje skulle hafva uttalats kring hela landet. Nu har man ändtligen velat medgifva bränvinstillverkarene befrielse från skyldighet att förskottsvis inbetala skatten, men dervid uppställt så svåra vilkor, att knappt någon lärer kunna begagna sig af den erbjudna förmånen. En omständighet är likväl att taga i betraktande, nemligen att det ej kommer att blifva något tvång att underkasta sig de föreslagna vilkoren, utan att det fortfarande kommer att stå bränvinstillverkaren öppet att likasom förut erlægga afgiften i förskott. Det är så ledes endast i den händelse, möjlighet saknades att på förhand upplåna de erforderliga penningarne, man komme att begagna sig af de föreslagna nya ressurserna, och med hänsyn härtill tror jag Utskottets förslag icke vara förkastligt. De svårigheter, som föregående talare i öfriga afseenden hafva anmärkt, lära väl ej heller vara alldeles oöfvervinneliga. Så kan man t. ex., derest länets brandstodsbolag icke skulle vilja medgifva någon försäkring af brandredskapen, få den försäkrad i Skandia eller något annat bolag och emot temligen billiga premier. Statens säkerhet i afseende på skattens utbekommande lärer väl ej heller vara mera vedervägad enligt Utskottets förslag, än den är enligt nu gällande lagstiftning beträffande öfverskottstillverkningen. Har man verkligen för afsigt att bereda bränvinstillverkaren en fördel, så må man göra det, äfven om den är ringa, och derföre bifalla förslaget såsom jag nu gör, under förhoppning att man framdeles skilla kunna aflyfta ännu någon af de bördor, som trycka bränvinstillverkaren.

Herr Peter Petersson: Den af Utskottet föreslagna förändringen med bränvinsskattens erläggande anser jag snarare medföra olägenheter, möjligtvis rättgångar och förluster för Staten, samt för tillverkaren besvär och kostnader, vida öfvervägande de föreslagna fördelarne; hvarföre jag anser att Utskottets förslag i denna del bör underkännas och det stadgande nuvarande författning innehåller fortfarande vara gällande.

Herr Friherre Alströmer: Ehuru jag reserverat mig emot Utskottets beslut i denna punkt, har jag dock ej ansett nödigt att tillika framlägga motiven för min reservation, emedan jag föreställt mig, att de upplyste ledamöterna inom denna Kammare utan tvifvel genast skulle inse det opraktiska i Utskottets förslag och derföre förkasta detsamma. Utskottets majoritet har grundat de föreslagna stadgandena på den lagstiftning i ämnet, som är gällande i Norge, men dervid förbisett, att man redan år 1851 derstädes frångick den åsigten, att tillverkningsredskapen borde utgöra pant för tillverkningsafgiften. Som de fleste af de talare, som redan yttrat sig, bekräftat riktigheten af min förmodan, att förslaget

skulle befinnas förkastligt, har jag icke något vidare att tillägga, utan förenar mig i deras yrkanden om afslag på Utskottets hemställan.

Herr Peter Andersson: Jag tilltror mig försäkra, att, derest Utskottets ifrågavarande förslag blefve lag, jag, ehuru bränvinsbrännare, aldrig skulle begagna mig af de deri medgifna förmånerna. Jag tror, att de, som deraf ville göra bruk, icke skulle rosa marknaden på försöket, och, hvad värre är, jag fruktar, att de äfven skulle komma att draga dem, som icke varit med om att begagna dessa förmåner, med sig i förderfvat. Om man besinnar hvilken rubbning i bränvinsprisen det skulle åstadkomma, om quantiteter af flera hundra tusen, för att icke säga millioner, kannor bränvin, som för Kronans räkning blifvit magasinerade, skulle på en gång till skattens betäckande försäljas, så tror jag ej gerna, att man kan loforda Utskottets förslag hvarken i det ena eller andra afseendet; hvadan jag finner mig föranlåten påyrka afslag på detsamma.

Öfverläggningen var afslutad; hvarefter Kammaren, med afslag & Utskottets ifrågavarande förslag, beslöt, att nu gällande stadganden i ämnet skulle fortfarande bibehållas.

§ 26.

Utskottets förra hemställan, rörande kontrollörsarfvodet, Bifölls.

Utskottets sednare hemställan, angående Herr Ola Månssons i denna § omförmälda motion, blef likaledes bifallen.

§ 28.

Herr P. Petersson: Som jag af Utskottets beslut inhemtat, att min ifrågavarande motion icke blifvit huggnad med förord, så föreställer jag mig, att den icke heller inom Kammaren kommer att bifallas. Likväl kan jag icke underlåta att anmärka, att, då vid denna riksdag fråga blifvit väckt om indragning af flera för Staten och samhällets bestånd viktiga tjänster, öfverkontrollörsbefattningen vid bränvinstillverkningen äfven bort indragas. Dessa öfverkontrollörer uppbära en hög aflöning, men göra deremot Staten så ringa gagn, att man mer än väl kan undvara dem, hvarföre jag anhåller, att Kammaren ville, med ogillande af Utskottets Utlåtande, bifalla motionen.

Vidare anfördes icke; och Utskottets tillstyrkande bifölls.

§ 30.

Utskottets förslag bifölls.

§ 32.

Herr Friherre Alströmer: Som ifrågavarande förslag betingats af den framställning, Utskottet gjort under §§ 18 och 20, men Kammaren icke godkänt nämnda framställning, så anhåller jag, att Kammaren äfven måtte afslå hvad Utskottet här hemställt.

Öfverläggningen var fulländad; och ansågs Utskottets här gjorda hemställan förfallen i följd af Kammarens rörande Utskottets hemställan under §§ 18 och 20 fattade beslut.

§ 38.

Utskottets under denna § afgifna yttrande bifölls.

§ 41.

Herr Friherre Alströmer: Denna Utskottets hemställan är äfven grundad på dess förslag under §§ 18 och 20, och torde, då detta sist-nämnda förkastats, jemväl böra ogillas.

Herr Rylander: Jag anser det icke vara orätt, att hvad Utskottet här föreslagit kommer att inflyta i författningen, emedan det, oansedt förslaget under §§ 18 och 20 ogillats, ganska väl eger sin tillämplighet, nemligen i afseende å öfverskottstillverkningen; och anser jag det derföre vara en brist i nu gällande lagstiftning, att det föreslagna stadgandet ej redan deri förekommer.

Herr Rosenberg: Jag tager mig friheten fästa den siste talarens uppmärksamhet derpå, att här alldeles icke ses öfverskottstillverkningen, utan sådant bränvin, som till säkerhet för afgiftens utbekommande skolat förvaras, och att talarens uppfattning af saken således beror på något misstag, efter upplysning hvarom han torde medgifva olämpligheten af att, efter de beslut Kammarerna nyss fattat, bifalla Utskottets hemställan.

Herr A. A. Anderson: Efter hvad här blifvit yttradt, vill jag inskränka mig till att instämma med den siste talaren och yrka ogillande af Utskottets förslag.

Herr Rylander: Jag hemställer dock, om ej det i förslaget afsedda bränvinet är att anse lika med det, som i nu gällande lagstiftning åsyftas genom öfverloppstillverkningen tillkomma, då meningen är, att begge delarne skola innehållas för att bereda Staten säkerhet för tillverkningsafgiften.

Herr Friherre Alströmer: Beträffande öfverloppstillverkningen, är derom föreskrift lemnad i en särskild § af nu gällande författning, hvar emot det af Utskottet föreslagna ifrågavarande stadgandet endast har afseende på sådant bränvin, som till säkerhet för tillverkningsafgiften för Kronans räkning skall förvaras.

Öfverläggningen var afslutad, och förklarade Kammarerna, att jemväl hvad Utskottet under denna § föreslagit skulle anses hafva förfallit i följd af Kammarens beslut rörande §§ 18 och 20.

§ 49.

Utskottets hemställan bifölls; och blef *Utskottets i slutet af förevarande Betänkande afgifna yttrande* lagdt till handlingarne.

§ 9.

Föredrogs ånyo till slutlig handläggning och bifölls Riksdagens Kansli-Deputerades Memorial, N:o 5, angående textning och utskrifning af riksdagsbeslutet.

§ 10.

Föredrogs ånyo Särskilda Utskottets för folkskolelärare-seminariernas ombildning Utlåtande N:o 1, med anledning af väckt motion om folkskolelärare-seminariernas ombildning samt om användande för sådant ändamål af besparingarne å anslaget till folkskoleväsendet, m. m.

I anledning af *Utskottets hemställan sid. 4* begärde följande ledamöter ordet och yttrade

Herr Otterström: Under de tre veckor jag väntat på att ifrågasvarande Utlåtande skulle till behandling förekomma, har jag sökt att i detalj sätta mig in uti, hvad deri blifvit anfördt och hemställt, samt undvikit att under denna tid deltaga i Kammarens debatter i förhoppning att nu få taga Kammarens tid i anspråk för det korta anförande, hvartill jag af Utlåtandets innehåll finner mig uppmanad.

Vi stå nu framför en af de viktigaste frågor, som varit underkastade Representationens behandling. Denna har under de sednaste nio riksdagarne alltjemt återkommit och ventilerats, utan att dock allt hvad i ämnet blifvit taladt och skrifvet i någon väsendtlig mån bidragit till lösning af den viktiga frågan rörande folkbildningen. Ett viktigt steg framåt har emellertid nu blifvit taget genom Utskottets ifrågasvarande förslag, hvilket, ehuru det väl ej är alldeles sådant, som motionären föreställt sig, dock är ganska välbetänkt. Den hemställan, som i första momentet af Utskottets ifrågasvarande skrifvelseförslag förekommer, är alldeles på sin plats och synes likasom utgöra ett vilkor för den i öfverensstämmelse med motionärens förslag afgifna hemställan, som i sednare momentet omfattas.

Det synes vara Utskottets afsigt att bereda landstinget tillfälle att deltaga i folkundervisningens ordnande, och i detta fall öfverensstämmer Utskottet med motionären, men derjemte synes Utskottet ganska välbetänkt vilja göra detta deltagande beroende af de bidrag, landstingen kunna finnas villiga att lemna till folkskolans förbättring och utvidgning.

Man blir derigenom i tillfälle att erfara, huru villiga kommunerna kunna vara att bidraga till folkundervisningens ordnande, och deraf kommer ock att visa sig, hvad inflytande derpå lämpligen bör dem tillmätas. Det beror nemligen på, huruvida den kommunalande, som förutsättes skola finnas inom de särskilda församlingarne, är tillräckligt vaken och upplyst, för att man med trygghet åt kommunerna skall kunna öfverlemna att ordna och ombesörja, hvad hitintills nästan uteslutande tillkommit Staten, under det Staten nästan ensam bestridt kostnaderna för ifrågasvarande institution.

Det vore i högsta grad önskligt, om denna institution, folkskolan och folkundervisningen, kunde öfverflyttas helt och hållet till kommunen, af den ordnas och bekostas, om ock med något understöd af Staten, ty skall

den fortfarande endast af Staten underhållas, så kan man icke förutse den ändamålsenliga utveckling deraf, som är så i högsta grad önskvärd. Vi erfara nemligen, att, ehuru Staten årligen utbetalar ej mindre än 90,000 R:dr till folkskoleinspektörers aföning, folkskolorna knappt en gång hvarje år kunna påräkna ett besök af folkskoleinspektören, och småskolorna nästan aldrig dermed lugnas. Om man skulle hoppas, att inspektionsväsendet kunde nå en fullständig utveckling, så skulle det ske derigenom, att kommunerna öfvertog och bekostade det, dervid understödda af Staten. Landstingen skulle då blifva den mellanlänk emellan undervisningens centralstyrelse och sjelfva folkskolorna, hvilken nu utgöres af kyrkostyrelsen. Jag tager för alldeles gifvet, att kyrkostyrelsen, skulle vara mycket tacksam att blifva befriad från den möda och det bekymmer, som inspektionen öfver folkskolorna har med sig och med glädje öfverlemnade förvaltningen i landstingets händer, då kommunerna vunnit den utveckling i afseende å allmän ande och upplysning, att man kunde fullt trygga sig vid, att folkbildningens viktiga intressen af dem väl vårdades. Går det redan nu för sig att undandraga andra undervisningsanstalter kyrkostyrelsens öfverinseende, såsom redan skett med åtskilliga instituter och institutioner, så bör man hoppas, att kyrkostyrelsen äfven utan fara kan taga sin hand från folkskolan. Erfarenhetens vittnesbörd och en blick in i den kommande tiden ingiiva den glada förhoppningen, att det kristliga elementet genom omvårdnad af en kristlig stat och kristlig kommun fortfarande skall blifva bofast inom folkskolan, äfven om dess förvaltning undandrages dem, som äro förordnade till kyrkans och religionens målsmän.

Någon fara kan således icke uppstå af, likasom ej något hinder från kyrkostyrelsens sida möta mot de förändringar, Utskottet i sitt skrifvelseförslag åsyftat. Syftet är nemligen att vindicera kommunens rätt i afseende å folkundervisningens ordnande och folkskolans styrelse. För att emellertid få detta syftemål tydligare uttryckt och i öfverensstämmelse med de åsikter, jag nu uttalat, skulle jag önska en obetydlig redaktionsförändring i Utskottets skrifvelseförslag. Jag skulle nemligen önska, att de särskilda momenten, som i förslaget innefattas, icke gjordes så fristående från hvarandra, som nu är händelsen, och som lätt skulle kunna föranleda dertill, att ett landsting skulle anse sig behörigt att förordna om inspektionen och inblanda sig i folkskolans angelägenheter i öfrigt, äfven om det ej vore benäget att lemna något bidrag till folkundervisningens befrämjande. Af denna anledning tager jag mig friheten framställa ett förändradt förslag af den lydelsen: att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t måtte i nåder infordra landstingens yttrande, i hvad mån de kunna finnas benägna att med anslag bidraga till ett nöjaktigt ordnande af folkskoleinspektionen, och i sammanhang härmed, huru landstingen anse, att folkskoleinspektionen inom de respektive länen lämpligast må ordnas.

För min del kan jag icke medgifva, att landstingen få inblanda sig i folkskolans styrelse, så länge de icke finnas villiga att bidraga till dess befrämjande. Det går nemligen ej an, att den mellanlänk emellan Staten och skolan, som kyrkostyrelsen för närvarande utgör, bortfaller, så länge inspektionen ännu bekostas ensamt af Staten. Skulle deremot landstinget blifva denna mellanlänk under oförändrade förhållanden, med rätt att in-

blanda sig i folkundervisningens ordnande, så skulle derigenom en betänklig dualism uppkomma, hinderlig för enheten i afseende å inspektionen öfver de särskilda folkskolorna. Jag yrkar därför, att det af mig framlagda skrifvelseförslaget måtte af Kammaren antagas.

Herr Rosenberg: Att landstingen på några ställen i landet visat sig villiga att befrämja en ändamålsenlig inspektion öfver folkskolan, är ett förhållande som är allmänt känt. Vid andra landsting åter hafva tingen väl sökt taga befattning härmed, men slutligen förklarar sig icke kunna beträda en bana, der Staten sjelf öfvertagit ledningen, för att dy-medelst icke komma i kollision med Staten. Under sådana förhållanden anser jag det vara välbetänkt att gifva landstingen en påstötning därom, att folkskolan är en angelägenhet, som de med särdeles intresse böra omfatta. Alla veta vi, huru ofullständig och otillräcklig folkskoleinspektionen för närvarande är. Den skall ega run en gång om året, men åtminstone i min hemort har sådan icke medhunnits på 3 år. Att ett sådant ordnande af skolinspektionen icke kan vara till fyllest, ligger i öppen dag, och önskligt vore, om vi kunde komma till annat resultat. Med formen för det förslag, Utskottet framlagt, är jag dock ej nöjd. Snarare skulle jag vilja instämma uti det förslag, en reservant, Herr Ekman, vid denna punkt afgifvit och hvilket är så lydande: "att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i nåder infordra landstingens underdåniga yttrande, huru landstingen anse, att folkskoleinspektionen må inom de respektive länen ordnas, och i sammanhang härmed huruvida och i hvad mån landstingen kunna finnas benägna, att genom anslag bidra till möjliggörandet af en verksam och tillräcklig inspektion öfver folkskolorna."

Ett par kamrater, som tro sig känna till förhållandet, hafva omtalat, att Första Kammaren skall hafva antagit detta Herr Ekmans förslag såsom sitt beslut. Då jag icke har anledning att betvifla sådant, hemställer jag, att Herr Otterström måtte återtaga sitt nu afgifna förslag, enär frågan eljest skulle kunna blifva borttrasslad, så att deraf blefve ingenting, samt att Kammaren måtte afslå Utskottets förslag och antaga Herr Ekmans af mig nu förordade reservation.

Herr Svensén: Det torde vara hvar och en bekant, att folkskoleinspektionen, sådan den nu är beskaffad, är högst ofullständig. I mitt kommittentskap har någon sådan inspektion icke på 3 år egt rum. Man har börjat fundera på, om det icke borde tillhöra landstingen att här vid lag taga hand om saken och taga första steget. På denna grund har ock jag, i likhet med Herr Rosenberg, fäst mig vid Herr Ekmans reservation, förmodande, att, med antagande af denna, vi lättast skola komma till rätta med frågan. Om landstingen, hvart och ett inom sitt område, utse inspektörer, tror jag, att man lämpligast skall vinna målet. I likhet med Herr Rosenberg afslår jag Utskottets förslag och förenar mig uti Herr Ekmans reservation.

Herr Bergman: Såsom ledamot af Utskottet, vill jag yttra några ord med anledning af förste talarens, Herr Otterströms anförande. Han har fäst sig vid den omständigheten, att Utskottets förslag blifvit inde-

ladt i tvenne særskilda punkter, och förmenat att dessa punkter förty skulle vara fristående från hvarandra. Denna hans åsigt kan jag ej dela. Utskottet har, enligt mitt förmenande, blott antydt den serie af åtgärder, som borde vidtagas. Utskottet har ej velat tillstyrka den ena punkten særskildt, utan att äfven den andra skulle antagas. Någon "dualism", såsom talaren förmenat, kan icke uppstå deraf, att landstingen från sin och stiftsstyrelserna från deras sida egna uppmärksamhet åt folkskolorna. Landstingens uppgift skulle ju egentligen endast blifva att afgifva förslag, huru de ansåge, att inspektionen inom området bäst skulle kunna ordnas. Herr Rosenberg har ganska riktigt anmärkt, att folkskoleinspektionen är ofullständig; mycket är dock gjordt för dess förbättrande. 20 folkskoleinspektörer tillsattes i början. Några år derefter ökades detta antal med 8, och så ytterligare efter några år med 8, eller tillsammans 36 af Staten aflönade folkskoleinspektörer. Vid samma tid hafva landstingen i några delar af riket utsändt och aflönat særskilde folkskoleinspektörer, hvaraf dock åtskilliga olägenheter uppstått; men ett landsting deremot, nemligen Gefleborgs läns, har lemnat understöd till 3 extra, af Kongl. Maj:t utnämnde folkskoleinspektörer, och således utgör dessas antal tillsammans 39. Att detta antal är för ringa, lär ej vara tvist underkastadt; och derföre vågar jag hemställa, att alla de öfriga landstingen måtte följa Gefleborgs läns landstings fosterländska föredöme, hvarigenom betydliga medel komme att blifva tillgängliga utöfver dem, som Staten för detta viktiga, fruktbarande ändamål anslagit.

Hvad angår Herr Rosenbergs yttrande emot den uppställning, som blifvit följd af Utskottet i afseende på ordnandet af folkskoleinspektionen, vill jag uppgifva skälen, hvarföre Utskottet uppställt punkterna sålunda. Den enskilde såväl som kommunen, kan, när det gäller ett företag, gå till väga på tvenne olika sätt. Man kan antingen anslå en summa af så eller så mycket, för att dermed åstadkomma allt det, som med den summan möjligt är; eller ock kan man först göra sina uträkningar och kostnadsförslag, och sedermera anslå det belopp, som dertill erfordras. Detta sednare är bra, ja måhända det bästa sättet, då man har fullt upp med tillgångar, men det är ej sagdt, att alla landsting så hafva, hvarföre det kan vara lika klokt att begynna med sinå summor och sedermera allt efter tillgångarne öka dessa.

Då jag emellertid hört, att Första Kammaren beslutat sig att antaga Herr Ekmans reservation, och skilnaden emellan innehållet af denna och Utskottets förslag endast är, att hvad som står först i reservationen förekommer sist i Utskottets hemställan och tvärtom, skall jag för min del icke hafva något emot, att reservationen antages.

Herr Otterström: Efter den upplysning jag nu erhållit, att Första Kammaren antagit Herr Ekmans förslag, får jag förklara, att jag så mycket mindre kan hafva något att invända emot att antaga nämnda förslag, som det innehåller precis detsamma som mitt, nemligen en omkastning af Utskottets hemställan, för att få den mera logisk. Hvad den ärade talaren nämnt derom, att det icke vore något att befara af någon dualism emellan landstingen och stiftsstyrelserna, medgifver jag gerna, derest de förra skulle nöja sig med så inskränkta anspråk, som samme talare velat tillägga dem, att nemligen blott framställa fromna önskingar och förslag,

men dermed tror jag dem icke vara eller blifva belåtna. I Skaraborgs län anslogs af Staten till tvenne skolinspektörer 2,000 R:dr, eller 1,000 R:dr åt hvardera, hvaremot landstinget anslog 3,000 R:dr åt en sådan inspektör. Vilja landstingen verksamt understödja folkskoleinspektionen och vilja de anslå större belopp än dem, till hvilka statsanslagen lemna tillgång för samma ändamål, så är det bra, men i så fall böra landstingen med skäl kunna fordra mera inflytande på hela skolinspektionen än att blott afgifva förslag och önsknings; och kyrkostyrelsen bör då blott ega att framställa dylika önsknings. Jag talar nu om den framtid, som vi gått till mötes. För närvarande synes det mig vara bäst såsom det är, att kyrkostyrelsen får hafva inspektion öfver skolorna. Så länge Staten bekostar medlen, är kyrkostyrelsen närmast dertill.

Herr Meijerberg: Det förefaller mig, som om meningarne icke vore delade i fråga om folkskoleinspektionens ordnande. Då så är, vill jag ej upptaga tiden med något vidare ordande härutinnan. Jag vill endast tillkännagifva, att afsigten med min motion varit att förekomma kollision emellan landstingen och Statens folkskoleinspektion. Såsom förhållandena nu äro, instämmer jag uti Herr Ekmans reservation.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Att nuvarande folkskoleinspektion icke uppfyller sitt ändamål, synes deraf, att uti den trakt, hvarifrån jag är, inspektören bevisat endast *en* skola. Då följaktligen en sådan inspektion icke kan tillfyllestgöra allmänhetens behof, instämmer äfven jag uti Herr Ekmans förslag.

Herr Siljeström: Den skilnad, som förefinnes emellan Utskottets och Herr Ekmans förslag i förevarande fall, är så obetydlig, att den med svårighet kan upptäckas. Utskottet har föreslagit, att landstingen skola yttra sig om och i hvad mån de kunna finnas benägna att lemna understöd till ett nöjaktigt ordnande af folkskoleinspektionen samt huru denna lämpligen må ordnas. I reservationen hemställes, att landstingen må inkomma med yttrande, huru folkskoleinspektionen må ordnas, och huruvida de äro benägna att bidraga till möjliggörandet af en verksam inspektion. Jag är icke i stånd att upptäcka någon annan skilnad än den, att de båda momenten i förslagen hafva bytt om plats. Anledningen, hvarföre Utskottet satt penningeunderstödet i första rummet, är, att man velat såsom vilkor för landstingens deltagande betona deras bidrag till kostnaderna och uttala den satsen, att pligten borde föregå rättigheten. Utskottets mening har icke varit, att de särskilda momenten af dess förslag skulle särskildt föredragas och behandlas, utan att de skulle ingå i hvarandra. Ehuru jag uti Utskottet instämt i dess förslag, anser jag mig därför nu alldeles oförhindrad att ingå på reservantens; och då Första Kammaren redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse härmed, skall äfven jag bidraga till, att detta må blifva gällande. En sak vill jag dock nämna, medan jag har ordet. Till följd af den olyckliga omständighet, att skolfrågor remitteras till olika Utskott, har det händt, att en annan motion i samma sak som den nu förevarande behandlats af ett annat Utskott. Det förslag, som denna motion innehöll, är af större om-

fattning än den nu förevarande. Jag vill nämna detta och dertill lägga, att, ehvad beslut vi nu fatta, vi likväl kunna ega full frihet att behandla den sednare motionen, då Betänkandet i anledning af densamma kommer att inom Kammaren föredragas.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Kammaren, som afslog Utskottets hemställan, beslöt för sin del, det Riksdagen skulle genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville i nåder infordra landstingens underdåniga yttrande, huru landstingen anse, att folkskoleinspektionen må inom de respektive länen ordnas, och i sammanhang härmed huruvida och i hvad mån landstingen kunna finnas benägna, att genom anslag bidraga till möjliggörandet af en verksam och tillräcklig inspektion öfver folkskolorna.

Utskottets hemställan, sid. 5.

Bifölls.

Härefter aflägsnade sig Herr Talmannen, och af Herr vice Talmannen, som under återstående delen af sammanträdet ledde förhandlingarne, föredrogs vidare *Utskottets hemställan, sid. 9*, rörande motionärens under *litt. a)* framställda förslag.

Hävid yttrade

Herr Meijerberg:

Herr Friherre Fock: Det är otvifvelaktigt, att den nu förevarande frågan om lärarebildningen är för skolan af ganska stor vigt, och jag kan derföre icke undgå att beklaga, det den inom Utskottet icke fått en sådan utredning, som den enligt mitt förmenande förtjenat.

Till Utskottet öfverlemnades en motion, som uti nu ifrågavarande punkt var ganska bestämd, och tillåter jag mig att, med ledning af Utlåtandet, i korthet redogöra för densammas behandling. Sedan Utskottet omtalat de åtgärder, som hittills blifvit vidtagna i afseende å bildande af lärare och lärarinnor för småskolorna, samt derefter vitsordat tillvaron af en brist härutinnan, "hvars snara afhjelpande kan sägas utgöra ett det kraftigaste medel till folkskolans höjande", så underkänner Utskottet motionärens förslag och förklarar sig anse omsorgen om de ifrågavarande lärarnes och lärarinnornas bildning snarare böra tillkomma landstingen och kommunerna än Staten; hvarföre Utskottet också anser, att det äsyftade målet lättast och säkrast skulle vinnas "genom åtgärder, som ginge derpå ut, att från landstingens sida framkalla en allmänare och mera omfattande verksamhet i detta hänseende."

Så långt har jag kunnat följa Utskottet, och jag instämmer äfven fullkomligt i den uttalade grundsatsen; men då jag vidare läser, att "det likväl är att förvänta, att upprättandet af läroanstalter af ifrågavarande art och till erforderligt antal, såvida det skall verkställas uteslutande på landstingens bekostnad, ofta, genom en utvidgning af enskildes åtgöranden i detta syfte, stundom skulle af brist på tillgångar komma att allt för länge uppskjutas och på några ställen kanske blifva omöjligt; har Utskottet ansett nödigt, att Kongl. Maj:t sattes i tillfälle att genom ett för ändamålet

målet beviljad t anslag uppmuntra och understödja saken, när sådant visade sig behöfligt“, så synes i denna dunkla mening den förut antydda grundsatsen vara öfvergiiven, utan att tillräckliga skäl därför blifvit anförda.

Öfvergår man nu till de af Utskottet gjorda positiva förslagen, så synas dessa hvarken öfverensstämma sinsemellan eller med de föregående motiven. Det föreslås nemligen först, “att Riksdagen, med afslag å motionärens ifrågavarande förslag, ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att landstingen måtte göras uppmärksamma på nödvändigheten af att bereda tillfälle till bildande af lärare och lärarinnor för småskolor.“ Jag kan icke föreställa mig, att man skulle beböfva härpå fästa landstingens uppmärksamhet, och förefinnes ej ett sådant behof, så synes mig hela åtgärden komma att innebära nära nog en förnärmelse.

Enligt andra momentet skulle det föreslagna statsbidraget ställas icke till landstingets, utan till stiftsstyrelsens förfogande. Här öfvergifver man således återigen den förstnämnda institutionen, hvars medverkan man dock i motiven förklarar vara så vigtig, såvida man icke såsom ett förnyadt närmande till densamma skulle få anse den omständigheten att, ifråga om de ställen der de ifrågasatta bildningsanstalterna borde inrättas, länsresidensen intaga främsta rummet.

Korteligen, man finner i hela detta Utlåtande ett vacklande emellan det gamla systemet, som man ej tyckas våga öfvergifva, och det nya, till hvilket man med en viss tvekan blickar upp, som jag ingalunda kan gilla. Vill man påräkna någon kraftig medverkan från landstingens sida till folkskoleväsendets förkofran i allmänhet, så måste man ock gifva landstingen rätt att sjelfständigt ingripa i skolans organisation och förvaltning. Frågan om huruvida denna förvaltning skall tillkomma landstingen eller stiftsstyrelserna måste först afgöras, innan man vädjar till de förra om direkta understöd, och denna fråga hvilar äfven på Kammarens bord för att snart komma till afgörande.

Hvad Herr Bergmans reservation beträffar, så skulle jag visserligen heldre vilja instämma uti denna än i Utskottets förslag, om icke äfven uti densamma frågan om stiftsstyrelsernas och landstingens förhållande till folkskoleväsendet lemnades lika oafgjord.

Jag är innerligt öfvertygad om, att vårt folkskoleväsende tarfvar en betydlig utveckling och äfven reformer i åtskilliga delar; men om initiativet härtill skall tagas från Representationen, så tror jag att en mera omfattande och genomgripande motion i ämnet måste väckas, och denna då erhålla en helt annan behandling, än den ifrågavarande af Utskottet erhållit. Jag yrkar därför afslag såväl på motionen som på Utskottets hemställan i denna punkt; men om Kammaran anser, det någon åtgärd nu bör vidtagas, så instämmer jag i Grefve Ehrenswards reservation.

Herr Bergman: Då jag i vissa delar af denna fråga varit af olika tanke med Utskottets pluralitet samt reserverat mig emot Utskottets hemställan, anhåller jag, att denna min reservation, som är intagen i det nu föredragna Utlåtandet pag. 14--15, må blifva uppläst, hvarefter jag vill yttra några ord till försvar för densamma.

Sedan reservationen derefter blifvit uppläst, fortfor Herr Bergman sålunda:

Då förste talaren, densamme som väckte ifrågavarande motion, instämt uti denna reservation, samt då Herr Friherre Fock nu jemväl till någon del egnat densamma någon uppmärksamhet, vill jag påpeka de omständigheter, uti hvilka den skiljer sig från motionärens förslag. Jag har för det första ansett förslaget, att hos Kongl. Maj:t anhålla om aflåtandet af en sådan skrifvelse, som den Utskottet omförmält, vara olämpligt och snart sagdt en oartighet emot många landsting, enär redan 12 af dem med berömligt nit och stora uppoffringar egnat sin uppmärksamhet åt nödvändigheten att bereda tillfälle till bildande af lärare och lärarinnor för småskolorna. Vidare har jag i mitt förslag sökt att beträda den väg, som Regeringen sjelf anvisat; den nemligen att vid de större seminarierna inrätta en högsta klass för bildandet af skollärare och lärarinnor, med utarbetad plan för både egentlig undervisning och praktisk öfning. Denna Regeringens åtgärd, att bilda en sådan lägsta klass, är så ny, att den daterar sig från den 8 Februari innevarande år, och har blifvit åvägabragt efter impuls af Stockholms landsting samt efter vederbörandes hörande. Den föreslagna åtgärden, att vid ett stort seminarium vilja anordna en anstalt för småskolelärares bildande, är, såsom synes, pröfvadt såväl af landsting och af vederbörande som af Kongl. Maj:t, hvilken har antydt, att de mått och steg, som i denna syftning redan äro beslutade vid Stockholms seminarium, skola vid ett par andra större seminarier framdeles anordnas, och sålunda finner jag allt skäl att ingå till Kongl. Maj:t med en sådan underdånig anhållan, som jag i min reservation föreslagit. Fördelen af att bilda en sådan lägsta klass bredvid seminarierna, är i ögonen fallande. Att dessa lärare- och lärarinne-elever erhålla sin bildning i närheten af eller vid ett större seminarium, med tillfälle till praktisk öfning vid normalskola, skulle vara en sak af särdeles stor vigt. Icke må vi föreställa oss, att denna lägsta klass skulle blifva så särdeles kostsam. Tvenne månader skulle erfordras för den theoretiska kursen och högst en och en half månad för de praktiska öfningarne; men härigenom skulle äfven den fördel vinnas, att man erhöle en vederbörligen fastställd undervisningsplan för dessa småskolelärare-seminarier, som sedermera blefve förebilder för andra, hvilka af landsting eller enskilde kunde inrättas. Det är naturligt, att detta anordnande af en särskild klass vid seminarierna endast eller hufvudsakligen skulle komma den närmaste orten till godo, men de blefvo dock liksom plantskolor, som skulle tjena till mönster för alla andra dylika skolor i öfriga delar af riket.

Då man läser folkskoleinspektörernes berättelser om den stora osäkerhet och oerfarenhet samt de klena insigter, som äro till finnandes hos största delen af nuvarande småskolelärare, så skall man finna nödvändigheten af en förbättring. Statens ovilkorliga pligt anser jag vara, att skaffa lärare för såväl små som stora skolor; småskolorna äro ju på sitt stadium lika viktiga som andra, ja till och med som folk- och elementarskolorna. Derföre har jag ock i min reservations andra punkt hemställt, att landstingen måtte uppmanas att fortsätta och utvidga sin verksamhet för bildande af lärare- och lärarinnor i dessa skolor, samt att genom lämpliga stipendier åt fattiga och flitiga lärjungar möjliggöra begagnandet

af dessa undervisningsanstalter och uppmuntra dem, som egna sig åt denna ur ekonomisk synpunkt föga lockande bana.

Den siste talaren har beklagat sig öfver, att jag ej förbehållit lands-tingen utan stiftsstyrelserna rättighet att af det föreslagna årliga stats-anslaget använda hvad som är behöfligt till uppmuntran och understöd åt sådana personer, hvilka åtagit sig att lemna den theoretiska och praktiska undervisning, som erfordras för anställning till lärare eller lärarinnor vid småskolan; men jag har icke hört någon klagan förspörjas öfver likgiltig- het eller ljumhet hos stiftsstyrelserna för folkskolans stora sak. Tvärtom tror jag stiftsstyrelserna vara ganska nititiska i detta afseende.

Af de skäl, jag nu angifvit, anhåller jag, att Kammaren måtte bifalla hvad jag i min reservation föreslagit.

Herr Otterström: Född som jag är i en folkskola, der jag sedan intill mitt femtonde år varit biträdande lärare, har det varit min barndoms och ungdoms skönaste dröm, att folkskolebildningen här i landet skulle komma till en utveckling, som jag då väl kunde ana; men icke vågade jag hoppas, att jag skulle upplefva den dag, då folkbildningen kommit till sin nuvarande utveckling. År 1842, då Kongl. stadgan om folkskoleväsendet utkom, blef jag hänryckt och ville offra för det mål, som deruti åsyftades, alla mina krafter. Jag har städe lefvat på landet bland allmogen och om derföre jag hyser ett åskådningssätt, som icke öfverensstämmer med de föregående talarnes för bedömande af denna fråga, så måste förklaringen dertill sökas i den särskilda ställning jag till frågan intager. I likhet med de föregående talarne vill jag gå historiskt till väga och frågar således till en början: hade vi någon folkbildning före 1842? Ja visserligen! och mera än något annat land, ty hvarken Eng- land Frankrike eller Tyskland kunde skryta med hvad vi kunde framvisa, eller att våra husförhörböcker endast undantagsvis kunde omförmäla, att någon fanns, som icke kunde läsa i bok eller saknade all kristendoms- kunskap. Man kan säga, att detta icke var någon bildning! Jo! det var resultatet af århundradens sträfvanden, ty ett folk bildas icke lika fort som individen; då denue behöfver 20 år för sin intellektuella utveckling, behöfver ett folk ett århundrade. Jag är tacksam mot Regeringen och Representationen, för det vi kommit till den ståndpunkt, folkbildningen nu intager, men vi äro ännu långt ifrån målet och böra städe sträfva till högre utveckling. Ynglingen bör stödjas och lifvas, så att han en gång sjelf kan blifva man. Jag nämnde nyss något om den bildning, som fanns före 1842, då skolstadgan utkom. Denna hade till mål att ytterligare höja denna bildning, följaktligen åsyftades dermed icke att rycka barnen från deras hem för att insätta dem i skolan och der börja med alfabetet, utan väntade man sig att bygga på den gamla grunden, d. v. s. att undervis- ningen börjades i hemmet och vidare utbildades i folkskolan. Men huru gick man väl nu till väga? Jo! sedan kommunen på sin skola bekostat några hundra riksdaler, så vräkte man derpå hvad förut varit hemmets åliggande. Dessa abc-darier blefvo en klump om foten på folkskolan, som hindrade den att utveckla sig; och i stället att uppmuntra till barnens undervisning i hemmen fann man nu på många ställen nöd- vändigheten af att inrätta småskolor. Man ville, att detta skulle blifva,

hvad det alltid varit, en kommunens angelägenhet, och att derföre småskolan borde sättas i sammanhang med folkskolan. Anslag till småskolorna blef häraf en följd. Hvad man då väntade har numera inträffat, eller att folkskolan just genom småskolan vuxit Staten öfver hufvudet. Nu stå vi vid andra afdelningen i Herr Meijerbergs motion. Vid behandlingen häraf är det i sanning svårt att gå punktvis till väga, ty punkterna hänga så tillsammans, att man icke kan göra sig ett klart begrepp om hvad motionären egentligen vill, derest icke alla samtidigt debatteras, ty annars behöfver man verkligen göra sig den frågan: hvad är här hufvudsaken? Utgående från underkännande af den rigtning, som innefattas i Kongl. Maj:ts den 1 December 1865 fastställda förnyade reglemente för folkskolelärareseminarierna i riket, vill motionären hafva detta reglemente omarbetadt i den rigtning, som låg i det förut gällande reglementet, ehuru han väl icke uttryckligen säger detta i motionen. Det synes som hvarken Utskottet eller motionären egt närmare kännedom om detta sednare reglemente, hvilket var affattadt i helt annan rigtning än det nu gällande, och som på Rikets Ständers begäran sedermera afskaffades. Då Utskottet underlåtit lemna en historik öfver denna sida af frågan, hvilket Utskotten annars icke pläga undandraga sig, så anser jag det vara skäl, att jag nu framställer denna sida af saken; så att Kammaren må få en klar öfversigt öfver det hela.

Mig, kanske mer än någon annan ledamot af 1862 års Riksdag, träffar det klander, som motionären och Utskottet rigtat mot reglementet. Under det lifliga och hetsigt agiterande intrycket af de småskoleåsigter, hvilka vid 1856--1858 årens Riksdag flöto ofvanpå, utarbetades sistnämnda är ett reglemente för de mera utbildade seminarierna, som var beräknadt att gälla från och med höstterminen 1863, men den 15 Oktober 1862 trädde Riksdagen tillsammans, så att Rikets Ständer kommo i tillfälle pröfva reglementet, innan detsamma lände till efterrättelse. I sammanhang med det af Kongl. Maj:t äskade förhöjda anslag för seminarierna fästade jag Rikets Ständers uppmärksamhet på den rigtning, i hvilken det nya reglementet gick, hufvudsakligen afseende att bilda lärare för småskolorna; så t. ex. var såsom villkor för seminarii-lärarens antagande icke något annat föreskrifvet, än att han skulle ega en lefvande kristendoms-kunskap och hafva gjort sig känd för en hedrandeandel; allt annat var öfverlemnadt åt Konsistorii godtycke, och det var uttryckligen medgifvet, att folkskoleläraren på platsen kunde förordnas till andre läraren vid seminariet. Seminariieleven skulle tröska i folkskolan 6 timmar i veckan hela andra året samt 16 timmar i veckan under det tredje. All erfarenhet jäfvade gagnet af denna läromethod. Inom alla yrken behöfver det slöa hufvudet åratals tid att inhemta hvad den mera intelligente lär sig på en ojemförligt kortare tid. För att vinna inträde i seminarierna fordrade detta reglemente icke några bestämda kunskapsprof, icke ens några kunskaper i historia och geografi, och hvarföre? Jo! emedan hvar och en, som under ett halft års tid undervisat i en småskola, egde privilegium framför den examinerade studenten att trängas om platsen vid seminarierna. På dessa och flera andra skäl yrkades omarbetning af reglementet. Stats-Utskottet tillstyrkte bifall till motionen, som äfven godkändes af Rikets Ständer. En kommitté tillsattes och så fingo vi reglementet af den 1 December 1865, deri Herr Meijerberg nu vill vinna ändring, åsyftande

en återgång till reglementet af 1862. Han vill att mera afseende skall fästas å praktiska öfningar, ja, han vill till och med att vid seminarierna undervisning skall meddelas i qvinlig slöjd; förmodligen vill han, att fruntimmer derstädes skola lära att sticka strumpor m. m. Jag vet icke, huru det förhåller sig vid seminariet här i Stockholm, men kan försäkra att i Skara de qvinliga eleverna vid seminariet icke äro utgångna från societetens grädda, lika litet som från den lägsta befolkningens kyffen; de kunna koka annat än kaffe och förstå sig på att baka annat än karameller. Hvilka anmärkningar man än vill framställa mot reglementet, så tror jag svårigen, att dessa kunna gälla sjelfva reglementets riktning, ty man måste väl ändå medgifva, att ändamålet med seminarierna är att bilda lärare för rikets folkskolor. Hvad nu särskildt angår den föredragna punkten, så får man gifva akt uppå, att småskolorna sönderfalla i två kategorier, nemligen dels sådana, som äro hvad man vill de skola vara och som uppfylla det ändamål Staten med dem afser, eller skolor hvilka stå i samband med folkskolan, så att barnen öfvergå från den ena till den andra, dels ock sådana skolor, hvilka man i de stora församlingarne gjort fristående från folkskolan, så att barnen från dessa skolor icke öfvergå till folkskolan. Om man nu erkänner dessa sednare vara, ur Statens synpunkt, sådana skolor, som åsyftas i folkskolestadgan, så har man ock rätt att fordra, det lärarne i berörda småskolor skola ega lika bildning som lärarne i de vanliga folkskolorna. Inskränker man sig åter till dem, som Staten verkligen erkänner, och således anser dessa småskolor allenast såsom underlag för folkskolan, så att i dem någon annan undervisning icke ifrågakommer, än den som erfordras för att vinna inträde i folkskolan; — då vågar jag hemställa, om det verkligen står så illa till med våra folkskolor, att de icke skulle kunna meddela tillräcklig undervisning åt dem, som egna sig åt lärarekallet inom dessa underordnade småskolor. Väl vet jag, att Regeringen medgifvit, att vid seminariet här i Stockholm finge inrättas en särskild klass för bildandet af lärarinnor vid småskolor, och jag vill icke klandra denna åtgärd, ehuru jag icke tror det anslag, Rikets Ständer beviljat, hafva varit afsedt för sådant ändamål, men på samma gång får jag förklara, att jag anser Regeringens nyssnämnda förfarande hafva varit alldeles obehöfligt, ty jag är öfvertygad derom, att, derest folkskolelärarinnan eger den bildning, som erfordras för att rätt fylla sin plats i folkskolan, hon äfven är kompetent att meddela undervisning åt blifvande lärare och lärarinnor i småskolorna.

Af hvad jag nu haft äran andraga följer äfven, att jag för min del finner det icke vara skäl att ingå till Kongl. Maj:t med den underdåniga skrifvelse, Utskottet tillstyrkt, och som afser, att Kongl. Maj:t skulle göra landstingen uppmärksamma på en sådan fråga som denna, hvilken är en ren kommunalfråga, den kommunen sjelf ombesörjer. Hemma i min församling finnas tre fasta skolor, och derifrån utgå lärjungar, som skulle kunna antagas i andra och tredje klasserna af elementarläroverken, derest de blott dessförinnan åtnjöte enskild undervisning i Tyska språket, och är jag derföre öfvertygad, att de äfven ega tillräcklig skicklighet för att fylla en lärareplats i en småskola; likasom i samma församlings folkskola äfven finnas två biträdande lärare, hvilka icke erhållit annan bildning, än den som kunnat förvärfvas i folkskolan, och det oaktadt sköta sina befattning-

gar till min, befolkningens och folkskoleinspektörens belåtenhet. Således anser jag det icke vara skäl att bevilja de 20,000 R:dr Utskottet tillstyrkt Riksdagen ställa till Kongl. Maj:ts förfogande, och synes det mig dessutom, som man i formelt hänseende skulle kunna mot Utskottets berörda hemställan göra den anmärkning, att den icke bort komma till Kamrarne, innan Stats-Utskottet lemnats tillfälle deröfver yttra sig. För min del yrkar jag således afslag å Utskottets yttrande i föredragna punkten.

Herr Siljeström: Då jag icke deltagit i det beslut, hvartill Utskottet i denna fråga kommit, så anser jag mig icke heller vara skyldig att nu uppträda till försvar för Utskottet, men vill likväl erinra, att, om Utlåtandet skulle befinnas vara sväfvande, detta till någon del torde få tillskrifvas det icke fullt tillräckligt definierade i motionärens förslag. Hvad angår sjelfva frågan, så är det onekligt, att småskolorna verkligen äro af den vikt motionären har antydt. Den föregående talaren yttrade visserligen åtskilligt, som skulle kunna tydas såsom ett förringande af dessa småskolor och utgående på, att annan undervisning i dem icke behöfde meddelas, än den som barnet annars vanligen inhemtar i hemmet och som fordras för inträde i folkskolan, men jag hörde likväl med tillfredsställelse, att hans ord icke kunna tilläggas så vidsträckt betydelse, enär han ändock sjelf medgifvit, att folkskolorna böra indelas i två afdelningar, lägre och högre. Denna delning af folkskolan i klasser är i sjelfva verket af så väsentlig vikt för att uppbringa undervisningen, att derom just icke är mycket att säga, ty så länge folkskolan utgöres allenast af en klass, skall hon aldrig lyckas att uppdrifva undervisningen till någon höjd. Är nu detta förhållandet, så är äfven frågan om bildandet af lärare och lärarinnor för skolans särskilda afdelningar af högsta vikt. Motionären har derföre föreslagit, att seminarierna skulle ombildas på det sätt: att, de äfven kunde utbilda lärare och lärarinnor för småskolorna; att i sammanhang dermed de praktiska öfningarne vid nämnda seminarier må börja tidigare, än hvad nu är förhållandet; att qvinliga elever derstädes måtte erhålla någon undervisning i de arbeten och husliga göromål, som tillhöra qvinnan, samt att undervisningen i allmänhet måtte hufvudsakligast gå ut på att bibringa den blifvande folkskoleläraren, förutom en lefvande kristendomskunskap, sådana insigter, som för yrken och näringar äro af största praktiska betydelse. Då nu seminarierna äro indelade i klasser, så tyckes motionärens syftemål vara, att eleverna derstädes borde i första klassen under ett år både theoretiskt och praktiskt beredas för att utgå såsom lärare i småskolorna, då deremot de elever, som fortsatte och äfven genomginge de båda andra klasserna, skulle derigenom erhålla den bildning, att de kunde användas såsom lärare i högre afdelningar af folkskolan. Utskottet har afstyrkt bifall till detta förslag, dels emedan, enligt Utskottets förmenande, detsamma skulle föra undervisningen vid seminarierna något på sidan och möjligen tillbakasätta densamma, dels emedan de nuvarande 8 seminarierna i riket icke skulle vara tillräckliga att bilda alla lärare och lärarinnor för småskolorna, dels ock slutligen emedan Utskottet ansett ifrågasvarande undervisning för bildande af lärare för småskolorna böra utgöra föremål för kommunernas och i främsta rummet landstingens omsorg. Det är ganska tydligt, att, om landstinget skulle få inflytande på

undervisningen i och inspektionen öfver skolorna, det äfven är önskvärdt, att landstinget i sammanhang dermed eger inflytande i fråga om bildandet af lärare och lärarinnor för de mindre skolorna, och att det således är fullt befogadt, att landstinget tager äfven denna sak om händer. Det är derföre skäl, att anstalter för bildande af lärare och lärarinnor för nämnda småskolor spridas i landet, så att eleverna icke behöfva resa till de mera aflägsna städernas seminarier, utan kunna så nära hemmen som möjligt förskaffa sig för ändamålet nödig bildning, utan att blottställas för de kostnader och olägenheter, som skulle blifva en följd af att nödgas genomgå kursen vid ett aflägsnare seminarium. Ett undantag i sådan syftning är redan gjordt. Stockholms läns landsting har nemligen ingått till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att vid Stockholms lärarinne-seminarium måtte beredas tillfälle till undervisning för de flickor, som skulle vilja egna sig åt undervisning i småskolorna inom länet, och har Kongl. Maj:t till denna begäran lemnat bifall. Likväl förekommer häremellan och Herr Meijerbergs motion den skilnad, att då, enligt motionen, denna undervisning åt småskolelärare skulle utgöra en integrerande del af seminariet, så är denna undervisning vid seminarium här i Stockholm att anse allenast såsom ett tillägg till seminariet och således icke såsom en särskild klass deraf. Denna anordning var för Stockholms län särdeles lämplig, emedan seminariet är så beläget, att man icke kan säga, att dess aflägsna läge hindrar eleven att besöka det, helst ångbåtar och jernvägar gå från hufvudstaden till alla delar af länet, och således gör, att resekostnaden blir billig. Det är företrädesvis kvinnor, som användas såsom lärare i folkskolorna, hvilket är så mycket mera lämpligt, som de ega många företräden dertill framför manlige lärare, och dessutom icke hafva så stora löneanspråk, hvilket sednare skäl ensamt i och för sig talar för att vidtaga åtgärder för bildande af qvinliga lärare. Om manlige lärare skulle användas i alla småskolor, skulle kostnaden uppgå till enorma summor. Det är emellertid endast vid seminarierna i Stockholm och Skara, som qvinliga elever finnas; alla de andra seminarierna äro afsedda allenast för manlige elever, och är det tvifvel underkastadt, om det skulle vara lämpligt att i dem inrätta en särskild afdelning för qvinliga elever; åtminstone har för mig uppgifvits, att sådant skulle vara förenadt med svårigheter. Om derföre den undervisning, som skulle lemnas åt blifvande småskolelärare, skulle ställas i samband med undervisningen vid Rikets öfriga seminarier, så komme allenast manlige lärare för småskolorna att vid seminarierna utbildas, hvilket efter min öfvertygelse icke skulle lända till någon fördel. Jag tror derföre, att hvarken motionären eller reservanten Herr Bergman har i det fallet träffat det rätta.

Hvad nu angår de åtgärder, som landstingen böra vidtaga i fråga om bildandet af lärare och lärarinnor för småskolorna, hafva många förslag blifvit framlagda, och har Utskottet väsendtligen förordnat, att landstingen böra söka uppmuntra enskilda personer att inrätta dylika undervisningsanstalter, för hvilket ändamål Utskottet äfven tillstyrkt beviljandet af medel. På flera ställen har också redan inträffat, att enskilda personer med stor framgång inrättat anstalter för meddelande af undervisning åt lärare och lärarinnor vid småskolor. En reservant, Herr Grefve Ehrensvärd, med hvilken jag instämt, har funnit sig icke kunna instämma hvar-

ken i motionen eller i Utskottets mening, utan trodde det vara bäst att åt landstingen själfva öfverlemnna, att på bästa sätt bedöma, huru saken bör anordnas, utan att på förhand binda händerna på landstingen, och att det således allenast tillkommer Riksdagen att söka uppmuntra landstingen att efter bästa förmåga ordna denna angelägenhet på ett tjenligt sätt. Denna reservation innehåller i korthet, att, på nu anförda grunder och då det dessutom torde vara mindre befogadt att på förhand äska statsanslag för en angelägenhet, som ännu befinner sig uti ett så outveckladt skick, Utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, att landstingen skulle, i sammanhang med frågan om inspektionen, tillika afgifva yttrande derom, huru bildningstillfällen för ifrågavarande ändamål bäst kunde inom länen beredas, och i hvad mån landstingen skulle kunna der-till medverka. Det förefaller mig, som skulle det vara särdeles lämpligt att i sammanhang med den skrifvelse Riksdagen under behandlingen af förevarande Utlåtande redan beslutat till Kongl. Maj:t aflåta, jemväl der-till foga en skrifvelse af det innehåll, reservationen antyder. Inspektionen öfver skolväsendet och lärarebildningen stå till hvarandra i så nära sammanhang, att det ena icke kan förändras, utan att äfven det andra bör ihågkommas. Det vore därför, efter mitt förmenande, välbetänkt, om landstingen, på samma gång de yttrade sig angående det lämpligaste sättet för ordnandet af folkskole-inspektionen inom de respektive länen, tillika afgåfve yttrande i fråga om ordnandet af folkskolelärarebildningen, helst i detta afseende på olika ställen olika förfaringssätt eger rum. Jag ber därför att få förorda Herr Grefve Ehrensvärds reservation, såsom i sig innefattande den bästa åtgärd för ordnandet af denna sak, som inom Utskottet vid behandlingen af denna fråga förekommit.

Herr Gumælius: Ehuru den fråga, som nu föreligger, endast berör ett visst slag af läroverk inom vårt land, så är den dock af stor vikt för folkets upplysning och bildning; och därför kan man gerna offrä en stund åt det viktiga ämnet, äfven om beslutet icke kommer att föranleda till något resultat, som innebär en direkt förändring af det nu bestående. Jag har denna riksdag sällan begärt ordet, då så många nya talare här finnas, och då de gamla må hvilat sig för att lemna rum åt de nya, friska talenterna; men ämnen gifvas, dem man ej kan med tystnad förbigå, och ett sådant ämne är detta, hvarom jag anser det vara min skyldighet att uttala mig, då jag på det ifrigaste deltagit och kämpat i de första striderna för våra folkskolor och ej tagit någon obetydlig del i den plan, som ännu är gällande för desamma. Därför var det icke heller så lätt att höra den förste talarens ogillande omdömen om de första stegen, som togos rörande denna nationens stora angelägenhet, och jag tror att hans klander deröfver var oförtjent. Det var sannerligen icke så lätt i början att komma något framåt, ty stora krafter stälde sig i vägen, och det gläder mig nu högeligen att skåda den utveckling frågan ändock fått. När man gjorde allt hvad som då kunde göras, bör man icke erhålla förebråelser, därför att man ej gjorde, hvad som *icke* kunde göras, och, jag vill gå ännu längre, hvad som någon då knappt tänkte på.

Jag vill följa historiskt denna frågas början och utveckling, och får på först i detta hänseende erinra, att denna fråga, i sin uppkomst, mot-

togs med icke så litet missnöje och ovilja utaf en del af nationen, som dock sednare insett vigten deraf, och nu, då frågan blifvit en kär angelägenhet, därför vill göra alla möjliga uppoffringar. I början bestridde man ifrigt folkskolans nödvändighet och ändamålsenlighet, emedan man hängde vid den tanken, att den första undervisningen skulle meddelas i hemmen. Man tänkte icke på, om hemmen alltid *kunde* lemna en tillräcklig undervisning, sådan den nya tidens behof fordrade. Men behovet gjorde sig allt mer gällande. Nyss har en ärad talare uttalat sig för småskolorna, men jag vill påminna mig, att han ifrån början ej var så varm vän utaf dessa, som dock sednare visat sig vara allt mera nödvändiga. Då folkskolan efter sitt första inrättande småningom utvecklade sig, insåg man snart nog, att en länk fattades emellan denna och hemmet; och en sådan länk blef sedermera småskolan. Man fick visserligen ännu ofta höra upprepas, att i hemmen borde den första undervisningen lemnas; och ingen nekar att så borde vara, och man bör hoppas, att det igenom folkskolans verksamma inflytande småningom så skall blifva. Men ännu äro vi icke der. Man har uteglömt ur räkningen de många hinder, som uppresa sig häremot. Man har icke tagit i beräkning den tid, som åtgår att lemna undervisning, icke heller har man fästat tillbörlig uppmärksamhet derpå, att kunskap och håg dertill ofta nog saknas; man betänkte icke, att arbetet för det dagliga brödet knappast lemnade modren tid till barnens undervisning, äfven om god vilja icke saknades, och lägg härtill, på många ställen, den bleka nöden, då modren, omgifven af en hungrande barnaskara, ej kan vara i tillfälle att undantaga någon stund från arbetet för födans förvärfvande, från omsorgen om barnens beklädnad o. s. v. för att meddela den någon undervisning, ty jag vill icke tala om husfadren, som i dylika familjer väl sällan får vistas i hemmet och i alla fall sällan är egnad för en sådan sysselsättning. Under sådana förhållanden är det klart, att det borde finnas en förberedande klass, der de aldra första elementen af kunskap: innauläsning, skrifning och räkning, kunde af barnen inhemtas, och denna har man funnit i småskolorna. Representation och Regering hafva härtill samverkat, och jag tror att detta varit ett ganska godt och helsosamt steg till folkundervisningens höjande, under förhoppning att den tid äfven kommer, då den förberedande undervisningen något mera allmänt äfven i hemmen kan meddelas.

Nu uppstår frågan: huru vidsträckt verksamhet bör den egentliga folkskolan utöfva, och hvad hafva småskolorna att i sin ställning uträtta? Från Regeringen hafva vi redan ett stadgande, som bestämmer omfånget af folkskolans undervisningsskyldighet, och hvaruti förklaras att folkskolan icke bör allt för mycket betungas med skyldigheten att lemna undervisning i de första elementen, hvilket måste hindra och försena inhemtandet af de egentliga kunskapsämnen, som tillhöra dess undervisning. Bestyret med dessa elements bibringande bör deremot öfvertagas af småskolorna. Då emellertid inlärandet af dessa element snart bör vara gjordt, då behöfva barnen ej länge der vistas, utan blifva snart färdiga att ingå i den hufvudsakliga folkundervisningens stora strömfåra, nemligen de egentliga folkskolorna, der hvarje nitisk lärare då har mera frihet att bibringa sina lärjungar så stort mått af de allmänt behöfliga kunskaper, som han möjligen förmår. För anskaffande af lärare i folkskolorna har

Staten sörjt, men då uppstår en annan fråga: huru skall man få lämplige och skicklige lärare i småskolorna? En föregående talare har ganska riktigt påpekat, att detta mål endast kan vinnas genom att påräkna kvinnans biträde; och hvarföre? frågar man; jo! det är ganska naturligt; kvinnan är, genom sin mildare natur, sin ihärdighet och sitt tålmod, bäst passande att handleda den späddare barndomen; hon står ock närmare hemmet än mannen, och derföre är hon äfven utan all jemförelse tjenligare att bibringa den första grundläggningen till en blifvande undervisning än, snart sagdt, hvilken manlig lärare som helst. Äfven flera andra skäl kunna härför anföras, men med uppräknande hvaraf jag nu icke vill trötta Kammararen.

Men ännu hafva vi icke hunnit så långt, att hvilken kvinna som helst, som egnar sig åt lärarinnekallet, äfven är fullt skicklig härtill och genast färdig att börja sin verksamhet; hon behöfver öfning och undervisningsvana, men ej behöfver hon derföre i årtal gå på ett seminarium, för att blifva lämplig att undervisa i en småskola uti de aldra enklaste ämnena; hvad hon har behof af, det är att vinna barnens kärlek och tillgifvenhet och att hafva ett så pass stort mått af folkskolans kunskaper, att hon kan på ett klart och tillfredsställande sätt bibringa dem åt sina lärjungar, och det kan hon utan att genomgå ett fullständigt seminarium. Således är det min öfvertygelse, att det icke är lämpligt, att, såsom motionären föreslagit, lägga en klass till seminarierna, för att derigenom åstadkomma bildandet af dessa småskolelärare och lärarinnor, ty derigenom får man på längden något helt annat, än det man väntar och som borde blifva, och dessutom är det omöjligt att tänka sig, det ett seminarium endast genom *en* enda dylik bihangsklass skulle blifva tillräckligt att anskaffa lärare och lärarinnor för alla de mångfaldiga småskolor, som i hvarje landsort uppstått och nästan dagligen än vidare uppstå. Dermed vill jag icke hafva sagt, att det försök, som Regeringen, uppå anhållan af Stockholms läns landsting, medgifvit vid Stockholms folkskololärarinne-seminarium, bör ogillas såsom varande otjenligt; tvärtom erkänner jag, att det behöfves flerårig erfarenhet, innan man vinner full visshet, om hvad som erfordras för att fylla det behof, som nu uppstått, för anskaffande af småskolelärare och lärarinnor, och jag anser således, att den i Stockholm beslutade anordningen, genom den erfarenhet som der kan samlas bör bidraga att bringa frågans lösning framåt. — Men nu komma vi till den frågan, huru skola lärare och lärarinnor för småskolorna kunna anskaffas i landsorterna för den närmaste framtiden? Jo, på samma sätt, som det allt hittills gått med denna angelägenhet; sjelfva behöfvet har skapat försök att afhjelpa det-samma, och alltefter som intresset för undervisningens befrämjande ökats och spridt sig till alla medborgareklasser, hafva medel icke sparats för att bringa saken till ett godt resultat. Det har ock visat sig, att landstingen, med stöd af gällande stadganden och på uppmaning af enskilda ledamöter, äfven erkänt behöfvet att anskaffa dylika lärarekrafter och för sakens praktiska utförande anslagit medel. Inom den provins jag tillhör har en utaf mig gjord framställan i ämnet af landstinget vunnit det varmaste deltagande och erkännande, hvarpå medel anslogos, som ställdes till folkskoleinspektörens förfogande, hvarefter denne gått i författning om utseende af de skickligaste folkskolelärarne inom distriktet, som kunde öppna smärre

institutur för en dylik undervisning vid sidan af den egentliga folkskolan och med lätt tillgänglig utväg att derstädes vinna den praktiska öfning, som för ändamålet är oundgänglig. Jag hoppas, ja, jag är öfvertygad derom, att denna väg är den rätta, och jag hyser den förtröstan till landstingen, att de allmänt skola slå in på densamma, och att denna angelägenhet, som egentligen tillhör kommunen, kommer att allt mer och mer understödjas af landstingen. Om man ock säger, att det vore fördelaktigt, om Staten till en början understödde dessa landstingens bemödanden, emedan målet derigenom kunde fortare ernås, så är min tanke, att, om Staten en gång åtager sig detta, så måste den sedermera hålla ut dermed och nödgas att allt framgent fullfölja detta system. Detta vore dock icke rätt enligt min åsigt, och således tror jag icke heller vi böra söka nå målet på den väg motionären föreslagit. Riksdagen sammanträder numera hvarje år och kan således lemna hjälp, i fall ett oafvisligt behof deraf uppstår; men såsom jag redan nämnt, anser jag, att Staten icke bör på annat sätt ingripa, än att skaffa erfarenhet om bästa sättet att ordna den nu ifrågavarande undervisningen och i öfrigt lemna verkställigheten deraf åt landstingen. Då en institution, som står i så nära samband med hemmet som småskolan, behöfver utbildning, så har jag tänkt, att de mindre kommunerna, sedan de först kommit till full insigt om institutionens nytta, skola finna sig uppmanade att deltaga i uppoffringarne för densamma.

Då jag icke kan förorda det i första punkten tillstyrkta anslaget och för min del finner de föreslagna skrivelserna öfverflödiga, så, och ehuru jag varmt nitälskar för sjelfva saken, finner jag mig dock föranlåten yrka afslag å Utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt.

Herr Magnell: Efter den utredning, som den föregående talaren lemnat, behöfver jag icke vara vidlyftig. Att folkskoleväsendet är den viktigaste angelägenheten för ett folk, torde ingen vilja förneka. Frågan om utvecklingen af folkets sedliga och intelligenta krafter är en lifsfråga för den nation, som vill lefva stor och fri. För vinnande af ett så viktigt ändamål är ett nödvändigt vilkor, att de skolor, som besökas af folkets barn, skötas af duglige och nitiska lärare. Detta erkännes af alla. Deremot äro meningarne delade i fråga om medlen att tillfredsställa detta behof. Motionären har i sådant hänseende föreslagit, att blifvande lärare och lärarinnor i småskolorna skulle vid seminarierna erhålla den utbildning, de behöfva för sitt kall. Utskottet åter har icke trott, att ändamålet kan vinnas på detta sätt, emedan folkskolelärare-seminariets uppgift är en helt annan än den, som gäller för den läroanstalt, som skall bilda småskolelärare, och det vore derföre, enligt Utskottets åsigt, omöjligt att göra den ena till en klass af den andra. Skilnaden åter emellan Herr Bergmaus reservation och Utskottets förslag är den, att reservanten lägger småskolelärarebildningen på seminarierna. Han vill, att saken skall utveckla sig i den riktning, som redan blifvit påbörjad vid Stockholms folkskolelärarinne-seminarium, så att ett seminarium för småskolelärare skulle finnas bredvid det egentliga folkskolelärare-seminariet. Detta kan väl gå för sig. Åtgärden fordrar visserligen omkostnader, men jag tror dock icke, att den skulle komma att verka störande på det egentliga folkskoleseminariet. Emellertid möter dock en svårighet. Utskottet har ansett såsom

särdeles önskvärdt — och jag tror, att alla kunna vara derom öfverens — att qvinnor komme att sköta småskolorna. Den föregående talaren har så väl utvecklade de skäl, som tala för en dylik åsigt, att jag icke behöver närmare derom yttra mig. Men om vid alla seminarier skulle bildas en särskild klass för småskolelärarinnor, skulle således eleverna i seminarierna äfven komma att utgöras af qvinnor, och att ställa dem i sammanhang med bildningsanstalter för manlige folkskolelärare har sina svårigheter. Dessutom har Utskottet och den siste talaren fullkomligt öfvertygat mig, att, om skicklige skollärare eller skollärarinnor på landsbygden eller i städerna uppmuntrades genom premier af Staten eller landstingen att åtaga sig att lemna särskild undervisning åt personer, som vilja egna sig åt småskolans tjänst, sådana seminarier skulle komma att finnas öfver hela riket. En dylik anordning erhåller dessutom en särskild vikt, då man besinnar, att dessa lärare i folkskolorna i allmänhet äro hugnade med så ringa löneförmåner, att de icke äro i tillfälle att kosta på sig långa dagsresor för att på aflägsna orter inhemta den bildning, de behöfva. Kunna de icke erhålla den på närmare håll, fruktar jag, att det städse skall blifva brist på duglige folkskolelärare och lärarinnor i småskolorna. För öfrigt önskar reservanten, att Regeringen skall genom en skrivelse uppmannas till anläggande af dylika inrättningar för bildande af småskolelärare och lärarinnor, som redan blifvit beslutadt angående Stockholms seminarium och ifrågasatt angående seminarierna i Linköping och Lund, äfven vid hvarje af de öfriga eller seminarierna i Upsala, Wexjö, Göteborg, Hernösand, Skara och Carlstad.

Då emellertid Regeringen, såsom reservanten äfven antydt, redan inslagit på denna bana, synes mig en sådan framställning icke vara lämplig. Dessutom har ju Regeringen anlagt ett dylikt för qvinnor i Stockholm, och att med de *manliga* seminarierna förena bildningsanstalter för *qvinliga* elever, torde icke rätt väl låta sig göra. Jag anser derför, att Regeringen bör lemnas fria händer att i detta hänseende förfara efter omständigheterna, och att följaktligen någon underdånig skrivelse i den syftning, reservanten angifvit, icke bör af Riksdagen aflåtas.

Jag får fördensskull tillstyrka bifall till Utskottets Utlåtande i denna del utan förändring. Skilnaden är i allt fall icke så stor emellan detta förslag och Herr Bergmans.

Herr Rosenberg: Jag må bekänna, att jag, i likhet med öfrige talare, som yttrat sig under denna öfverläggning, ville säga mycket i detta ämne, men då jag hör, att Kammaren önskar att snart få fatta beslut, vill jag tillkännagifva, att jag kommer att afstå från ordet och vill blott tillägga, att i det skick, hvori frågan för närvarande sig befinner, då man ser, hurusom motionären vill åt ett håll och Utskottet åt ett annat, reservanten åter åt ett annat håll och ytterligare talarne åt ett annat, det icke lär vara någon möjlighet att komma till något nöjaktigt beslut. Det torde vid sådant förhållande vara bäst att lemna åt landstingen och kommunerna att ordna denna angelägenhet och för närvarande afslå hvad Utskottet hemställt i Betänkandet.

Herr Kolmodin: Efter den uttömmande diskussion, som egt rum, kan jag inskränka mig till uttalande af den förhoppning, att Kammaren må afslå både första och andra momenten af Utskottets ifrågavarande hemställan äfvensom min grannes, Herr Bergmans reservation.

Herr Carl Ifvarsson: Det torde göra ungefärligen detsamma, hvad beslut man fattar i detta ämne, då förhållandet lärer vara, att frågan fallit i Första Kammaren. Jag vill emellertid begagna tillfället att betyga motionären min tacksamhet för hans välvilja mot folkskolan. Utskottets förslag synes mig deremot icke vara rätt lämpligt, och jag må bekänna, att icke heller det förslag, reservanten framställt, förekommer mig fullt tillfredsställande. Jag skulle därför vara böjd att yrka återremiss, om något bättre resultat derigenom kunde vinnas, men då detta numera icke lärer vara möjligt, bryr jag mig ej derom.

Jag vill blott tillägga, att jag för min del tror, att frågan bäst ordnas länsvis sålunda, att personer inom orterna, som finnas lämplige, användas till sådan undervisning, som här åsyftas, emedan denna angelägenhet torde kunna derigenom tillgodoses utan de stora kostnader, som skulle åtgå för att anlägga särskilda läroanstalter för de lärare och lärarinnor, man behöfver i småskolorna. Vi hafva försökt det i Hallands län och det har gått ganska bra. Om i en framtid det kan befinnas vara nödvändigt eller lämpligt, att bildningsanstalter för detta ändamål förenas med seminarierna, kan frågan *då* afgöras, men för närvarande tror jag dock icke, att vid seminarierna är rätta platsen för dessa inrättningar.

Jag vill icke vara vidlyftigare, då ändock ingenting kan vinnas. Jag vill derföre icke heller framställa något särskildt yrkande hvarken om återremiss eller afslag, ehuru jag helst skulle önska återremiss.

Herr Bergman: Då upplyst blifvit, att Första Kammaren afslagit denna punkt och således ingenting kan uträttas vid denna riksdag, återtager jag mitt yrkande om bifall till min reservation.

Med Herr Bergman instämde Herr *Meijerberg*.

Herr Siljeström: På de skäl, Herr Bergman anförde, förenar jag mig i hans framställning.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan Herr vice Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan besvarats med nej, blef samma hemställan, enligt ytterligare proposition, af Kammaren afslagen.

Utskottets hemställan, främst å sidan 10.

Bifölls.

Utskottets nederst å samma sida gjorda hemställan.

Herr Rosenberg: Då den vigtigaste delen af Herr Meijerbergs motion redan blifvit afslagen, synes det icke vara skäl att bibehålla denna punkt. Jag tror, att Staten bör se sig väl före, innan den inlåter sig på ämnen, som icke egentligen kunna räknas till folkskolan. Jag föreställer mig nemligen, att det skulle blifva temligen *kostsamt*, om man ens i rin-

gare mån ville söka att förvandla seminarierna till ett slags handtverksverkstäder i och för sådana färdigheter, som äro de angelägnaste för en qvinna att känna, och i hvilka hon gemenligen från barnaåren inhemtar skicklighet i hemmet. Jag anser derföre äfven åtgärden vara *obehöflig*. Såsom äfven flere talare före mig antydt, torde i allmänhet de qvinnor, som söka inträde vid seminarierna, redan ega den skicklighet i qvinliga handarbeten, som de behöfva för sitt blifvande kall i framtiden. Jag anser således, att Statsverket, åtminstone för närvarande, icke bör betungas med någon utgift för detta ändamål, och jag yrkar fördenskull afslag äfven å denna punkt.

Många ledamöter hördes häruti instämma.

Vidare anfördes icke; och blef ifrågavarande hemställen af Kammarren afslagen.

Utskottets förra hemställan å sid. 11.

Härvid yttrade

Herr Meijerberg:

Herr Otterström: Så vidt jag hört motionärens anförande, så förefaller det mig, som om han, med sitt yrkande att undervisningen i allmänhet måtte hufvudsakligast gå ut på att bibringa den blifvande folkskoleläraren, förutom en lefvande kristendoms-kunskap, sådana insigter, som för yrken och näringar äro af största praktiska betydelse, afsett, att större insigter i naturkunnighet skulle bibringas eleverna vid folkskolelärare-seminarierna. Motionären har anmärkt, att vid dessa läroanstalter för liten tid anvisats åt nämnda undervisningsämne i jemförelse med de öfriga och särskildt kristendoms-kunskap. Om vi jemföra dessa ämnen med hvarandra, så måste vi väl erkänna, att för undervisning i kristendom bör egnas mera tid än i naturvetenskap, huru stort värde man än må sätta på detta sednare ämne. Svenska Folket är ännu af den mening, att det af sina folkskolelärare i första rummet fordrar, att de skola vara väl underbyggde i hvad detta folk anser vigtigast. Detta folk i sina djupa leder är ännu oberördt af den predikan, som hålles sex dagar i veckan och går ut derpå, att bibeln blott är en förgången tids kulturhistoria och, i afseende på nya testamentet, blott en tradition från vår bildnings barndom. Jag tror, att detta folk, som blödt med sin största konung för kristendomens sak, ännu fast vidhåller densamma, och att detta folk fortfarande anser undervisningen deri så vigtig, att de blifvande folkskolelärarne väl behöfva den deråt vid seminarierna anslagna tid för att vinna tillräckliga insigter i hvad religioinen angår och kunna rätt vårda och undervisa folkets barn. Härmed vill jag icke förneka nyttan af kunskapers inhemtande i andra för det praktiska lifvet gagnande ämnen såsom särskildt naturvetenskap, och en hvar vet, huru vigtigt detta ämne är för landtmännen. Jag tror dock, att vid seminarierna tillräcklig tid anslagits för undervisning i detta ämne, och att eleverna på sin treåriga kurs skola hinna lära allt hvad en folkskolelärare skäligen bör veta i detta ämne. Jag för min del kan ej af motionärens anförande hemta något stöd för hans förslag att omarbete

det gällande reglementet för folkskolelärare-seminarierna. Jag anhåller alltså om bifall till hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Magnell: Jag skulle hafva åtskilligt att invända mot motionärens anförande, men vill inskränka mig till ett par anmärkningar. Om, såsom motionären uppgifver och jag ingalunda vill förneka, ett förvändt sätt att undervisa i kristendom här och der användes, så kan, efter min tanke, sådant icke afhjelpas med några reglementariska föreskrifter.

Läromethoderna äro beroende af lärarnes individuella uppfattning och förmåga och, der en oriktig method användes, måste den borttagas genom andra medel än blott allmänna föreskrifter.

Vidare huser jag den mening, att undervisningen vid seminarierna bör vara så ställd, att de blifvande folkskolelärarne få inhemta det väsendtliga af vetenskapernas resultat jemte antydning om den praktiska tillämpningen, men att tillika göra seminarierna till anstalter för vinnande af praktiska färdigheter är att skjuta öfver målet. Motionären visar sig vara en stor ovän till utanläsning. Han tyckes hata den rätt hjertligt. Äfven jag älskar icke en död utanläsning. Men då meningen med undervisning är bland annat att bibringa och inskräpa klara och medvetna begrepp i de ämnen, som skola inläras, gifves väl icke annat bättre sätt än att i passande ord uttrycka och i lärjungarnes minne sålunda rästa dessa begrepp, utan att derföre stadna vid blott det mekaniska upprepandet af ord. All utanläsning kan sålunda ej vara fördömlig. Inom Utskottet hade vi till ledamot en af våra utmärktare naturforskare, som, vid öfverläggningen om denna punkt, förklarade, att den tid, som anväts åt naturvetenskapen vid dessa läroanstalter, vore ganska tillräcklig, blott rigtiga läromethoder användes.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Hierta: Det är äfventyrligt att begära ordet under den otålighet, Kammarén nu visat att få slut på den långvariga öfverläggningen, och jag skulle ej hafva satt Kammaréns tålmod på prof, om jag icke ansett det viktigt fästa uppmärksamhet å motionärens yrkande om undervisning vid seminarierna i praktiska ämnen. Jag tror nemligen, att, då motionären önskar, att undervisningen i allmänhet vid dessa läroanstalter måtte hufvudsakligen gå ut på att bibringa den blifvande folkskoleläraren sådana insigter, som för yrken och näringar äro af största praktiska betydelse, så öfverensstämmer denna önskan just med allmänna tänkesättet. Men motionären har begått det felet, att han ej tillräckligt utvecklat denna åsigt, hvarföre Utskottet synes hafva missförstått motionären i denna punkt, då Utskottet trott hans mening vara, att de blifvande folkskolelärarne skulle inhemta större specialinsigter i matematik och naturvetenskap, än nu kan blifva händelsen.

Men det är en annan omständighet jag vill fästa mig vid. En föregående talare har sagt, att folkskolans främsta uppgift är grundliga insigter i religionskunskapen.

På sednare tider gör den meningen sig allt mer och mer gällande, att skolan skall skiljas från kyrkan och att undervisningen blir mera sekulär. Då vi hafva ett presterskap till antal af emellan 3 å 4,000, som

skola vårda folkets religiösa intressen, predika och hålla husförhör, skulle jag tro och hoppas, att de med sitt varma nit för religionen skola förmå hålla uppe kristendomskunskapen och det kristliga lifvet hos folket, utan att behöfva för det ändamålet inkräkta största delen af undervisningen i folkskolan. Jag skulle ej hafva betonat detta så mycket som jag nu gjort, om det ej visat sig ett bemödande och ej irriterat sig, om jag så får säga, en slentrian att nästan uteslutande belasta lärjungarne i folkskolan med en undervisning i katekes och biblisk historia med hvad mera som till kristendomskunskapen hörer. Säsom betecknande för denna riktning vill jag exempelvis nämna, att i en lärokurs för seminarium här i Stockholm upptagas ej mindre än 13 sidor af blott bibelspråk, deribland sådana att man ej nog kan förvänas öfver att de kunnat anföras, t. ex.: Det är gräsligt att falla i lefvande Guds händer. Ni ären af den fadren djefvulen m. m.

Jag hemställer, om vid sådant förhållande det icke är skäl att önska en förändring i det syfte motionären röreslagit, och för min del vill jag icke, att Utskottets förevarande Utlåtande skall betraktas säsom ogillande motionärens förslag, utan fastmer anses innefatta en eftergift för opinionen i Första Kammaren.

Herr Magnell: Då Herr Hierta synas hafva uppfattat mitt yttrande så, som skulle jag vilja inskränka undervisningen i folkskolan endast till kristendomskunskap, så får jag erinra, att jag satte folkskolans ändamål i att utveckla barnets religiösa och *intelligenta* förmögenheter. I öfrigt har jag intet att tillägga till hvad jag i ämnet redan anført.

Herr Siljeström:

Öfverläggningen var slutad; och ifrågavarande hemställan bifölls.

Utskottets sednare hemställan å sid. 11.

Bifölls.

Utskottets hemställan sid. 12, angående besparingarnes å anslagen till folkskoleväsendet användande för folkundervisningen.

Härvid begärde ordet och yttrade

Herr Bergström: Jag har begärt ordet, icke för att yttra mig öfver hvad motionären i sak föreslagit, utan för att från ekonomisk synpunkt påpeka följderna deraf, att, i enlighet med motionärens derom framställda yrkande, hans förslag blifvit öfverlemnadt till behandling af ett särskildt Utskott. Utan tvifvel har motionen föranledts af det renaste och varmaste intresse för folkskolan och dess angelägenheter; men samma grundliga behandling, som kommit motionen till del i det Särskilda Utskottet, skulle jenväl kunnat egnats deråt af ett tillfälligt Utskott. Redan då motionen väcktes, tog jag mig friheten motsätta mig den deri framställda begäran, att ett särskildt Utskott måtte varda tillsatt för att behandla motionen. Jag kunde nemligen icke finna densamma innehålla något yrkande, som tillhörde ständigt Utskotts handläggning och således grundlagsenligt be-
tingade

tingade tillsättningen af särskildt Utskott. Vid sådant förhållande kunde jag ej antaga annat, än att motionen vore af beskaffenhet att tillhöra området för tillfälligt Utskotts verksamhet, och yrkade därför motionens förvisning till sådant Utskott. Jag gjorde detta så mycket heldre, som det icke kunde undfalla min uppmärksamhet, att, om ett tillfälligt Utskott finge motionen om hand, detta hade att inom sig välja en föredragande, hvilken det ålåg att uppsätta Utskottets yttrande i ämnet och att derigenom besparades utgiften för aflönande af en sekreterare. Om deremot ett särskildt Utskott blefve tillsatt, skulle dylik utgift blifva nödig; ty ett särskildt Utskott har lika rang, heder och värdighet som ett ständigt Utskott, och är därför berättigadt antaga en sekreterare för uppsättande af Utskottets Betänkande. Man lyssnade icke till mitt yrkande; och till följd deraf kom också det särskilda Utskottet till stånd och antog en sekreterare, hvilken för sitt arbete med Betänkandets uppsättning är berättigad till arvode. Jag vet icke med hvilket belopp detta arvode kommer att utgå; men skulle samma grunder gälla för aflönning af denne sekreterare som för aflönning af sekreterare i ständiga Utskott, kommer arvodet att uppgå till omkring 1,600 R:dr. Detta är i sanning en god betalning för uppsättande af ett Betänkande, hvilket jemte reservationer icke upptager flera än 15 tryckta sidor in quarto. Såge jag endast på ekonomisk fördel, skulle jag visserligen icke önska mig annan sysselsättning för lifvet än att uppsätta Betänkanden af ej större utsträckning än det förevarande, till ett pris af 1,600 R:dr per styck.

Jag har ansett mig böra påpeka ofvanupptagna förhållande, på det man för framtiden icke måtte vara alltför slösaktig med tillsättande af särskilda Utskott.

Herr Hedlund: Jag vill upplysa, att det helt och hållet berott på Kammaren sjelf, att särskildt Utskott blifvit tillsatt. Några ledamöter i Kammaren konfronterade sig vid riksdagens början för att få alla likartade frågor behandlade af ett och samma Utskott, men då jag begärde remiss till så beskaffadt Utskott af en därför beräknad motion, så remitterades den af Kammaren till Stats-Utskottet. Andra likartade motioner hafva remitterats till *enskildt* Utskott. Herr Meijerberg var deremot lyckligare och fick sin motion remitterad till ett *särskildt* Utskott. Hade man annat en sådan utgång, så hade man icke begärt tillsättande af ett särskildt Utskott.

Herr Bergman: Jag vill blott upplysa den siste ärade talaren, att kostnaderna för detta särskilda Utskott ej komma att blifva på långt när så betydliga, som han fruktat. Meningen är, att sekreteraren för sitt besvär skall åtnjuta ett honorarium i ett för allt, och icke aflönning hvarken efter dag eller månad. Och detta honorarium kommer väl ej att bestämmas till något så särdeles högt belopp.

Efter afgifvande af dessa yttranden bifölls Utskottets ifrågavarande hemställan.

§ 11.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 32), med anledning af Herr *P. Anderssons* motion N:o 227, om upphäfvande af hvad kongl. stadgan angående folk-skoleundervisningen i riket af den 18 Juni 1842 i dess 3 § föreskrifver rörande anskaffande och underhåll af skollokaler.

Herr Peter Andersson: Jag ämnar icke uppträda för att bereda framgång åt min motion, ty af de utaf Utskottet anförda skäl finner jag, att Utskottet icke gerna kunnat komma till annat resultat än Utlåtandet utvisar. Jag har blott velat nämna detta, på samma gång jag uttalar min förhoppning om, att syftemålet med min motion i en snar framtid kommer att vinnas utan vidare utgårdar från Representationens sida.

Vidare anfördes icke; och Utlåtandet bifölls.

Sammanträdet afslöts kl. 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 18 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag angående de beslut, som under gårdagens sammanträde fattats.

§ 2.

Företogs val af två revisorer för verkställande af den granskning af länekontorets i Wisby räkenskaper för år 1866, hvilken den 1 nästkommande Juni tager sin början; och utsågos härtill

Kaptenen *J. O. Nycander* med 61 röster samt

Riksdagsfullmäktigen *G. Kolmodin* med 35 röster, den sednare efter lottning med Handlanden *J. Lindgren* i Wisby, som erhållit enahanda antal röster.

Härefter skedde val af två suppleanter för nämnde revisorer, dervid Handlanden *J. T. Lundin* i Wisby och

Apothekaren *C. J. Marelius* i Wisby hvardera erhöilo 44 röster. Med anledning af detta lika röstetal blef genom lottning afgjordt, att